

**T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı
İktisat Politikası Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ'NİN GELİŞİMİ
VE
BDDK'NİN ROLÜ**

**Ahmet Rifat DURAN
2501020152**

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Seyhun DOĞAN

İstanbul-2005

Türk Bankacılık Sistemi'nin Gelişimi ve BDDK'nın Rolü

Ahmet Rifat DURAN

ÖZ

Bankacılık hizmetleri, tarihte ilk ortaya çıkışından günümüze kadar çok büyük gelişimler göstermiş ve bu gelişimin paralelinde bankaların ülke ekonomileri için önemi de artmıştır.

Bu çalışmada, Türk Bankacılık Sistemi'nin gelişimi ve bazı ülkelerden muadil örnekler ışığında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu incelenerek, Kurum'un, sisteme neler kattığına ve neler katabileceğine dair çıkarımlara ulaşmak amaçlanmıştır.

Üç bölümden oluşan bu çalışma göstermiştir ki; Türk Bankacılık Sistemi, önceki dönemlere göre daha az risklidir ancak diğer ülkeler de olduğu gibi tüm finansal kurumları düzenleyen ve denetleyen ana bir idari otoritenin kurulması da gerekmektedir.

ABSTRACT

The banking services have shown very big developments from the first appearance in the history to the recent day and the importance of the banks has been increased for the countries' economies parallel to the developments.

In this study, the intension is to reach the inferences about what was added and will be added to the system by the Banking Regulation and Supervision Agency, by examining the development of Turkish Banking System and the Agency with the equivalent examples from some countries.

This three parted study found that the Turkish Banking System is less risky than the terms before but there is a need of establishing a main administrative authority which regulates and supervises the whole financial institutions, like other countries.

ÖNSÖZ

Türk Bankacılık Sistemi, Osmanlı İmparatorluğu döneminden günümüze gelinceye kadar çeşitli evrelerden geçmiştir. Hem ülkemizde yaşanan tecrübeler hemde uluslararası alandaki tecrübeler neticesinde finansal kurumların ve özellikle de bankaların düzenlenmesi ve denetlenmesinin ne kadar önemli olduğu anlaşılmıştır. İşte bu uluslararası gelişmeler paralelinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu sistemimize dahil edilmiştir.

Kurum'un kurulmasıyla beraberinde ne getirmiştir ve eğer Kurum söz konusu olmasaydı sistemimizin risk durumu nasıl olurdu sorularıyla, Kurum'un yeterli olup olmadığı ve tüm finansal kurumları kapsayan çatı bir idari otoritenin gerekip gerekmediği sorularına cevap bulunmak amaçlanmıştır.

02.07.2005 tarihinde 5387 sayılı Bankalar Kanunu'nun kabul edilmesiyle birlikte Kurumla ilgili yapılan bir çok çalışma güncelliğini kaybetmiş ve bu bağlamda da güncel çalışma sayısı azalmıştır.

Bu çalışmayı yürütürken beni sürekli destekleyen ve yönlendiren tez danışmanım sayın Yrd.Doç.Dr. Seyhun DOĞAN başta olmak üzere, maddi ve manevi desteklerini de hiçbir zaman esirgemeyen tüm aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ / ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SİSTEMİ VE TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. BANKANIN TANIMI.....	4
1.2. BANKA TÜRLERİ	5
1.2.1. Merkez Bankası	6
1.2.2. Ticaret/Mevduat Bankaları	10
1.2.3. Ziraat Bankaları	12
1.2.4. Halk Bankaları	13
1.2.5. Yatırım ve Kalkınma Bankaları	14
1.2.6. İpotek ve Emlak Bankaları	15
1.3. BANKA SİSTEMLERİ	15
1.3.1. Küçük, Orta ve Büyük Banka	15
1.3.2. Uzmanlaşmış ve Uzmanlaşmamış Banka	16
1.3.3. Holding Bankacılığı	17
1.3.4. Perakendeci ve Toptancı Bankacılık	18
1.3.4.1. Perakendeci Bankacılık	18
1.3.4.2. Toptancı Bankacılık	18
1.4. DÜNYA'DA BANKACILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ.....	19

1.5. TÜRKİYE’DE BANKACILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ.....	23
1.5.1. Osmanlı Dönemi Türk Bankacılığı	23
1.5.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Bankacılığı.....	28
1.5.2.1. 1923-1932 Ulusal Bankaların Kuruluş Dönemi.....	28
1.5.2.2. 1932-1944 Özel Amaçlı Devlet Bankaları Dönemi.....	30
1.5.2.3. 1944-1960 Özel Bankaların Gelişme Dönemi	32
1.5.2.4. 1960-1980 Planlı Ekonomi Dönemi	33
1.5.2.5. 1980-1990 Yapısal Değişim Dönemi.....	38
1.5.2.6. 1990’dan Günümüze Kadar Olan Gelişmeler	41

İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SİSTEMİNİN DÜZENLENMESİ VE DENETLENMESİ: ÜLKE ÖRNEKLERİ

2.1. BANKACILIK SİSTEMİNİ DÜZENLEME VE DENETLEME GEREKSİNİMİ	51
2.2. BASLE BANKACILIK DENETİM KOMİTESİ.....	52
2.3. BANKACILIK SİSTEMİNİN DÜZENLENMESİ VE DENETLENMESİNDE BAZI ÜLKE ÖRNEKLERİ.....	60
2.3.1. ABD’de Bankacılık Sistemi ve Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi.....	61
2.3.1.1. ABD’de Bankacılık Sistemi.....	61
2.3.1.1.1. ABD Bankacılık Sistemi’nin Tarihi Gelişimi.....	61
2.3.1.1.2. Ulusal Bankalar	63
2.3.1.1.3. Eyalet Bankaları	64
2.3.1.2. ABD Bankacılık Sistemi’nin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi...	65
2.3.1.2.1. Federal Hazine Sistemi	65
2.3.1.2.1.1. FED Kurulu.....	66
2.3.1.2.1.2. Federal Açık Piyasa Komitesi.....	67
2.3.1.2.1.3. Federal Hazine Bankaları.....	68
2.3.1.2.1.4. Yöneticiler Kurulu	69

2.3.1.2.2. Para Denetçisi Ofisi.....	71
2.3.1.2.3. Federal Mevduat Sigorta Kurumu.....	73
2.3.2. İngiltere’de Bankacılık Sistemi ve Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi	74
2.3.2.1. İngiltere’de Bankacılık Sistemi.....	74
2.3.2.1.1. Clearing Bankaları	76
2.3.2.1.2. Yapı Cemiyetleri	76
2.3.2.1.3. Yardım Cemiyetleri.....	77
2.3.2.1.4. Kabul Evleri	78
2.3.2.2. İngiliz Bankacılık Sistemi’nin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi .	78
2.3.2.2.1. İngiltere Bankası	79
2.3.2.2.2. İngiliz Mevduatı Koruma Sistemi.....	81
2.3.2.2.3. Finansal Hizmetler Otoritesi	82
2.3.3. Güney Kore’de Bankacılık Sistemi ve Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi	87
2.3.3.1. Güney Kore’de Bankacılık Sistemi.....	88
2.3.3.1.1. Ticaret Bankaları.....	88
2.3.3.1.2. Uzmanlaşmış Bankalar.....	89
2.3.3.2. Güney Kore Bankacılık Sistemi’nin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi	89
2.3.3.2.1. Finansal Denetleme Örgütleri	90
2.3.3.2.1.1. Finansal Denetim Komisyonu.....	90
2.3.3.2.1.2. Menkul Kıymetler ve Vadeli İşlemler Komisyonu	93
2.3.3.2.1.3. Finansal Denetim Servisi	93
2.3.3.2.2. Finansal Denetleme Sistemiyle İlgili Örgütler.....	95
2.3.3.2.2.1. Maliye ve Ekonomi Bakanlığı	95
2.3.3.2.2.2. Kore Bankası.....	96
2.3.3.2.2.3. Kore Mevduat Sigorta Kurumu.....	96
2.3.3.2.2.4. Kore Varlık İdaresi Kurumu	97

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE BANKACILIK SİSTEMİ'NİN DÜZENLENMESİ
VE DENETLENMESİ

3.1. BDDK'DAN ÖNCE SİSTEMİN DÜZENLENMESİ VE DENETLENMESİ	99
3.1.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu Uyarınca Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi	99
3.1.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu Uyarınca Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi	100
3.1.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu Uyarınca Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi	102
3.1.4. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu Uyarınca Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi	106
3.2. BDDK VE SİSTEMİN DÜZENLENMESİ VE DENETLENMESİ.....	109
3.2.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Yapısı.....	110
3.2.1.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu.....	111
3.2.1.2. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilatı	115
3.2.1.2.1. Ana Hizmet Birimleri.....	115
3.2.1.2.1.1. Kuruluşlar I,II,III,IV Daire Başkanlıkları ..	116
3.2.1.2.1.2. Düzenlemeler Dairesi Başkanlığı	118
3.2.1.2.1.3. Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı	120
3.2.1.2.1.4. Araştırma Dairesi Başkanlığı	122
3.2.1.2.1.5. Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı	124
3.2.1.2.1.6. Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı	126
3.2.1.2.1.7. Hukuk İşleri Dairesi Başkanlığı	127
3.2.1.2.2. Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu.....	129
3.2.1.2.3. Danışma Birimi	131
3.2.1.2.4. Yardımcı Hizmet Birimleri	132
3.2.1.2.4.1. İnsan Kaynakları ve Eğitim Dairesi Başkanlığı.....	132

3.2.1.2.4.2. Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı.....	134
3.2.1.2.4.3. Tüketici Hakları ve Şikayetleri Müdürlüğü.136	
3.2.1.2.4.4. Kurul İşleri ve Kararlar Dairesi Başkanlığı.137	
3.2.1.2.4.5. Başkanlık Özel Büro Müdürlüğü	137
3.2.1.2.4.6. Savunma Uzmanlığı	138
3.2.2. BDDK'nın Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesinde Hedefleri	139
3.2.3. BDDK'nın Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesine Yönelik Görevleri, Yetki ve Sorumlulukları.....	140
SONUÇ.....	146
KAYNAKÇA	149
EKLER.....	159
EK-1) 25.09.2005 Tarihi İtibarıyla Banka Bilgileri	160
EK-2) 30.06.2005 Tarihi İtibarıyla Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması	165
EK-3) 31.12.2004 Tarihi İtibarıyla Mevduat Hesap Adetleri	167
EK-4) 31.12.2004 Tarihi İtibarıyla Mevduatın İllere ve Bölgelere Göre Dağılımı (Milyar TL).....	169
EK-5) 31.12.2004 Tarihi İtibarıyla Kredilerin İllere ve Bölgelere Göre Dağılımı (Milyar TL).....	173
EK-6) 31.12.2004 Tarihi İtibarıyla Yurtdışındaki Banka Şubeleri ve Temsilcilikleri	177
EK-7) 31.12.2004 Tarihi İtibarıyla Yabancı Bankaların Türkiye'deki Temsilcilikleri	181

TABLULAR LİSTESİ

Tablo no	Tablo adı	sayfa
1:	Osmanlı Dönemi'nde Kurulan Yabancı Bankalar	24
2:	Osmanlı Dönemi'nde Kurulan Milli Bankalar	26
3:	Döviz Tevdiat Hesaplarının Gelişimi (1989-2004)	43
4:	Bankacılık Sektörü Açık Pozisyonu (1994-2003)(milyar\$)	44
5:	2004 Yılı İtibariyle ABD'de Bankacılığın Yapısı	63

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil no	Şekil adı	sayfa
1:	FRS'nin Genel Yapısı	70
2:	FSA'nın Organizasyon Yapısı	84
3:	FSC'nin Organizasyon Yapısı	92
4:	FSS'nin Organizasyon Yapısı	94
5:	BDDK'nın Organizasyon Yapısı	138

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
A.Ş.	: Anonim Şirket
ATO	: Ankara Ticaret Odası
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	: Bank for International Settlements (Uluslararası Takas Bankası)
BK	: Birleşik Krallık
BSC	: Building Societies Commission (Yapı Cemiyetleri Komisyonu)
BYMK	: Bankalar Yeminli Murakıplar Kurulu
BYSP	: Beş Yıllık Sanayi Planı
çev.	: Çeviren
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTH	: Döviz Tevdiat Hesabı
FDIC	: Federal Deposit Insurance Corporation (Federal Mevduat Sigorta Kurumu)
FED	: Federal Hazine Sistemi Kurulu
FOMC	: Federal Open Market Committee (Federal Açık Piyasa Komitesi)
FRB	: Federal Reserve Bank (Federal Hazine Bankası)
FRS	: Federal Reserve System (Federal Hazine Sistemi)
FSA	: Financial Services Authority (Finansal Hizmetler Otoritesine)
FSS	: Financial Supervisory Service (Finansal Denetim Servisi)
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
IMRO	: Investment Managers Regulatory Organisation (Yatırım Yöneticileri Düzenleme Örgütü)
ISB	: The Insurance Supervisory Board (Sigorta Denetim Kurulu)
K.	: Kuruluş

KAMCO	: Korea Asset Management Corporation (Kore Varlık İdaresi Kurumu)
KDIC	: Korean Deposit Insurance Corporation (Kore Mevduat Sigorta Kurumu)
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
MSPD	: Mali Sektör Politikaları Dairesi
NSA	: Non-bank Supervisory Authority (Banka-Dışı Denetim Otoritesi)
OBS	: Office of Bank Supervision (Banka Denetim Ofisi)
OCC	: Office of the Comptroller of the Currency (Para Denetçisi Ofisi)
PIA	: The Personal Investment Authority (Şahsi Yatırım Otoritesi)
SFA	: Securities and Futures Association (Menkul Kıymetler ve Vadeli İşlemler Birliği)
SFC	: Securities and Futures Commission (Menkul Kıymetler ve Vadeli İşlemler Komisyonu)
SIB	: The Securities and Investment Board (Menkul Kıymetler ve Yatırım Kurulu)
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SRO	: Self Regulation Organisations (Kişisel Düzenleme Organizasyonları)
SSB	: The Securities Supervisory Board (Menkul Kıymetler Denetim Kurulu)
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TM	: Toplam Mevduat
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

GİRİŞ

Tarihte karşımıza çıkan ilk örneklerinden günümüzün modern kurumları şekline dönüşen ve gelişen bankalar, ülke ekonomilerinin gelişmesinde gözardı edilemeyecek derecede büyük öneme sahiptir. Bankalar, temel olarak tasarruf sahiplerinden kaynak toplayıp, topladığı kaynakları ihtiyaç sahiplerine çeşitli şartlar dahilinde kullandıran kurumlardır. İşte burada, toplanmış olan tasarrufların, iktisadi büyüme ve kalkınmaya hizmet edecek şekilde kullanılması bankaların önemini vurgulamaktadır.

Aslında birer işletme olan bankalar, bu önemi bakımından devletler tarafından diğer işletmelerden daha fazla önemsenmiş ve kontrol altında tutulmak istenmiştir. Devletin buradaki temel amacı, sistemde güveni ve istikrarı sağlamak ve ülkesinde toplanmış olan tasarrufların etkin şekilde ve doğru amaca yönelik kullanılmasını sağlamak olmuştur. Devletler, bunun içinde çeşitli kurum ve kuruluşları denetleme ve düzenlemeyle görevlendirmiş ve bu konuda yıllar geçtikçe daha kapsamlı hale gelen ve ihtiyaçlar doğrultusunda gelişen yasal düzenlemeler yapmıştır.

Birçok devlet kendi bankacılık sistemini düzenleme ve denetlemede sorunlar yaşamış ve bunun sonucunda uluslararası boyutlara ulaşabilen bankacılık krizleri yaşanmıştır. Bu gibi durumlar sonucunda en düşük maliyetli kaynak sağlanmasına engel olunması, sahip oldukları likiditenin gelirinin azalması ve benzeri şekillerde zarar gören büyük devletler, uluslararası alanda düzenlemeler öngören ve ülkelere kendi sistemlerini düzeltmeleri için salıklarda bulunan Basle Bankacılık Denetim Komitesi'ni kurmuşlardır.

Rusya ve Asya'da yaşanan banka krizlerinin olumsuz etkileri bütün dünyayı sarmış ve bu krizlerin ardından başta kriz yaşanan ülkeler olmak üzere birçok devlet

bankacılık sistemini, Basle Komitesi'nin ışığı altında yeniden düzenlemiş ve yapılandırmıştır.

Türkiye'de, devlet, Cumhuriyet'in ilk yıllarında itibaren çok az olan tasarruf miktarını arttırmak için çalışmış, ilk önce Mevduatı Koruma Kanunu'nu ve 1936 yılından günümüze kadar da çeşitli Banka Kanunları'nı çıkarmıştır. Yaşanan gelişmeler sonucunda karşılaşılan her durum bir şekilde kendisinden sonraki mevzuatta yer bulmuştur. Özellikle, 1980'li yılların başındaki banker krizinden, 1994 krizine ve son 2000 ve 2001 krizlerine kadar yaşanan her kriz ve olumsuzluk karşısında tedbirler alınmış ve çıkarılan dersler sonucunda düzenlemeler yapılmıştır.

Ancak burada sorunları önceden görebilmek ve sorun daha oluşmadan engellemek ve olumsuz durum karşısında da en çabuk şekilde tedbir alabilmek gerçekten çok önemlidir. Bu bağlamda, uluslararası alandaki bankacılık sistemini düzenlemek ve denetlemek amacıyla bağımsız idari otoriteler kurulması düşüncesi paralelinde ülkemizde de 1999 yılında "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu" kurulmuş ve yaklaşık bir yıl sonra da faaliyete geçmiştir.

Kurum'un kurulması, Türk Bankacılık Tarihi'nde bir milat olmuştur. Kurum'un kurulmasıyla birlikte çeşitli kamu kurumlarının üstlendiği görevler bir çatı altında toplanmış ve disiplinin çok önemli olduğu sistemde, sistemin hamisi olan devlet disipliner bir kuruma kavumuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde, dünya'daki ilk bankacılık örneklerinden başlayarak, Türkiye'deki ilk bankacılık örneklerinden günümüze kadarki gelişmelere değinilmiş ve ayrıca, bu bölümde bankacılıkla ilgili tanımlara da yer verilmiştir. Birinci bölümde bu konulara değinilerek, sisteme genel bir bakış yapılarak konunun temeli oluşturulmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde; bankacılık sistemi neden denetlenmelidir sorusuna cevap aranmış ve bu konuda özellikle Basle Bankacılık Denetim Komitesi'nin içinde bulunduğu uluslararası alandaki gelişmelere değinilmiş ve bu bağlamda diğer

lkelerdeki bankacılık düzenleme ve denetlemesini yapan kurumlar ele alınmıştır. Basle Komitesi'ne ve diğer ülke örneklerine değinilerek, sistemimizle bir kıyaslama yapılması ve buna dayanarak Türkiye ile ilgili çıkarımlar yapabilme imkanı sağlanmak istenmiştir.

nc bölümde; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan önceki sistemin düzenlenmesi ve denetlenmesini de kapsayarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na, en son kabul edilen 5387 sayılı Bankalar Kanunu çerçevesinde değinilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SİSTEMİ

VE

TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. Bankanın Tanımı

Bankanın tanımını yapmadan önce banka kelimesinin kökeninden bahsetmekte yarar vardır. Tarihteki ilk bankerlerden olan Lombardiyalı tüccarlar pazar yerlerine kurdukları tezgahlar (banco) vasıtasıyla bankacılık işlemlerini yürütmüşlerdi. İşte, en kabul gören şekli ile banka kelimesinin masa, sıra, veya tezgah anlamına gelen İtalyanca “banco” kelimesinden geldiği sanılmaktadır¹. Ayrıca, 12. y.y.’da Roma-Cermen İmparatorluğu idaresi altındaki Venedik şehrinin, piyasaya çıkardığı zorunlu borçlanma tahvillerine, “kamu borcu senetleri” anlamında İtalyanca “monti” veya Almanca “banck” kelimelerinden türetilmiş olan “banchi” denmekteydi ve banka kelimesinin kökeninin buradan geldiği şeklinde de görüşler bulunmaktadır².

Bankanın tanımına gelirsek, banka, mevduat toplayan, topladığı bu mevduat ve kendi özkaynakları vasıtasıyla ihtiyaç sahiplerine kredi veren, aracılık işlemleri yapan, iştiraklerde bulunan, genel olarak para ile ilgili bütün konularda faaliyette bulunan bir işletmedir.

Günümüzde çok çeşitli alanlarda faaliyet gösterebilen bankanın tüm özelliklerini kapsayan bir tanımını vermek oldukça zordur. Uluslararası alanda ve

¹ İlker Parasız, **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, y.y., İstanbul, 2000, s. 5.

² Tezer Öçal, ‘v.d.’, **Para Banka, Teori ve Politika**, Gazi Kitabevi, Ankara, 1997, s. 34.

bankacılıkla ilgili mevzuatımızda da verilmiş tam bir banka tanımı yoktur. Bir çok yazar banka tanımını yaparken, bankanın bir veya bir kaç özelliğini ön plana çıkarmıştır. Buna örnek olarak; banka, “halkın belli zaman içinde harcamadığı paraları kabul ederek, bunları nama getirir şekilde kredi ve plase eden, ödemelerde aracılık, para nakli, senet tahsili, emanet kabulü gibi çeşitli hizmetler gören bir işletme”³ şeklinde tanımlanabilir.

Bir başkası, bankayı “halktan topladığı ya da kendi sahip olduğu paraları kredi olarak kullandıran ve para akışına aracılık eden iktisadi işletme ve bu işletmenin sahibi durumunda olan anonim şirketin adı”⁴ olarak tanımlamıştır.

Bankaları, diğer tip finansal kurumlardan ayıran, mevduat ve kredi ürünleri sağlamasıdır. Bankaların ana faaliyeti, mevduat sahipleri ve borçlanıcılar arasında arabuluculuk yapmaktır⁵.

Tanımı her ne şekilde yapılırsa yapılsın, bankalar, topladıkları tasarrufları birleştirip, bunların yatırım alanlarına aktarılmasını sağlayarak ülke ekonomisine ve gelişmesine büyük katkı sağlamaktadır.

1.2. Banka Türleri

Bankayı ve bankacılığı en iyi şekilde anlamak ve tanımlamak için banka türleri ve banka sistemlerine de değinmek gerekir ki; banka türleri, genel olarak yapıldığı gibi, “merkez bankası”, “ticaret/mevduat bankaları”, “ziraat bankaları”, “halk bankaları”, “yatırım ve kalkınma bankaları” ve “ipotek ve emlak bankaları” başlıkları altında toplanabilir.

³ Tezer Öçal-Ö. Faruk Çolak, **Para Banka**, İmge Kitabevi, İstanbul, 1991, s. 11.

⁴ Ahmet Battal, **Sorularla Banka Hukuku**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s. 15.

⁵ Shelagh Heffernan, **Modern Banking**, John Wiley & Sons Ltd., Chischester, 2005, p. 1.

1.2.1. Merkez Bankası

Merkez bankaları, tarihte ilk modern bankaların kurulmasından sonra yaşanan deneyimler neticesinde ortaya çıkmıştır. Kağıt para kullanımının yaygınlaşması ve para sistemlerinin banknota dayanmaya başlaması ve piyasada faaliyet gösteren birden çok ticari bankanın banknot çıkarmasının sakıncaları, banknot çıkarma işleminin tek bir banka tarafından yapılması zorunluluğunu getirmiş ve “Merkez Bankacılığı” fikri ortaya çıkmıştır⁶.

Ortaya çıkan bu ihtiyaç neticesinde, ticaret bankalarına çeşitli imtiyazlar verilerek merkez bankası kimliği kazandırılmış ve bu nedenle merkez bankalarına ilk örnekler genellikle özel ticari bankalar olmuştur. Daha sonraları yaşanan olumsuzluklar ve verilen hizmetlerin önemi neticesinde, devletler ya merkez bankası faaliyetini yürüten özel bankaları kamulaştırmış ya da söz konusu bankaların imtiyazlarını kaldırarak yerine devlete ait merkez bankaları kurmuştur⁷.

Merkez bankacılığına ilk örnek 1694 yılında kurulan İngiltere Bankası olmuştur. Bu bankanın gelişimi merkez bankacılığının gelişimini sağlamış ve diğer ülkeler için bir model olmuştur. 1844 yılında çıkarılan bir yasa ile banka, merkez bankacılığı tekniğini ve ilkelerini geliştirmiş, banknot ihracı yapabilmesi ve devletin bankerliğini yapması gibi özellikleri onu bankaların bankası konumuna getirmiştir⁸.

Türkiye’de, Merkez bankası fonksiyonlarını yerine getiren ilk banka yabancı sermayeli olan Bank-ı Osmani olmuştur. Banka, 4 Şubat 1863 tarihinde yayımlanan bir fermanla Bank-ı Osmani Şahane adını almış, bankaya merkez bankasına özgü yetki ve işlevler verilmiş ve banka ile bir sözleşme yapılmıştır⁹. Bankaya çıkardığı banknotlara karşılık kasasında 1/3 oranında altın bulundurma zorunluluğu getirilmiş ve sözleşme süresince “devlet, para çıkarmayacak ve başka bir kuruma da bu yetkiyi

⁶ Öztin Akgüç, **100 Soruda Türkiye’de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 110.

⁷ Parasız, **a.g.e.**, s. 24.

⁸ Öçal-Çolak, **Para Banka**, s. 18.

⁹ Akgüç, **a.g.e.**, s. 114.

vermeyecek hükmü” kabul edilmiştir¹⁰. Devletin hazinedarlığını yapacak ve devlet gelirlerini de toplayacak olan bankaya, 1875 yılında sözleşmede yapılan değişiklikle devlet bütçesi üzerinde denetim yetkisi de verilmiştir¹¹.

Osmanlı Bankası'nın yabancı sermayeli bir banka olması ve merkez bankası fonksiyonlarına da sahip olmasının sakıncaları hissedilmiş ve 1916 yılında İttihat ve Terakki Fırkası tarafından Osmanlı İtibarı Milli Bankası kurulmuştur. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1. Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkmış sayılması neticesinde banka istenilen yapıya kavuşturulamamıştır¹².

Yeni Türk Devleti'nin kurulmasından sonra milli bir merkez bankası kurulması için çalışmalar başlatılmış ve 30 Haziran 1930 tarihinde çıkarılan bir kanun ile T.C. Merkez Bankası kurulmuş ve 3 Ekim 1931 tarihinde de faaliyete geçmiştir¹³.

TCMB'nin görev ve yetkileri tanımlanacak olursa, merkez bankasının ne olduğu ve ne amaçla kurulduğu daha net anlaşılabilir. 14.01.1970 tarih ve 1211 sayılı TCMB Kanunu'nun (25.4.2001 tarih ve 4651 sayılı Kanun ile değiştirilen şekli ile) 4. maddesinde ifade edildiği gibi, bankanın temel amacı fiyat istikrarını sağlamaktır. Banka, fiyat istikrarını sağlamak için uygulayacağı para politikasını ve kullanacağı para politikası araçlarını doğrudan kendisi belirler. Banka, fiyat istikrarını sağlama amacı ile çelişmemek kaydıyla Hükümet'in büyüme ve istihdam politikalarını destekler¹⁴. Ayrıca söz konusu kanunda TCMB'nin temel görev ve yetkiler şu şekilde sıralanmıştır:

1- Bankanın temel görevleri;

a) Açık piyasa işlemleri yapmak.

¹⁰ İlker Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, 7. bs., Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000, s. 256.

¹¹ Akgüç, **a.g.e.**, s. 114.

¹² **A.e.**, s. 116.

¹³ Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, s. 257.

¹⁴ TCMB, “T.C. Merkez Bankası Kanunu”, (Çevrimiçi) <http://www.tcmb.gov.tr>, 29.03.2005.

b) Hükümetle birlikte TL'nin iç ve dış değerini korumak için gerekli tedbirleri almak ve yabancı paralar ile altın karşısındaki muadeletini tespit etmeye yönelik kur rejimini belirlemek, TL'nin yabancı paralar karşısındaki değerinin belirlenmesi için döviz ve efektiflerin vadesiz ve vadeli alım ve satımı ile dövizlerin TL ile değişimi ve diğer türev işlemlerini yapmak.

c) Bankaların ve Bankaca uygun görülecek diğer mali kurumların yükümlülüklerini esas alarak zorunlu karşılıklar ve umumi disponibilite ile ilgili usul ve esasları belirlemek.

ç) Reeskont ve avans işlemleri yapmak.

d) Ülke altın ve döviz rezervlerini yönetmek.

e) TL'nin hacim ve tedavülünü düzenlemek, ödeme ve menkul kıymet transferi ve mutabakat sistemleri kurmak, kurulmuş ve kurulacak sistemlerin kesintisiz işlemlerini ve denetimini sağlayacak düzenlemeleri yapmak, ödemeler için elektronik ortam da dahil olmak üzere kullanılacak yöntemleri ve araçları belirlemek.

f) Finansal sistemde istikrarı sağlayıcı ve para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almak.

g) Finansal piyasaları izlemek.

ğ) Bankalardaki mevduatın vade ve türleri ile özel finans kurumlarındaki katılma hesaplarının vadelerini belirlemektir.

2- Bankanın temel yetkileri;

a) Türkiyede banknot ihracı imtiyazı tek elden Bankaya aittir.

b) Banka, Hükümetle birlikte enflasyon hedefini tespit eder, buna uyumlu olarak para politikasını belirler ve Banka, para politikasının uygulanmasında tek yetkili ve sorumludur.

c) Banka, fiyat istikrarını sağlamak amacıyla bu Kanun'da belirtilen para politikası araçlarını kullanmaya, uygun bulacağı diğer para politikası araçlarını da doğrudan belirlemeye ve uygulamaya yetkilidir.

ç) Banka, olağanüstü hallerde ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun kaynaklarının ihtiyacı karşılamaması durumunda, belirleyeceği usul ve esaslara göre bu Fon2a avans vermeye yetkilidir.

d) Banka, nihai kredi mercii olarak bankalara kredi verme işlerini yürütür.

e) Banka, bankaların ödünç para verme işlemlerinde ve mevduat kabulünde uygulayacakları faiz oranlarını, belirleyeceği usul ve esaslara göre bankalardan istemeye yetkilidir.

f) Banka, mali piyasaları izlemek amacıyla bankalar ve diğer mali kurumlardan ve bunları düzenlemek ve denetlemekle görevli kurum ve kuruluşlardan gerekli bilgileri istemeye ve istatistiki bilgi toplamaya yetkilidir.

3- Bankanın başlıca müşavirlik görevleri;

a) Banka, Hükümet'in mali ve ekonomik müşaviri, mali ajanı ve hazinedarıdır. Banka'nın Hükümetle ilişkisi, Başbakan aracılığı ile sağlanır.

b) Banka, finansal sistemle ilgili olarak istenilecek hususlarda Hükümete görüş verir.

c) Banka, bankalar ve uygun göreceği diğer finansal kurumlar hakkındaki görüşlerini ve tespitlerini Başbakanlık ile bu kurum ve kuruluşları düzenleme ve denetleme yetkisine sahip kuruluşlara bildirebilir.

TCMB, bu Kanun ve mevzuatla kendisine verilen yetki ve görevlerle ilgili olarak düzenlemeler yapmaya ve bunları uygulamaya, bu düzenlemelere tabi kurum ve kuruluşlar nezdinde bunlara uygun hareket edilip edilmediğini ve kendisine gönderilen bilgilerin doğru olup olmadığını denetlemeye görevli ve yetkilidir. Ayrıca, TCMB, bu Kanun ile kendisine verilen görev ve yetkileri, kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirmekte ve kullanmaktadır¹⁵.

1.2.2. Ticaret/Mevduat Bankaları

Ticaret bankacılığı, genel olarak mevduat kabul eden kredi kurumları olarak adlandırılmaktadır. Bütün ticaret bankalarının borç almak ve borç vermek şeklinde belli başlı iki fonksiyonu bulunmaktadır. Borç almak çoğu zaman mevduat şeklinde, borç vermek ise iskonto şeklinde ortaya çıkar. Bu bakımdan ticaret bankalarına aynı zamanda mevduat ve iskonto bankaları da denilmektedir¹⁶.

Ticaret bankaları kar amacı güden işletmelerdir ve gelir kaynaklarından en önemlisi vermiş oldukları borçlardan elde ettikleri faiz gelirleridir. Faiz serbestisinin olduğu bir ortamda bankaların mevduatlara verecekleri faiz oranlarını rekabet koşulları belirlemektedir. Bir banka mevduata mümkün olduğunca düşük faiz vermek istemesine rağmen verdiği kredilerden ise en yüksek geliri elde etmek isteyecektir. Ancak mevduata vereceği faizin düşük tutulması, mevduat sahiplerinin başka bankaları tercih etmesine sebebiyet verebileceği gibi, vereceği krediden talep edeceği faiz oranının yüksekliği de kredi talep edenleri başka bankalara yönlendirebilecektir. Ayrıca, topladığı mevduata verdiği faiz oranlarını ne kadar yüksek tutarsa o kadar fazla mevduat toplayabilecek ve o kadar fazla kredi

¹⁵ A.e.

¹⁶ Öçal-Çolak, **Para Banka**, s. 20,21.

verebilecektir. Öte yandan mevduat faiz oranlarını yüksek tutması, topladığı mevduatın maliyetini de arttıracaktır. Kısacası, bir banka kendisi için en iyi şartlarda mevduat toplayarak ve kredi vererek karını maksimize etmeye çalışmaktadır¹⁷.

Ticaret bankalarının para yaratma süreci de bir örnekle açıklanacak olursa; X şahsının elinde bulundurduğu 1000 YTL'lik tasarrufunu A bankasındaki vadesiz mevduat hesabına yatırması ve A bankasının da bunun belirli bir kısmını, munzam karşılık olarak (örneğin %10) Merkez Bankası'nda tutması neticesinde geriye kalan 900 YTL'lik kısım, fazla rezerv olarak A bankasının elinde kalmaktadır. A bankası bunu Y şahsına kredi olarak kullandırmayı seçebilir ve bu şekilde 900 YTL'lik vadesiz mevduat yaratmış olur. Bu şekilde 1000 YTL'lik başlangıçtaki mevduat, 900 YTL'lik yeni yaratılan mevduatla birlikte 1900 YTL'ye yükselmiş olur. Y şahsı sahip olduğu para ile harcamalarda bulunur ve bu para Z şahsına geçer ve Z şahsı, bu parayı kendi bankası olan B bankasına yatırır ise, B bankasında 900 YTL'lik bir mevduat açılır ve bir önceki durum tekrar eder ve bu durum aynı şekilde sürer. Sonuç itibariyle, munzam karşılığın %10 farzedildiği bir ortamda 1000 YTL'lik bir mevduat, tüm bankalar itibariyle 10000 YTL'lik bir mevduat yaratır ve 9000 YTL'lik para, sistemde yaratılmış olur¹⁸.

Bu süreçte en önemli husus merkez bankasının belirleyeceği munzam karşılık oranıdır. Merkez bankası, belirlediği munzam karşılık oranı vasıtasıyla vadesiz mevduat hacmini kontrol altında tutabilmektedir. Bankaların munzam karşılık düşüldükten sonra kalan fazla rezervlerinin hepsinin kullanıldığı bir ortamda, merkez bankası, munzam karşılık oranını belirleyerek, vadesiz mevduatların hacmi üzerinde tam olarak bir kontrole sahip olabilmektedir¹⁹.

Ayrıca, ticaret bankaları, faaliyetlerine verecekleri yöne göre, ülkenin ekonomik yapısını olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Bankalar, yarattıkları

¹⁷ Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, s. 136,137.

¹⁸ Erdal M. Ünsal, **Makro İktisat**, 4. bs., İmaj Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 385,390.

¹⁹ **A.e.**, s. 393,394.

vadesiz mevduat hesaplarını, üretim kaynaklarının harekete geçmesini sağlayacak şekilde kullandırılırsa genel ekonomik refahı artırıcı yönde hareket etmiş olurlar²⁰.

1.2.3. Ziraat Bankaları

Tarımsal üretim, diğer sektör faaliyetlerinden farklılık göstermektedir. Tarımsal üretim, genellikle küçük üniteler halinde, doğanın olumsuz etkilerine son derece açık bir ortamda yapılmaktadır ki, bu şartlar, tarımdan elde edilen gelirlerin düzensiz olmasına neden olmaktadır. Kısacası, bir çiftçinin, bir ticari bankaca kredi verilebilirliği oldukça düşüktür. Ancak yapılan üretimin önemi, devletleri, tarım sektörünü desteklemeye ve özel kesimin istekli olmadığı ziraat bankacılığı alanında faaliyet göstermeye itmiştir.

Ayrıca, bir çiftçi; yatırım yapmak, araç ve gereçlerini satın almak için uzun vadeli; üretim faaliyetlerini gerçekleştirmek için orta vadeli ve ürününü kaldırmak için ise kısa vadeli krediye ihtiyaç duymaktadır²¹. Tarımsal kredilerin bu tür özellikler taşıması, çiftçilerin düşük faizli kredi talepleri ve istikrarsız tarımsal üretimin gidişine uyacak kredi kurumlarına ihtiyaç duyulması neticesinde özel kurumlar kurulmuştur²². Ziraat bankaları, verilen kredilerini denetimini arttırmak, riski azaltmak ve kullanılan kaynakların etkinliğini arttırmak için tahsis edilen kredileri genellikle kooperatifler vasıtasıyla kullanmaktadır²³.

Türkiye’de de, T.C. Ziraat Bankası, tarımsal ürün üreten işletmelerin, işletme sermayesi ihtiyaçlarının finansmanı amacıyla işletme kredileri; tarımsal işletme kurulması, edinilmesi veya mevcut işletmelerin yeni yatırım, tevsi, modernizasyonu amacıyla yapılan yatırımların finansmanı amacıyla yatırım kredileri vermektedir.

²⁰ Öçal-Çolak, **Para Banka**, s. 21.

²¹ Mehmet Takan, **Bankacılık**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2001, s. 12,13.

²² Öçal-Çolak, **Para Banka**, s. 24.

²³ Takan, **a.g.e.**, s. 14.

Ayrıca, banka, gerek tarımsal krediler, gerekse de yönlendirici ve bilgilendirici yayınları vasıtasıyla tarım sektörüne hizmet sunmaktadır²⁴.

1.2.4. Halk Bankaları

Halk bankaları, daha ziyade el emeği ve kişisel hünnerleri ile çalışan küçük esnaf ve zanaatkarların mesleki kredi ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş özel yapılı bankalardır. Halk bankalarının kurulması ve gelişmesi, bir boşluğu doldurmuş, küçük esnaf ve zanaatkara orta vadeli araç ve gereç kredisi ile kısa vadeli çalışma kredisi sağlanarak, işlerinin gelişmesi ve üretim verimliliğinin artırılması sağlanmıştır²⁵. Ayrıca, halk bankalarında, küçük esnaf ve zanaatkarların ipotek edecek taşınmazları bulunmadığı için, müteselsil kefalet ve kooperatif sistemi hakim rol oynamaktadır²⁶.

Halk bankası fikri, 19. y.y. başlarında özel bankalar ve sermayedarlar tarafından orta sınıf halkın ve fakir işçi sınıfının sömürülmesi üzerine Proudhon tarafından atılmıştır. Proudhon, bu sömürüye neden olan faizi ortadan kaldırmak, orta sınıf halkın ve fakir işçi sınıfının, kredinin faydalarından geniş ölçüde yararlanmaları için 1849 yılında bir halk bankası kurmuştur²⁷. Hemen hemen aynı tarihte, Dr. Hermann Schulze-Delitzsh, Almanya'da bono sisteminin yayılmasıyla birlikte küçük esnaf ve zanaatkarın uğradığı zararlara ve sıkıntılara çözüm bulmak amacıyla, onları kendi aralarında mali birlikler kurmaya yönlendirmiştir ve bunun neticesinde de "Avans Birliği" adı ile ilk kooperatif bünyeli halk bankası kurulmuştur²⁸.

²⁴ T.C. Ziraat Bankası, "Tarımsal Krediler", (Çevrimiçi) http://www.ziraatbank.com.tr/tarimsal/tarimsal_kredi.html, 29.03.2005.

²⁵ Öçal-Çolak, **Para Banka**, s. 24.

²⁶ **A.e.**

²⁷ Takan, **a.g.e.**, s. 14.

²⁸ Öçal-Çolak, **Para Banka**, s. 24.

1.2.5. Yatırım ve Kalkınma Bankaları

Yatırım kurumları olan yatırım ve/veya kalkınma bankaları, sermaye piyasasında faaliyet gösteren, işletmelere orta ve uzun vadeli krediler açarak yatırımlara destek sağlayan finansman kurumlardır.

Yatırım bankaları, hisse senedi, tahvil gibi menkul kıymet çıkararak, uzun süreli kaynak ihtiyacını karşılamak isteyen işletmeler ile tasarruflarını bu menkul kıymetlere yöneltmek isteyen gerçek veya tüzel kişiler arasında kaynakların en verimli ve etkin şekilde kullanacak olan kesime kanalize edilmesini sağlamaktadır. Yatırım bankalarının bu fonksiyonu sayesinde, mülkiyeti tabana yaymak gibi önemli bir görevi de bulunmaktadır. Ayrıca, yatırım bankaları, yatırımcıya; yatırım, menkul değerler ve finansman kolaylıkları konusunda danışmanlık da yapmaktadır²⁹.

Kalkınma bankaları ile yatırım bankaları birbirlerine çok benzemektedir. Yatırım bankaları, tasarruf birikimlerinin olduğu gelişmiş ülkelerde küçük yatırımcıdan kaynak toplayıp bunu yatırımcıya aktarırken, kalkınma bankaları, sağladığı iç ve dış kaynaklar ile yatırım yapacak olan firmalara orta ve uzun vadeli krediler açmaktadır³⁰. Adında anlaşıldığı üzere kalkınma bankaları genellikle kalkınmakta olan veya bunu amaçlayan az gelişmiş ülkelerde faaliyet göstermektedir.

Türkiye’de de planlı dönemlerde hem kamu hem de özel sektör tarafından çeşitli alanlarda yatırımı desteklemek ve ülkenin kalkınmasını sağlamak için yatırım ve kalkınma bankaları kurulmuştur.

²⁹ Targan Ünal, **Finans Kesiminin Reel Sektöre Kaynak Yaratma Kapasitesi**, İTO Yayınları, İstanbul, 1996, s. 25.

³⁰ **A.e.**, s. 24.

1.2.6. İpotek ve Emlak Bankaları

İpotek bankaları, taşınmaz malların ipoteği karşılığında genellikle orta ve uzun vadeli kredi veren bankalar olarak tanımlanabilir. Gelişmiş ülkelerde faaliyet gösteren bu bankalar ülkemizde yüksek enflasyon, ekonomik istikrarsızlık gibi nedenlerle fazla gelişme gösterememiştir³¹.

Emlak bankaları, genellikle ipotek bankalarının, özellikle konut ve her türlü yapı işlerinde uzmanlaşan şeklidir. Bu bankalar çoğunlukla ipotek karşılığı, müşterilerine konut, iş yeri ve benzeri taşınmaz mallar edindirmeyi amaçlamaktadır. Bu bankaların büyük miktarda sermayeye ihtiyaç duyması, kullanılacak kredilerin genelde uzun vadeli ve düşük faizli olması nedeniyle, emlak bankaları ya devlet tarafından ya da önemli ölçüde devlet desteğiyle kurulmuştur. Bu bankalar, kaynak ihtiyaçlarını gidermek için mevduat kabul etmek ve kredi vermek gibi her türlü bankacılık hizmetlerini de yürütmektedir³².

1.3. Banka Sistemleri

Çeşitli ülkelerde bazı farklılıklar gösterse de bankacılık sisteminde genellikle, “küçük, orta ve büyük bankalar”, “uzmanlaşmış ve uzmanlaşmamış bankalar”, “holding bankaları”, “perakendeci ve toptancı bankalar” bulunmaktadır.

1.3.1. Küçük, Orta ve Büyük Banka

Bir ülkede faaliyet gösteren bankalar ölçek olarak çeşitlilik gösterbilmektedir. Bir bankanın sahip olduğu öz sermayesi, topladığı mevduat miktarı, sahip olduğu personel ve şube sayısı veya kullandırmış olduğu kredi miktarı gibi kriterlere bakılarak bir bankanın ölçeği hakkında karar verilebilir.

³¹ Takan, a.g.e., s. 15.

³² A.e., s. 15,16.

Özellikle küçük ve orta ölçekli bankalar aile işletmeleri şeklindedir. Bu tip bankaların, işletmelerle, kişilerle ve bankacılarla ilişkileri doğrudandır. Bir örnek verilecek olursa; küçük ve orta ölçekli bankalar, aile doktoru yöntemiyle çalışırken, büyük ölçekli bankalar, daha çok klinik yöntemiyle çalışmaktadır³³.

Küçük ve orta ölçekli bankalar, büyük ölçekli bankalara göre; özkaynaklarına daha bağımlıdır, daha zayıf bir mali yapıya sahiptir, sunabilecekleri hizmetler daha azdır ve daha az kaliteli personele sahiptir³⁴.

Büyük ölçekli bankalar, iş hacminin çeşitliliği, şube sayısı ve güvenilirlikleri ile küçük ve orta ölçekli bankalar karşısında büyük bir ayrıcalığa ve mali yapıda belirleyici ve yönlendirici özelliğe sahiptir³⁵. Nitekim, çok büyük bankaların iflas etmeleri, ekonomi üzerinde yaratacağı büyük olumsuzluklar nedeniyle devletler tarafından engellenmektedir (too big to fail)³⁶.

1.3.2. Uzmanlaşmış ve Uzmanlaşmamış Banka

Ekonomik faaliyetlerin son derece çeşitlilik göstermeye başlamasıyla birlikte belirli konularda uzmanlaşmış bankalara ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bankalar belirli konularda uzmanlaşmaya ve sadece uzmanlaştıkları alanlarda faaliyet göstermeye başlamıştır. Uzmanlaşmış bankalara en iyi örneği yatırım ve kalkınma bankaları oluşturmaktadır.

Hemen her ülkenin bankacılık sisteminin kendine özgü özellikleri olmakla birlikte, sistemde yaşanan yoğun rekabet ortamı, bankaların bankacılık hizmetlerinde

³³ Parasız, **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, s. 7.

³⁴ Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, s. 117,118.

³⁵ Takan, **a.g.e.**, s. 20.

³⁶ Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, s. 118.

uzmanlaşma yerine her türlü hizmeti veren bir anlayışın yaygınlaştığı göze çarpmaktadır³⁷.

Özel kanunla ihtisas bankası olarak kurulmuş olan bankaların dahi faaliyetleri göz önüne alındığında, ülkemizde uzmanlaşmamış bankacılık söz konusudur. 1980’li yılların sonuna kadar var olan ticaret bankası, yatırım bankası ayrımı 1990 yılından itibaren değişime uğramış ve genelde evrensel bankacılığa doğru bir gidiş olmuştur³⁸.

1.3.3. Holding Bankacılığı

Holding bankacılığı, doğrudan veya dolaylı olarak bir veya daha fazla bankaya bir bankanın sahip olması veya kontrol etmesi olarak tanımlanabilir. Türkiye’de, 1970’li yıllarda değişen bankacılık mevzuatıyla birlikte holding bankalarının sayısı artmaya başlamıştır ve günümüzde birçok ticari banka belirli grup, kişi, holding ya da öteki bankaların kontrolü altında bulunmaktadır³⁹.

Holding bankalarının çokluğunun çeşitli sakıncaları bulunmaktadır. Yaşadığımız örneklerden de anlaşıldığı gibi bu tür bankaların sadece bağlı buldukları gruplara kredi verir hale gelmeleri, bu bankaların içlerinin boşaltılması sonucunu doğurmuştur⁴⁰. 1998 yılı sonunda ve 1999 yılı başlarında, Bank Ekspres ile İnterbank’ın grup şirketlerine aktardıkları fonlar nedeniyle özsermayeleri eksiye düşmüştür. Bu nedenle ilgili bankalar TMSF’ye devredilmiştir. Yine 1999 yılında aynı gerekçelerle Sümerbank, Esbank, Egebank, Yaşarbank ve Yurtbank TMSF’ye devredilmiştir⁴¹.

Hemen hemen bütün ülkelerin bankacılık düzenleme ve denetleme otoriteleri, holding bankalarını diğer bir adıyla bünyesinde banka tutan/bulunduran şirketleri

³⁷ Takan, **a.g.e.**, s. 21.

³⁸ Parasız, **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, s. 13.

³⁹ Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, s. 121.

⁴⁰ Mehmet Günel, **Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği**, ATO Yayınları, Ankara, 2001, s. 47.

⁴¹ Takan, **a.g.e.**, s. 22.

(bank holding company), asıl faaliyet alanı bankacılık olmasa dahi ciddiyetle takip etmekte ve oluşabilecek suistimalleri engellemeye çalışmaktadır.

1.3.4. Perakendeci ve Toptancı Bankacılık

Perakendeci bankacılığı genel olarak uzmanlaşmamış, her türlü bankacılığı yürüten bankalar yaparken, toptancı bankalar uzmanlaşmış ve belli alanlarda faaliyet gösteren bankalardır⁴².

1.3.4.1. Perakendeci Bankacılık

Perakendeci bankacılık, her köşe başında bir şube esasına dayanır. Perakendeci bankacılık, mevduat bankacılığı, şube bankacılığı ve ticari bankacılık olarak da adlandırılmaktadır. Bu bankalar, geniş bir alana yayılmış her ölçekteki firmaların kredi taleplerini karşılamak amacıyla kurulmuştur⁴³.

Perakendeci bankalar; vadeli ve vadesiz mevduat hesapları, çek tahsilatı, akreditif, açık kredi kolaylıkları, kısa vadeli kredi, tüketici kredi kartları, kambiyo işlemleri, havale, yatırım yönetimi ve müşteriler adına menkul kıymet alım satımı gibi çok geniş bir yelpazeye yayılı küçük hacimli standart işlemler yapmaktadır. Ayrıca, perakendeci bankalar, organizasyon yapıları içinde kurdukları birimlerle toptancı bankacılık işlemleri de yapmaktadır⁴⁴.

1.3.4.2. Toptancı Bankacılık

Ülke ekonomileri bütünleştikçe ve bankalar arası rekabet arttıkça, perakendeci bankalar, ölçekleri büyüyen ticari ve endüstriyel firmaların toptancı

⁴² Öçal, 'v.d.', **Para Banka, Teori ve Politika**, s. 49.

⁴³ Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, s. 122,123.

⁴⁴ Parasız, **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, s. 14.

kredi ve diğer hizmet talepleri karşısında yetersiz kalmıřtır⁴⁵. Bu tür ihtiyaçların karşılanabilmesi için toptancı bankacılık gelişmeye başlamıştır.

Toptancı bankalar, müşterilerinden gelen büyük hacimli kredi taleplerini karşılamak üzere, başka firmalardan ve uluslararası piyasalardan büyük hacimli fonlar temin edebilen, müşterileriyle yakın ilişki içinde bulunan, az sayıda şube ve uzman personel ile çalışan ve müşterilerinin bütün finansal taleplerini karşılamaya çalışan bankalardır⁴⁶.

Türkiye’de 1980 sonrası dönemde, uygulanan serbest faiz ve esnek döviz kuru politikaları, ihracatın özendirilmesi, ithalatın serbest bırakılması, yeni bankaların kurulmasına izin verilmesi, bankalararası TL ve döviz piyasalarının kurulması, ve bilgisayar ve iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler sonucu, toptancı bankacılık yapan az şubeli küçük ve orta ölçekteki banka sayısı artmıştır. Toptancı bankalar, büyük ölçüde dış ticaretin finansmanının sağlanması, leasing, factoring, forfaiting, menkul kıymet ihracında aracılık ve kısa vadeli kredi işlemlerine ağırlık vermiş ve uluslararası finansal piyasalardan finansmanı arttırmıřtır⁴⁷.

1.4. Dünya’da Bankacılığın Tarihi Gelişimi

Bankacılığın kökeni ilk çağlara kadar uzanmaktadır ve bankacılık hizmetleri ticaret kadar eskidir. Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarında bankacılık faaliyetleri, ticari ilişkilerle birlikte yürütölmüş ve ticaretin ayrılmaz bir parçasını oluřturmuřtur⁴⁸.

İlk bankacılık hizmetleri dini yapılarda sunulmuş ve din görevlileri de bir anlamda ilk bankacılar olmuştur. İnsanların, ellerinde bulundurdukları varlıklarını

⁴⁵ Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, s. 123.

⁴⁶ Parasız, **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, s. 15.

⁴⁷ Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, s. 125.

⁴⁸ Selim Tarlan, **Tarihte Bankacılık**, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s. 7.

talandan, yağmadan ve hırsızlıktan korumak için güvenilir ve dokunulmazlığı olan tapınaklara teslim ettikleri görülmektedir. Bu şekilde bünyesinde varlık toplayan tapınaklar, ihtiyaç sahiplerine tohum ve benzeri girdileri ödünç vermiş ve hasat zamanı geri almıştır⁴⁹. Bu anlamda bilinen en eski banka yapısı, yapılan kazılar sonucu Mezopotamya’da Uruk kenti yakınlarında ortaya çıkan “Kızıl Tapınak (M.Ö.3400-3200)” olmuştur. Kızıl Tapınak sahiplerinin, emanet bırakılan servetlerin hesabını tuttukları ve ihtiyaç sahiplerine yardımda buldukları bilinmektedir⁵⁰.

Bu tür işlemlerin yapılmaya başlanması doğal olarak bereberinde düzenlenme ihtiyacını da getirmiştir. Dönemin bankacılık işlemlerini üstlenmiş olan tapınakların uyacağı kurallardan ilk olarak Hammurabi Kanunnamesi’nde bahsedilmiştir. Bu kanunnamede tapınakların ödünç işlemlerini nasıl yönetecekleri, borcun nasıl tahsil edileceği, borçlunun hangi mallarının ne yolla borcun tasfiyesinde kullanılacağı belirtilmiştir⁵¹. Ayrıca bu kanunnamede ödünç işlemlerinde faiz alınmasına izin verilmiş ve faiz oranlarının tahılda yıllık %33’ü, hurmada yıllık %20’yi ve madende yıllık %12’yi geçemeyeceği belirtilmiştir⁵².

İzleyen dönemde bu işlemlerin tapınakların tekelinden çıktığı ve zengin tüccarların da bankacılıkla uğraşmaya başladığı görülmüştür. Örneğin; Eski Yunan’da tapınak-banka sisteminin yanısıra bankacılık işlemlerini yürüten “Trapezites” adı verilen bankerler de faaliyet göstermiştir⁵³. Trapezitesler pazar yerlerinde ve limanlarda tezgah kurarak madeni paraların değerini ölçmek, onları değiştirmek, mevduat toplayıp, denizaşırı ticareti, krediyle desteklemek benzeri faaliyetlerde bulunmuşlardı⁵⁴.

Bu dönemde borç para alanların artması ile Atina’da kalabalık bir borçlu sınıfı meydana gelmişti ve faize de getirilmiş bir sınırlama bulunmamaktaydı. Borç

⁴⁹ Arslan Yüzcün, **Cumhuriyet Dönemi Türk Banka Sistemi**, Der Yayınevi, İstanbul, 1982, s. 9.

⁵⁰ Takan, **a.g.e.**, s. 3.

⁵¹ Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, s. 107.

⁵² Tezer Öçal, Ömer Faruk Çolak, **Finansal Sistem ve Bankalar**, Nobel Yayınevi, Ankara, 1999, s. 14.

⁵³ Burhan Ulutan, **Bankacılığın Tekamülü**, y.y., Ankara, 1957, s. 18.

⁵⁴ Tarlan, **a.g.e.**, s. 8.

alanların borçlarını ödeyemez hale gelmesi ile huzursuzluklar ortaya çıkmış ve dönemin hükümdarı Solon müdahale ederek bir kısım borçları affetmiş ve para değerini borçlular lehine değiştirmiştir⁵⁵. Bu durum, tarihte ilk bankacılık krizi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, faize bir sınırlama getirilmemiş olması şehir devletlerinin kendi bankasını kurması ihtiyacını doğurmuş ve tarihte bilinen ilk devlet bankaları da bu dönemde ortaya çıkmıştır⁵⁶.

M.Ö. 3.y.y'da Roma'da "Argentari" adı verilen özel bankalar bulunmaktaydı ve bu bankalar kasa, mevduat ve yevmiye defterlerini tutmaya ve bunları istendiğinde ibraz etmeye mecbur tutulmuşlardı⁵⁷. Ayrıca, Roma'da ve diğer eyaletlerde kurulmuş devlet bankaları bulunmakta ve Roma'da bulunan bir kontrol bürosunun denetimi altında faaliyet göstermekteydi⁵⁸. Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla birlikte bankacılık alanında meydana gelen gelişmeler de kaybolmuş ancak bankalar Bizans'da faaliyete devam edebilmiştir.

Bu dönemden sonra Avrupa'daki siyasi istikrarsızlık, ekonomik istikrarsızlığı da beraberinde getirmiştir. Ancak, sonraları devletlerin güçlenmeye başlaması ve artan ticaret miktarı ile birlikte bankacılık faaliyetleri de artmıştır.

Hristiyanlığın ve İslamiyetin faizi yasaklamış olması bankerlik faaliyetlerinin genellikle Yahudiler tarafından yapılması sonucunu doğurmuştur. Ayrıca, Lombartlar da bankacılık alanında faaliyet göstermiştir. 13. y.y.'dan itibaren gelişmeye başlayan ve kurulan fuarlar sayesinde temel kuralları oluşan bankacılık, asıl gelişimini 1453'te İstanbul'un fethinden sonra yaşamıştır⁵⁹. Fetihten sonra Avrupa'da meydana gelen Rönesans ve Reform hareketleri, Kilise'nin hayatın her alanına olan hakimiyetini azaltmış ve Kilise Hukuku yerine Roma Hukuku

⁵⁵ A.e.

⁵⁶ Günal, a.g.e., s. 5.

⁵⁷ Tarlan, a.g.e., s. 9.

⁵⁸ A.e., s. 10.

⁵⁹ Günal, a.g.e., s. 6.

uygulanmaya başlanmış ve faiz serbest hale gelmiştir⁶⁰. Açıktır ki, faizin serbest bırakılması bankacılığın gelişmesini hızlandırmıştır.

15. y.y.'dan itibaren Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde bankalar kurulmaya başlanmıştır. Bunlara birkaç örnek verilecek olursa; 1401 yılında Taula di Cambi bankası Barselona'da, 1408 yılında Casa di san Giorgio bankası Cenova'da, 1584 yılında Banca Della Piazza di Rialto bankası Venedik'te, 1593 yılında Banco di Ambrogio bankası Milano'da kurulmuştur⁶¹. Ancak modern anlamda ilk banka 1609 yılında kurulan Amsterdam Bankası'dır ve uzun yıllar model banka olarak kabul edilmiştir. Bu bankayı 1637'de kurulan Venedik Bankası ve 1694'de kurulan İngiltere Bankası takip etmiştir. Ayrıca İngiltere Bankası bugünkü anlamda da bir merkez bankasıydı⁶².

Amerika'da modern bankacılık 1782'de Bank of North America'nın kurulması ile başlamış ve bunu 1791 yılında kurulan ve hem özel banka hem de merkez bankası olma özelliğine sahip olan Bank of the United States izlemiştir⁶³.

Modern bankaların kurulmaya başlamasıyla birlikte bankaların ekonomik hayattaki önemleri artmaya başlamıştır. 19. y.y.'dan itibaren bankalar ekonomik faaliyetlerin en büyük yardımcısı ve hatta bu faaliyetleri düzenleyen kurumlar haline gelmiştir⁶⁴. Bankaların artan önemiyle beraber bankalar faaliyet alanlarına göre uzmanlaşmaya başlamıştır. 1930 Büyük Buhran'ından ve 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yatırım ve kalkınma bankalarının önemi artmıştır. 1973 yılındaki petrol kriziyle, petrol ihraç eden ülkelerin gelirlerinin artması ve bunları ticari bankalara aktarmaları ve bu dönemde Bretton Woods Sistemi'nin çökmesiyle bankacılık sektöründe bir çok değişim ve yenilik meydana gelmiştir⁶⁵. Gelişen teknolojiye uyum sağlayan sektör yeni hizmetler ve ürünler geliştirmiş ve bunları sunmuştur.

⁶⁰ Öçal-Çolak, **Para Banka**, s. 13.

⁶¹ Tarlan, **a.g.e.**, s. 19-21.

⁶² Öçal-Çolak, **Finansal Sistem ve Bankalar**, s. 16.

⁶³ Frederic S. Mishkin, **The Economics of Money Banking and Financial Markets**, Addison-Wesley, Boston, 2004, p. 264-266.

⁶⁴ Öçal-Çolak, **Para Banka**, s. 14.

⁶⁵ Günal, **a.g.e.**, s. 7.

Bankacılık bu şekilde bir gelişim göstermiş ve sonuçta ekonominin ve finansal sistemin vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Ekonomik hayatla bu kadar iç içe olan bankaların sağlığı bulunduğu ülkenin ekonomik yapısını derinden etkileyecek konuma gelmiştir. Bu durum devletleri sistemi kontrol altında tutmaya ve onu düzenlemeye itmiş ve bunun için çeşitli kurum ve kuruluşlar kurulmuştur.

1.5. Türkiye’de Bankacılığın Tarihi Gelişimi

Türkiye’de bankacılığın gelişimi, Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi olarak iki ayrı başlık altında anlatılacaktır.

1.5.1. Osmanlı Dönemi Türk Bankacılığı

Batıda ticaretin ve sanayi devrimi sonrası ekonomilerin gelişmesiyle birlikte bankacılık sektörü de gelişme göstermiştir. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu’nun aynı dönemde ekonomik ve siyasi anlamda bir gerileme sürecinde olması Osmanlı İmparatorluğu’nda bankacılığın gelişmesini engellemiştir⁶⁶.

Türkiye’de ilk banka olan, Bank-ı Dersaadet diğer adıyla İstanbul Bankası (Bank de Constantinople) 1847 yılında kurulmuştur. Dönemin hükümeti 1844 yılında yapılan yeniliklerle para sahasında başarılı olamamış ve kurun İngiliz Sterlini’ne karşı değerini sabit tutabilmek için Galatalı iki bankerle anlaşma yapmak zorunda kalmıştır. Bu anlaşmanın 1847 yılında yenilenmesi sırasında bu iki bankere, hükümetin himayesi altında, Bank-ı Dersaadet’in kurulması imtiyazı da verilmiştir⁶⁷. Bank-ı Dersaadet, hükümetin aldığı 130 milyonluk kısa vadeli borcu ödeyememesi ve Fransız İhtilali’nin olumsuz etkileri sonucu 1852 yılında iflas etmiştir. Bankerlerle

⁶⁶ Akgüç, a.g.e., s. 9.

⁶⁷ Tarlan, a.g.e., s. 62.

yapılan anlaşma çerçevesinde İngiliz Sterlini'nin kuru, banka iflas edene kadar 110 kuruşta sabitli iken; iflas kararından sonra 139 kuruşa fırlamıştır⁶⁸.

Bu dönemde faaliyete geçen diğer bir banka olan Bank-ı Osmani (Ottoman Bank), merkezi Londra'da olmak üzere 1856 yılında kurulmuştur. 1863 yılında ise Bank-ı Osmani Şahane adını almış ve emisyon bankası olma vasfını kazanmıştır⁶⁹.

Cumhuriyet öncesi dönemde kurulan önemli bankaların çoğu ya yabancı sermayeliydi ya da yabancı ortaklarla beraber kurulmuşlardı. Bu bankaların ana faaliyet alanı, hazine için iç ve dış borç bulunması ve bunların ödenmesi ile ilgili işlerle uğraşmak olmuş ve bu nedenle Osmanlı dönemi bankacılığı için “borçlanma bankacılığı” nitelendirmesi yapılmıştır⁷⁰. Osmanlı Devleti, 1875 yılında borçlarını ödeyemez duruma düşmüş ve 1881 yılında “Düyunu Umumiye” adlı uluslararası bir kurum kurularak devletin dış borçlarının idaresi bu kuruma devredilmiştir. Devletin gelir kaynaklarının uluslararası bir kurumun denetimine geçmesinden sonra, temel işlevi devletin iç ve dış borçlanmalarından ve döviz işlemlerinden spekülasyon kazançları sağlamak ve ülkede yatırım yapan yabancı sermaye kuruluşlarını krediletmek olan bir çok yabancı banka kurulmuştur⁷¹.

Tablo-1:Osmanlı Dönemi'nde Kurulan Yabancı Bankalar

	Banka Adı	K.Yılı	K.Yeri	Açıklama
1.	İstanbul Bankası (Bank-ı Dersaadet)	1847	İstanbul	1852 yılında faaliyeti sona ermiştir.
2.	Bank-ı Osmani (Ottoman Bank)	1856	İstanbul	1863 yılında Bank-ı Osmani Şahane'ye katılmıştır.
3.	İttihadı Mali (Union Financière)	1859	İstanbul	Paranın dış değerini stabilize etmek için kurulmuştur.
4.	Türkiye Bankası (La Banque de Turquie)	1860	İstanbul	1861 yılında faaliyetine son vermiştir.
5.	Bank-ı Osmani-i Şahane	1863	İstanbul	2001 yılında Garanti Bankası'na devredilmiştir.

⁶⁸ A.e.

⁶⁹ Akgüç, a.g.e., s. 100.

⁷⁰ Tuncay Artun, **İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık**, 2. bs., İstanbul, Tekin Yayınları, 1983, s. 22.

⁷¹TBB, **40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği Ve Türk Bankacılık Sistemi “1958-97”**, TBBYayınları, İstanbul, 1998, s. 2.

6.	Şirket-i Umumiyye-i Osmani	1864	İstanbul	1893 yılında tasfiye edilmiştir.
7.	Şirket-i Maliye-i Osmani	1866	İstanbul	K.'dan kısa bir süre sonra Osmanlı Bankası'na devredilmiştir.
8.	İtibarı Umumi-i Osmani Şirketi	1868	İstanbul	1899 yılında Osmanlı Bankası'na geçip tasfiye olmuştur.
9.	Avusturya-Osmanlı Bankası	1871	İstanbul	1874 yılında Osmanlı Bankası ile birleşmiştir.
10.	Avusturya-Türk Bankası	1872	İstanbul	1873 yılında tasfiye olunmuştur.
11.	İstanbul Bankası (The Bank of Constantinople)	1872	İstanbul	2. İstanbul Bankası, 1894 yılında Kambiyo ve Esham Şirketi Osmaniyesi'ne katılmıştır.
12.	Kambiyo ve Esham Şirketi Osmaniyesi	1872	İstanbul	1899 yılında tasfiye edilmiştir.
13.	Selanik Bankası	1888	İstanbul	1969'da Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası adını almıştır.
14.	Midilli Bankası	1891	İstanbul	1903 yılında tasfiye olmuştur.
15.	Türkiye Milli Bankası	1909	İstanbul	İngiliz yatırımları için kurulmuş, 1913 yılında kapanmıştır.
16.	İtibar-ı Mali Osmanlı Şirketi	1910	İstanbul	Fransız sermayesinin kontrolü altında kurulmuştur.
17.	Türkiye Ticaret ve Sanayi Bankası	1910	İstanbul	1914 yılında tasfiye edilmiştir.
18.	Osmanlı Ticaret Bankası	1910	İstanbul	Ermeniler tarafından kurulmuş, 1914 yılında tasfiye edilmiştir.
19.	Şirketi Ticariyye Sınaiyye ve Maliyye	1913	İstanbul	Karma bir şirketti, sermayesinin %50'den fazlası yabancılarındı.

Kaynak: Öztin Akgüç, **100 Soruda Türkiye'de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1989, s.105,106'dan yararlanılarak düzenlenmiştir.

Ayrıca, bu dönemde 19 adet yabancı banka da şubeler açarak faaliyette bulunma yolunu seçmiştir⁷².

Bu dönemde sadece yabancı bankalar faaliyette bulunmamıştır, kurulan milli bankalar da olmuştur ki, bunlardan en önemlisi Ziraat Bankası'dır. Mithat Paşa, 1864 yılında, Niş Valisiyken, Pirot kasabasında bir zirai kredi sandığı oluşturmuştur. Daha sonra hükümet, 1867 yılında Memleket Sandıkları Kanunu'nu çıkarmıştır. Memleket

⁷² Akgüç, **a.g.e.**, s. 107,108.

Sandıkları, Ziraat Bankası'nın temelini oluşturmuş ve Ağustos 1888 tarihli bir kanunla da Ziraat Bankası kurulmuştur⁷³. Ayrıca, 1868 yılında İstanbul Emniyet Sandığı kurulmuştur⁷⁴. Bu dönemde, 1910'lu yıllardan itibaren İstanbul'da ve Anadolu'nun muhtelif şehirlerinde genel özelliği küçük sermayeli ve tek şubeli olan bir çok mahalli banka kurulmuştur⁷⁵.

Tablo-2:Osmanlı Dönemi'nde Kurulan Milli Bankalar

	Banka Adı	K.Yılı	K. Yeri	Açıklama
1.	Ziraat Bankası	1863	İstanbul	1937 yılında T.C. Ziraat Bankası adını almış ve daha sonra merkezi Ankara'ya alınmıştır.
2.	İstanbul Emniyet Sandığı	1868	İstanbul	1984 yılında T.C. Ziraat Bankası ile birleşerek faaliyeti sona ermiştir.
3.	İstanbul Bankası	1911	İstanbul	1930 yılında faaliyeti sona ermiştir.
4.	Konya İktisad-ı Milli Bankası	1911	Konya	1959 yılında faaliyeti sona ermiştir.
5.	Adapazarı İslam Ticaret Bankası	1913	Adapazarı	1919 yılında A.Ş. şeklini almıştır ve 1930 yılında da Türk Ticaret Bankası ünvanını almıştır.
6.	Emlak ve İkrizat Bankası	1914	İstanbul	1930 yılında faaliyeti sona ermiştir.
7.	Asya Bankası	1914	İstanbul	1928 yılında feshedilmiştir.
8.	Milli Aydın Bankası	1914	Aydın	
9.	Emval-i Gayrimenkule ve İkrizat Bankası	1915	İstanbul	1942 yılında faaliyeti sona ermiştir.
10.	Karaman Milli Bankası	1915	Karaman	1937 yılında faaliyeti sona ermiştir.
11.	Kayseri Milli İktisat A.Ş.	1916	Kayseri	1937 yılında faaliyeti sona ermiştir.
12.	Köy İktisat Bankası	1916	Kayseri	1920'de Kayseri Çiftçiler Bankası adını almış ve faaliyeti sona ermiştir.
13.	Akşehir Bankası	1916	Akşehir	1960 yılında faaliyeti sona ermiştir.
14.	Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası	1917	İstanbul	1927 yılında Türkiye İş Bankası ile birleşmiştir.

⁷³ Tarlan, a.g.e., s. 72,73.

⁷⁴ Takan, a.g.e., s. 5.

⁷⁵ Tarlan, a.g.e., s. 78,79.

15.	Ticaret ve İtibar-ı Umumiye Bankası	1917	İstanbul	Faaliyetinin sona erdiği tarih belirlenememiştir.
16.	Manisa Bağcılar Bankası	1917	Manisa	Türkiye Bağcılar Bankası adını almış ve 1984 yılında tasfiyeye girmiştir.
17.	Milli İktisat Bankası	1918	İstanbul	1930'lu yıllarda tasfiye edilmiştir.
18.	Türkiye Umumi Bankası	1918	İstanbul	Faaliyetinin sona erdiği tarih belirlenememiştir.
19.	Konya Ahali Bankası	1918	Konya	Elektrik getirmek amacıyla kurulmuş, 1924'de bankaya çevrilmiş, 1945 yılında da faaliyeti sona ermiştir.
20.	İktisat Türk A.Ş.	1918	İstanbul	1933 yılında faaliyeti sona ermiştir.
21.	Eskişehir Çiftçi Bankası	1918	Eskişehir	1926 yılında faaliyeti sona ermiştir.
22.	İtibar ve Ticaret Osmanlı A.Ş.	1918	İstanbul	1930'lu yıllarda faaliyeti sonlanmıştır.
23.	Adapazarı Emniyet Sandığı	1919	Adapazarı	1971 yılında faaliyeti sona ermiştir.
24.	Konya Türk Ticaret Bankası	1920	Konya	1943 yılında faaliyeti sona ermiştir.
25.	Bor Zürra ve Ticaret Bankası	1922	Bor	1961 yılında faaliyeti sona ermiştir.
26.	Dersaadet Küçük İkras Sandığı	1923	İstanbul	Faaliyetinin sona erdiği tarih belirlenememiştir.

Kaynak: Akgüç, a.g.e., s. 78,79.

Bu dönemin genel karakterini imkanları sınırlı birkaç milli banka dışında birçok yabancı bankanın sektöre egemen olması oluşturmuştur. Bu dönemde yerli sermaye ile kurulan bankaların büyük bir bölümü uzun ömürlü olamamış, güçlü yabancı bankaların kredi piyasasına egemen olmalarına karşı koyamayarak, onlarla rekabet edememiş ve faaliyetlerine son vermek zorunda kalmıştır⁷⁶. Ayrıca, bu dönem, bir tecrübe dönemi olmuş ve milli bankacılığın önemi ve devlet teşvikinin zorunlu olduğu anlaşılmıştır⁷⁷.

⁷⁶ Akgüç, a.g.e., s. 15.

⁷⁷ Avni Zarakolu, **Cumhuriyet'in 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık**, TBB Yayınları, Ankara, 1973, s. 16.

1.5.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Bankacılığı

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ve milli mücadele dönemi sonrası kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile başlayan bu dönem kendi içinde de dönemlere ayrılarak anlatılmıştır.

1.5.2.1. 1923-1932 Ulusal Bankaların Kuruluş Dönemi

Yeni kurulmuş olan devlet, ekonomik olarak çok kötü bir durumdaydı. Ekonomi, Osmanlı Devleti tarafından kurulan bir kaç askeri fabrika; imtiyazlı yabancı şirketler tarafından demiryolu ve madencilik alanlarında yapılan yatırımlar; İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde oturan halkın su, elektrik, havagazı, telefon ve taşıt ihtiyacını gidermek maksadıyla kurulan işletmeler bir tarafa bırakılacak olursa, büyük ölçüde idame ekonomilerinden meydana gelmekteydi⁷⁸. M. Kemal Atatürk siyasi olarak bağımsızlığın devamının ekonominin güçlenmesine bağlı olduğu düşüncesindeydi. Bu suretle daha Cumhuriyet kurulmadan sekiz ay önce İzmir İktisat Kongresi'nin toplanmasını sağladı. Kongre'de, TBMM İktisat Bakanı Mahmut Esat Bozkurt, yabancı sermayenin egemenliğinden, milli bankaların kurulması suretiyle kurtulacağını ve Türkiye'nin ekonomik gelişiminin bankalarla başlayacağını söylemişti⁷⁹.

İçinde bulunulan dönemin şartları göz önüne alınırsa, milli bir banka kuracak sermaye birikimi özel kesimde bulunmamaktaydı. Bu durum karşısında ekonominin ihtiyacı olan milli banka devlet katkısıyla kurulmalıydı⁸⁰. Kongre sonucunda da ana bir ticaret bankası ve ona bağlı özel ticaret bankalarından oluşan bir banka sisteminin oluşturulmasına ve ayrıca, sanayi kesimini desteklemek amacıyla bir sanayi bankasının kurulmasına da karar verilmiştir. Kongreye katılan tarım kesimi

⁷⁸ A.e., s. 28,29.

⁷⁹ İlker Parasız, *Türkiye Ekonomisi:1923'den Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları*, 1.bs., Ezgi Kitabevi, Bursa, 1998, s. 24.

⁸⁰ Akgüç, a.g.e., s. 19.

temsilcilerinin ihtiyaçları doğrultusunda Ziraat Bankası'nın sermayesi arttırılmış ve Ziraat Bankası anonim şirket statüsüne sokulmuřtur⁸¹.

Kongrede alınan bu kararlar doğrultusunda 1924 yılında Türkiye İş Bankası kurulmuştur. 1925 yılında ise ülkemizdeki ilk kalkınma bankası olan Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuş, 1932 yılında Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası adını almış, 1933 yılında da Sümerbank'a devredilmiřtir⁸². 1927 yılında konut kredisi vermek amacıyla Emlak ve Eytam Bankası kurulmuş ve Banka, 1946 yılında Emlak ve Kredi Bankası'na dönüřtürülmüřtür⁸³.

Cumhuriyet döneminde bankacılık alanında atılan en önemli adımlardan birisi, 1930 yılında TCMB'nin kurulması olmuştur. Merkez bankasının kurulması çalışmaları 1920'li yıllarda başlamış olmasına karşın, bu dönemde ekonominin içinde bulunduğu durum bankanın kurulabilmesi için gerekli olan altın ve döviz varlıklarının, ülkenin iç imkanları ile oluşturulmasını engellemiş, dönemin dış konjonktürünün dış finansman imkanlarını kısıtlamış olması nedeniyle de bankanın kurulması 1930 yılına kadar mümkün olmamıřtır⁸⁴. Ayrıca, 1947 yılına kadar para basma yetkisine sahip olan Osmanlı Bankası, 1931 yılında TCMB faaliyete geçtikten sonra bu yetkisini kullanmamıřtır⁸⁵.

Bu dönemde göze çarpan bir başka özellik ise yerel tacirlerin kredi ve banka hizmeti gereksinimlerini karşılamak amacıyla birçok yerel bankanın kurulmuş olmasıdır. Bu dönemde 29 adet tek şubeli yerel banka kurulmuş ve bu bankaların büyük çoğunluğu 1929 Büyük Buhranı'nın olumsuz etkileri sonucu kapanmıřtır⁸⁶.

⁸¹ Parasız, **Tükiye Ekonomisi**, s. 24.

⁸² Zarakolu, **a.g.e.**, s. 28.

⁸³ Günal, **a.g.e.**, s. 11.

⁸⁴ TBB, **a.g.e.**, s. 4.

⁸⁵ Kasım Eren, **Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Bankacılık**, Beta Basım Yayın, İstanbul, 1996, s. 96.

⁸⁶ Günal, **a.g.e.**, s. 11.

1.5.2.2. 1932-1944 Özel Amaçlı Devlet Bankaları Dönemi

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki özel kesimin özendirilmesi ile sanayileşme stratejisi, sermaye birikiminin yetersizliği ve 1929 Büyük Buhranı'nın olumsuz etkileri nedeniyle önemli bir sonuç verememiştir. Bu durum karşısında sanayileşmenin gerçekleşmesi için gerekli yatırımı ancak devletin yapabileceği anlaşılmıştır. Bu dönemde, sanayi yatırımlarının planlı olarak yapılmasına karar verilmiş ve beşer yıllık dönemler halinde sanayi planları hazırlanmıştır. Devlet, büyük devlet bankaları vasıtasıyla, planlamış olduğu hedeflere ulaşmak istemiştir.

İşte bu dönemde, Sümerbank (1933), Belediyeler Bankası (İller Bankası) (1933), Etibank (1935), Denizbank (1937) ve Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938), sanayi planlarında yer alan işletmelerin kurulması, işletilmesi ve finansman ihtiyaçlarının sağlanması amacıyla, devlet tarafından özel amaçlı banka statüsüyle kurulmuştur. 1. Sanayi Planı'nda, ağırlıklı olarak imalat sanayiinde faaliyet gösterecek olan 20 fabrikanın kurulması amaçlanmıştır⁸⁷.

Sümerbank, bu dönemde kurulan en önemli banka olmuştur. Sümerbank, 1. BYSP'nin uygulanmasında çok önemli bir görev üstlenmiş ve adeta Türkiye'nin sanayileşme görev ve stratejisi bu bankaya verilmiştir. Banka, 1939 yılına kadar 13 adet kuruluşu hizmete sokmuştur⁸⁸.

Belediyeler Bankası, yerel yönetimleri kalkındırmak, şehir imar planlarını hazırlamak, şehir ve kasabalarda su, elektrik, havagazı ve kanalizasyon gibi altyapı hizmetlerini gerçekleştirmek için belediyeler tarafından ihtiyaç duyulan kredi ve teknik yardımları sağlamak amacı ile kurulmuştur⁸⁹.

⁸⁷ TBB, **a.g.e.**, s. 5.

⁸⁸ Parasız, **Türkiye Ekonomisi**, s. 54.

⁸⁹ Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, s. 110.

Etibank, yer altı kaynaklarını işletmek, elektrifikasyon alanlarında işletmeler kurmak ve bunları kredilendirmek amacıyla kurulmuştur⁹⁰.

Denizbank, deniz yolları işletmelerinin oluşturulması ve finansman ihtiyaçlarının sağlanması için kurulmuştur⁹¹.

Bu dönemde kurulan bir diğer önemli devlet bankası ise Türkiye Halk Bankası olmuştur. Halk Bankası ve Halk Sandıkları'nın kurulması ile Osmanlı'nın son ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında tefeciler tarafından en çok istismar edilen küçük esnaf ve sanatkarın kredi ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmıştır. Bankanın kurulması için 1933 yılında yetkilendirme yapılmışsa da kaynak yetersizliğinden, banka ancak 1938 yılında kurulabilmiştir⁹².

Bu dönemde, ayrıca, sonraki dönemlerde ülkemizin önemli özel sektör bankalarından birisi haline gelecek olan Türk Ticaret Bankası, 1930 yılında, Adapazarı İslam Ticaret Bankası'nın yerine, Hazine'nin iştiraki ile kurulmuştur⁹³.

2. Dünya Savaşı'nın bu dönem üzerinde ekonomik olarak etkileri olmuş ve 2. BYSP bu nedenle uygulamaya konulamamıştır. Devlet işletmelerinin finansmanını sağlamak ve savaş nedeniyle artan savunma harcamalarını karşılamak için hükümetin bankacılık sektöründen kredi talepleri artmış, uzun vadeli iç borçlanmaya gidilmiş ve TCMB reeskontundan yararlanılmıştır⁹⁴.

Bankacılıkla ilgili bazı düzenlemelere gidilmiş ve 1933 tarih ve 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu çıkarılarak vadeli ve vadesiz mevduat için karşılık ayırma zorunluluğu getirilmiş ve 1936 tarih ve 2999 sayılı Bankalar Kanunu ile tüm mevduat türleri karşılık kapsamına alınmıştır⁹⁵.

⁹⁰ Parasız, **Türkiye Ekonomisi**, s. 55.

⁹¹ TBB, **a.g.e.**, s. 6.

⁹² Parasız, **Türkiye Ekonomisi**, s. 55.

⁹³ TBB, **a.g.e.**, s. 6.

⁹⁴ Zarakolu, **a.g.e.**, s. 54,55.

⁹⁵ Parasız, **Türkiye Ekonomisi**, s. 55.

Bu dönemde, Türkiye İş Bankası önemli gelişmeler göstermiş, 1937 yılında Ziraat Bankası'nın sermayesi yeniden artırılmış ve Ziraat Bankası iktisadi devlet girişimine dönüştürülmüştür. 2. Dünya Savaşı sırasında askeri harcamaları karşılamakta ciddi güçlük çeken hükümete, Ziraat Bankası'nın büyük ölçüde borç vermek durumunda kalması, tarımsal kredilerde, 1940-1944 arasında, önemli bir daralma olmasına neden olmuştur⁹⁶.

1.5.2.3. 1944-1960 Özel Bankaların Gelişme Dönemi

2. Dünya Savaşı'nın sona ermesi neticesinde yurt içinde ve dışında canlanma görülmeye başlamıştır. Savaş yıllarında yaşanan yüksek enflasyon ve spekülasyon dönemi tarım ve ticaret alanında varlıklı bir sınıfın doğmasını sağlamıştır⁹⁷. Bu dönemde yatırımların, modern işletmelerin, milli gelirin ve nüfusun hızla artması, şehirlerin büyümesi, sanayi sektörünün milli gelirden daha çok pay almaya başlaması, ve piyasa için üretimin genişlemesi, ekonomide para ve kredi ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Bankacılık alanında yapılan yatırımların getirisi yükselmiş ve özel bankacılık hızla önem kazanmaya başlamıştır. Ekonomideki parasal genişlemeler mevduata kaynak yaratmış ve birçok bankanın kurulmasına zemin oluşturmuştur⁹⁸. (1950-60 arasında dolaşımdaki para %430 ve toptan eşya fiyatları %420 artmıştır⁹⁹.) Bu gelişmelerin ışığı altında, Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946), Akbank (1948) ve Pamukbank (1955) gibi günümüzde de önemini koruyan büyük bankaların temeli atılmıştır.

Bu dönemde ayrıca Denizcilik Bankası (1952), Türkiye Vakıflar Bankası (1954) ve Türkiye Öğretmenler Bankası (1959) özel yasalarla kurularak faaliyete geçmiştir¹⁰⁰.

⁹⁶ Yahya S. Tezel, **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)**, 2. bs, Yurt Yayınları, Ankara, 1986, s. 351.

⁹⁷ Eren, **a.g.e.**, s. 97.

⁹⁸ TBB, **a.g.e.**, s. 7.

⁹⁹ Yüzgün, **a.g.e.**, s. 111,125.

¹⁰⁰ Günel, **a.g.e.**, s. 12.

Ekonomide yaşanan serbestleşmeye ve özel sektörün gelişimine paralel olarak, 1958 yılında 7129 sayılı Bankalar Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ile bankalar krediler açısından tamamen serbest bırakılmış ve bunu takiben serbest rekabet şartlarına doğru gidilmiştir¹⁰¹.

Ayrıca 7129 sayılı Bankalar Kanunuyla, bankacılık mesleğinin gelişmesi, bankalar arasında dayanışmanın sağlanması ve haksız rekabetin önlenmesi amacıyla tüzel kişiliği haiz “Türkiye Bankalar Birliği” kurulmuştur¹⁰².

1.5.2.4. 1960-1980 Planlı Ekonomi Dönemi

1950’li yılların sonlarına doğru ekonominin içinde bulunduğu durum sonucunda 1958 yılında bir “İstikrar Programı” yürürlüğe konmuştur. Bu program, 1960’lı yılların başlarından itibaren etkisini bankacılık sektörü üzerinde göstermeye başlamıştır. 1960-1964 yılları arasında 15 bankanın faaliyeti sona ermiş veya tasfiyeye girmiştir¹⁰³. Bu gelişmelerin sonucunda tasarruf sahiplerini güvence altına almak amacıyla TCMB nezdinde 1960 tarih ve 153 sayılı Kanunla Bankalar Tasfiye Fonu kurulmuştur¹⁰⁴.

1960-1964 yılları arasında faaliyeti sona eren bankalardan yedi tanesinin durumu diğerlerinden farklılık göstermektedir. Esnaf Kredi Bankası, Sanayi Bankası, Türkiye Birleşik Tasarruf ve Kredi Bankası, Doğubank, Tutum Bankası, Raybank ve Türkiye Kredi Bankası, Bankalar Tasfiye Fonu tarafından planlı ve özel olarak tasfiye edilmiştir. Bu bankaların tasfiyelerinin temel nedenleri kötü yönetilmeleri ve yöneticilerinin bankacılık deneyimine sahip olmayan kişiler olmaları, gerekli iç denetim sistemine sahip olmamaları, muhasebe sistemlerinin yetersizliği, pahalı

¹⁰¹ Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, s. 111.

¹⁰² Akgüç, **a.g.e.**, s. 48.

¹⁰³ **A.e.**, s. 50.

¹⁰⁴ Seçil Uyar, **Bankacılık Krizleri**, y.y., Ankara, 2003, s. 98,99.

mevduat toplamaları ve yeterli likiditeye sahip olmamalarıdır. Bu durum ülkemizde yaşanan ilk bankacılık krizidir¹⁰⁵.

Bu dönem, sanayileşme hareketinin özel sektör için özendirici, yönlendirici, yol gösterici, kamu sektörü içinse emredici nitelikteki beş yıllık kalkınma planları çerçevesinde gelişmiştir¹⁰⁶. Bu dönemde seçilen ithal ikameci sanayileşme politikası doğrultusunda bankacılık sistemi kontrol altında tutulmuş ve faiz oranları TCMB'ce belirlenmiştir. Bankaların temel işlevi, kalkınma planlarında yer alan yatırımların finansmanının sağlanması olarak tanımlanmıştır¹⁰⁷.

Bu dönemde yeni yabancı banka ve bazı özel durumlar dışında yeni ticaret bankası kurulmasına izin verilmemiştir. Bundaki amaç, sınırlı olan sektör kaynaklarının, sınırlı bir rekabet ortamında, mevcut bankalar aracılığıyla, planlarda belirtilen şekilde dağılımının sağlanması olmuştur. Mevcut bankaların yeni şube açmaları teşvik edilmiş, küçük bankaların birleştirilerek ortalama sabit maliyetlerinin azaltılmasına çalışılmıştır¹⁰⁸.

Planlı dönemde 5'i ihtisas, yatırım ve kalkınma, 3'ü ticaret olmak üzere toplam 8 yeni banka kurulmuştur. T.C. Turizm Bankası (1960), Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963), Devlet Yatırım Bankası (1964), Türkiye Maden Bankası (1968) ve Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) (1975) bu dönemde kurulan ihtisas, yatırım ve kalkınma bankalarıdır. Bu dönemde kurulan ticaret bankaları ise Anadolu Bankası (1962), Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası (1964) ve Arap-Türk Bankası (1977)'dir¹⁰⁹.

Turizm Bankası, turistik tesisler kurmak, işletmek, turizm alanında yatırımlar yaparak turizm endüstrisine yardım etmek, turizm kurum ve işletmelerine kredi vermek amacıyla 1960 yılında kurulmuştur. Turizm Bankası, 1955 yılında kurulan

¹⁰⁵ Ali İhsan Karacan, **Bankacılık ve Kriz**, Tütünbank Yayınları, İstanbul, 1996, s. 176.

¹⁰⁶ Parasız, **Türkiye Ekonomisi**, s. 145.

¹⁰⁷ Uyar, **a.g.e.**, s. 99.

¹⁰⁸ TBB, **a.g.e.**, s. 9.

¹⁰⁹ Günal, **a.g.e.**, s. 12,13.

Türkiye Turizm Bankası'nın aktif ve pasifini devralarak 1962 yılında faaliyete geçmiş ve 1989 yılında Türkiye Kalkınma Bankası'na katılmıştır¹¹⁰.

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası; Türkiye İş Bankası, Osmanlı Bankası, Akbank, Garanti Bankası, Vakıflar Bankası ve Türkiye Kredi Bankası'ndan oluşan altı ticaret bankası tarafından kalkınma bankası olarak kurulmuş bir özel sektör bankasıdır. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası'nın kuruluşu ile kalkınma planlarında özel kesim için öngörülen alanlarda yatırım yapmak için gerekli orta ve uzun vadeli kredilerin, özel kesim tasarrufları ve yabancı sermaye iştirakleri aracılığıyla sağlanması amaçlanmıştır¹¹¹.

Devlet Yatırım Bankası, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin yatırımları için gerekli kredileri sağlamak, gerektiğinde bu amaçla garantiler vermek ve kendisine verilen diğer görevleri yerine getirmek üzere 1964 yılında kurulmuş ve 1987 yılında Türkiye İhracat Kredi Bankası adını alarak faaliyet gösterdiği alanlar yeniden düzenlenmiştir¹¹².

Türkiye Maden Bankası, madencilik sektörünün kredi ihtiyacını karşılamak amacıyla 1968 yılında, Türkiye İş Bankası, Osmanlı Bankası, Akbank, Garanti Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Türk Ticaret Bankası'ndan oluşan yedi banka tarafından kurulmuştur. Ortak bankalar madencilik sektörünü riskli buldukları için banka faaliyete geçmemiş ve 1974 yılında tasfiyesi kararlaştırılmıştır¹¹³.

Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası, yurt içindeki işçilerin ve özellikle yurtdışında çalışan Türk işçilerinin birikimlerini ekonomik bir güç halinde birleştirerek, bunun öncelikli alanlardaki yatırımlarda değerlendirilmesi amacıyla kurulmuş bir yatırım ve kalkınma bankasıdır¹¹⁴. Kredi verme, iştirakte bulunma,

¹¹⁰ Akgüç, **a.g.e.**, s. 53,54.

¹¹¹ TBB, **a.g.e.**, s. 9.

¹¹² Akgüç, **a.g.e.**, s. 55,56.

¹¹³ **A.e.**, s. 59.

¹¹⁴ TBB, **a.g.e.**, s. 9.

teknik yardım sağlama yolları ile halka açık çok ortaklı anonim şirketlerini ve özellikle yurtdışında çalışanların Türkiye'deki girişimlerini destekleyen banka, 1988 yılında Türkiye Kalkınma Bankası unvanını almıştır. Görevi genişletilen bankaya T.C. Turizm Bankası da katılmıştır¹¹⁵.

Bu dönemde ticaret bankalarının kurulması kısıtlanmış, yatırım ve kalkınma bankalarına öncelik verilmişse de yukarıda da belirtildiği gibi 3 adet ticaret bankası kurulmuştur.

Anadolu Bankası, Türk Ekspres Bankası ve Buğday Bankası'nın birleştirilmesiyle, 1962 yılında kurulmuştur. Anadolu Bankası, zor duruma düşmüş bankaların birleştirilmesi suretiyle yapılan ilk banka kurtarma operasyonu olarak sayılabilir. Anadolu Bankası, daha sonra da Türkiye Emlak Kredi Bankası ile Türkiye Emlak Bankası (Konutbank) adı altında birleştirilmiştir¹¹⁶.

Amerikan ve İtalyan sermayesinin iştiraki ile dış ticaretin finansmanının sağlanması amacıyla 1964 yılında kurulmuş olan Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası, Cumhuriyet döneminin yabancı sermaye iştiraki ile kurulan ilk bankasıdır. Yapılan sermaye artırımlarında, yabancı ortaklar artırımında bulunmadıklarından bankadaki yabancı sermaye payı giderek azalmış ve banka 1970 yılında Türk Dış Ticaret Bankası (Dışbank) adını almıştır¹¹⁷.

Arap-Türk Bankası, Cumhuriyet döneminde yabancı sermaye çoğunluğu ile kurulan ilk yabancı bankadır. Libya ve Kuveyt sermayesinin katılımı ile yabancı ortaklı banka olarak, artan Arap sermayesini Türkiye'ye çekmek, Avrupa para piyasalarından yararlanmak ve uluslararası bankacılık yapmak amacıyla 1977 yılında kurulmuştur¹¹⁸.

¹¹⁵ Artun, **a.g.e.**, s. 59.

¹¹⁶ Akgüç, **a.g.e.**, s. 60.

¹¹⁷ **A.e.**

¹¹⁸ **A.e.**, s. 61.

7129 sayılı Bankalar Kanunu'nun 38. maddesi ile bankaların, en az % 25 hissesine sahip oldukları iştiraklerine açtıkları kredi üst sınırının kaldırılması, 1970'li yıllardan itibaren holding bankacılığının gelişmesine neden olmuştur¹¹⁹. Bu durum, o dönemde özel sektör yatırımlarını hızlandıracağı düşüncesiyle devlet tarafından teşvik edilmiştir.

Planlı dönemde, hızla sanayileşmeye çalışılırken, bunun için gerekli yeterli kaynağın ekonomi tarafından yaratılamaması, kaynak sağlama ve bu kaynakları kalkınmanın gerektirdiği alanlara yöneltme görevi, kamu kesimi tarafından üstlenilmiştir. Kamu kesiminin reel kaynak sağlama ve bu tür kaynakları artırmada karşılaştığı güçlükler, emisyonla aşmaya çalışılmıştır. TCMB'ce kamu sektörüne kullandırılan kredilerin, ekonomide mal ve hizmet arzına yol açmayan, sübvansiyon biçimindeki ödemelerde kullanılması ve kredilerin geri dönmemesinden dolayı para arzı giderek artmış ve buda büyük bir parasal genişleme yaratmıştır. Bu durum, enflasyonun artmasındaki en önemli neden olmuştur¹²⁰.

Planlı dönemde hızlı bir kalkınma sağlanmış olmakla birlikte, sanayileşmenin finansmanında enflasyona yol açan yöntemlerin kullanılması ve geliştirilen sanayinin yüksek enflasyon ortamında iç tüketime yönelik üretim yapması ve ihracata yönelememesi, 1974 Petrol Krizi ve Kıbrıs Barış Harekatı sonucu uygulanan ambargo 1970'li yıllarda önemli bir döviz darboğazının yaşanmasına neden olmuştur. İthal ikamesi stratejisi ile kurulan fabrikaların, zaten zorlaştırılmış olan ithalat girdisi almasında karşılaşılan sorunlar nedeniyle eksik kapasite ile çalışmaya başlaması, 1980'li yılların başına gelindiğinde, bu sanayileşme stratejisinin terk edilmesi sonucunu doğurmuştur.

¹¹⁹ Takan, **a.g.e.**, s. 7.

¹²⁰ Artun, **a.g.e.**, s. 68,69.

1.5.2.5. 1980-1990 Yapısal Değişim Dönemi

24 Ocak 1980 tarihinde alınan ekonomik istikrar ve dönüşüm programıyla birlikte ithal ikameci sanayileşme stratejisi terk edilerek, yerine dışa açık, serbest piyasa ekonomisine geçilmiştir.

Bu programda; ekonomi yönetiminde bütünlüğü ve uyumu sağlamak için makro kararlar alınmasına, imalat sanayinde ve ihracatta özel sektörün potansiyelinden ve dinamizminden en üst düzeyde yararlanılmasına, öncelikle enflasyonun kontrol altına alınmasına ve daha sonra ekonomik büyümenin amaçlanmasına, enflasyonu kontrol altına almada uygulanacak olan para ve kredi politikalarının titizlikle takibine ve ayrıca kamu sektörü finansman açığının zamanla tamamen ortadan kaldırılmasına, yeni yatırımlar yapılması yerine mevcut atıl kapasitenin kullanılmasına, ihracatın artırılması için diğer önlemlerle beraber esnek döviz kuru politikasına geçilmesine, tasarrufların artırılması ve mali kurumlarca yönlendirilmesi için gerçekçi bir faiz politikası uygulanmasına ve iç ve dış finansman açığının kapatılması için özel yabancı sermayenin teşvik edilmesine yer verilmiştir¹²¹.

Serbest piyasa şartlarının işlerlik kazanması ve mali piyasaların serbestleşmesi, bankacılık sistemi üzerinde önemli etkiler yapmıştır. Sektöre yeni yerli ve yabancı bankaların girişine izin verilmesi ve faiz oranlarının serbest bırakılmasıyla birlikte sektörde rekabet artmıştır.

Faizlerin serbest bırakılması ve rekabet ortamı, bankaların faizlerini birdenbire yükseltmeleri sonucunu doğurmuştur. Ancak faiz oranları enflasyonun altında seyrettiğinden, bankalar mevduat toplamada zorlanmış ve mevduat toplamakta zorlanan bankalar, kredi verirken geri dönüşü kesin olan kurumları tercih etmiştir. Bu arada dönemin 8 büyük bankası bir centilmenlik anlaşması imzalamış ve faiz oranını %50'de sabitlemiştir. Kredi ihtiyacı olan kolaylıkla kredi alamıyor,

¹²¹ Parasız, **Türkiye Ekonomisi**, s. 197.

parası olana da banka faizleri cazip gelmiyordu. İşte bütün bu gelişmeler kredi ihtiyacı duyanları ve mevduat sahiplerini banka dışı kurumlara, bankerlere, yönlendirmiştir¹²².

Sürekli para girişine dayalı bankerlik sistemi, verilmiş olan kredilerin tahsilatında sorun yaşamaya başlayınca, toplamış olduğu paraların faiz ödemelerini de aksatmaya başlamıştı. Eylül 1981’de bankerlerin mevduat toplanmasının yasaklanması ve dönemin hükümetinin halka uyarıları neticesinde tam dört ayda 250 banker iflas etmiştir¹²³. Bu durum doğal olarak bankacılık sistemini de etkilemiştir.

Yaşanan bu kriz, altı milli bankanın faaliyetine son vermesiyle sonuçlanmıştır. 1983 yılında İstanbul Bankası, Hisarbank ve Ortadoğu İktisat Bankası (ODİBANK) yönetimleri devralınmış ve 1983 yılı sonunda da Ziraat Bankası’na devredilmiştir. Ayrıca, aynı yıl İşçi Kredi Bankası’nın faaliyetine son verilmiştir. 1984 yılında ise İstanbul Emniyet Sandığı, Ziraat Bankası’na devredilmiş ve Türkiye Bağcılar Bankası’nın faaliyetine son verilmiştir¹²⁴.

Bu krizin bir başka etkisinde, 1980’den itibaren bankalar arasında serbestçe belirlenen faiz oranlarının, 1 Ocak 1983’ten itibaren TCMB’ce belirlenmeye başlamasıdır ki bu durum 1 Temmuz 1987’ye kadar sürmüştür¹²⁵. Yaşanan bu krizin belki de en önemli sonucu mevduatın bankalar arasında dağılımının değişmesi olmuştur. Mevduat, özel bankalardan devlet bankalarına kaymıştır, mevduat sahipleri, güvenli olan devlet bankalarını tercih etmiştir¹²⁶.

1984 yılına gelindiğinde, dışa açık büyümenin sağlanabilmesi için gerekli olan dövizle ilgili işlemlerin serbestleştirilmesine yönelik önemli bir adım atılmış ve

¹²² Uyar, **a.g.e.**, s. 101,102.

¹²³ **A.e.**, s. 102.

¹²⁴ Karacan, **a.g.e.**, s. 177.

¹²⁵ Eren, **a.g.e.**, s. 101.

¹²⁶ Uyar, **a.g.e.**, s. 104.

yurtiçinde yerleşik kişilere döviz tutma ve döviz mevduatı açma izni verilmiştir. Bu düzenleme sayesinde döviz kaynakları finansal sistem içine çekilmiştir¹²⁷.

Yaşanan krizin olumsuz etkileri sonucunda, gözetim ve denetimle ilgili yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğu anlaşılmış ve 1985 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu çıkarılmıştır; uluslararası denetim ve gözetim sistemi ile uluslararası bankacılık standartları sisteme tanıtılmış, tek düzen hesap planı uygulaması getirilmiş, bilançolar dış denetime tabi tutulmuş ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulmuştur¹²⁸.

Bankacılık sisteminde kaynakların daha etkin bir şekilde kullanımını sağlamak için 4 Nisan 1986 tarihinde Bankalararası Para Piyasası kurulmuştur. Bu durum, elinde nakit fazlası olan bankalara, nakit gereksinimi olan bankalara borç vererek gelir sağlama imkanı vermekte ve bu sayede bankaların kısa dönemli likidite sıkıntısı ortadan kalkabilmektedir¹²⁹.

1987 yılında Türkiye Öğretmenler Bankası kamu sermayeli banka haline getirilmiş, 1988 yılında Anadolu Bankası ile bir kamu bankası olan Türkiye Emlak Kredi Bankası, Türkiye Emlak Bankası (Konutbank) adı altında birleştirilmiştir. Ayrıca aynı yıl Çaybank'ın bankacılık yetkisi kaldırılmıştır¹³⁰.

TCMB, 1987 yılında açık piyasa işlemlerine başlamış ve 1988 yılında döviz piyasası kurulmuştur. 1989 yılında döviz işlemleri ve sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır. Yurtdışında yerleşik kişilere Türkiye'de menkul kıymet yatırımı yapma izni verilmiştir¹³¹.

¹²⁷ A.e., s. 105.

¹²⁸ TBB, a.g.e., s. 12.

¹²⁹ Parasız, Para Banka ve Finansal Piyasalar, s. 113.

¹³⁰ Eren, a.g.e., s. 102.

¹³¹ TBB, a.g.e., s. 12.

Bu dönemde, 8'i yabancı olmak üzere 19 ticari banka ve 4'ü yabancı sermayeli olmak üzere 8 yatırım ve kalkınma bankası kurulmuştur¹³². 1987 yılına kadar bankacılık sektörü gelişme göstermiş, yeni bankalar piyasaya girerken, mevcut olanlar da piyasa paylarını arttırmak için genişletici politika izlemişlerdir¹³³.

Bu dönemde, bankalar artan rekabetle birlikte klasik mevduat bankacılığından, yeni kaynak ve plasman alanlarına yönelmiştir. Bankalarca, dış ticaretin finansmanı, leasing, factoring gibi işlemler, tüketici kredileri ve kredi kartları gibi hizmetler sunulmaya başlanmıştır. Birçok banka bu dönemde teknolojik altyapı ve otomasyon çalışmalarını tamamlamıştır.

1.5.2.6. 1990'dan Günümüze Kadar Olan Gelişmeler

1990 yılına gelindiğinde TCMB, ilk defa bir para programını uygulamaya koymuştur. Bu parasal program temel olarak, TCMB'nin iç yükümlülüklerinin ve aktif kalemlerinin içinde yer alan Hazine'ye verdiği avansların, denetim altına alınmasını ve bunun yanısıra da Banka'nın bilanço büyüklüğünün de kontrol edilmesini amaçlamıştır¹³⁴.

1991 yılının ilk üç aylık döneminde Körfez Krizi finansal piyasaları olumsuz yönde etkilemiş, bankacılık sisteminden önemli ölçüde TL ve döviz mevduatı çekilmeye başlanmış ve Kriz'in başından Mart ayına kadar bankalardan, 2,5 milyar dolar değerinde döviz ve 2,5 milyar dolar değerinde TL çekilmiştir¹³⁵. TCMB, bu dönemde bankaların ihtiyaç duyduğu gerekli likiditeyi sağlamış ve kriz bu şekilde az zararla atlatılmıştır¹³⁶.

¹³² Günal, **a.g.e.**, s. 13.

¹³³ Parasız, **Türkiye Ekonomisi**, s. 251.

¹³⁴ Parasız, **Türkiye Ekonomisi**, s. 304-307.

¹³⁵ Uyar, **a.g.e.**, s. 107.

¹³⁶ Parasız, **Türkiye Ekonomisi**, s. 308.

Kamu'nun iç borçlanma ihtiyacının faizler üzerindeki baskısı dolayısıyla, iç faizlerle dış faizler arasındaki fark açılmış, bankalar, yurtdışından düşük faizlerle kaynak sağlamış ve devlet iç borçlanma senetlerine yatırım yapmaya başlamıştır¹³⁷.

1993 yılı sonunda hükümet, bu güne kadar takip ettiği düşük kur-yüksek faiz politikasını terk edip, ikisini birden aşağı çekmek istemiştir¹³⁸. Bu doğrultuda, faiz oranlarını aşağı çekmek için hazine bonusu ve devlet tahvili ihalelerini iptal etmeye başlamış ve Hazine'nin finansman gereksinimi için TCMB kaynaklarına başvurmayı tercih etmiştir. Bu durumda Hazine'nin finansman gereksinimleri için tek kaynak olarak TCMB'nin kısa vadeli avansları kalmıştır. Böyle bir ortamda hükümet, ikinci bir hata yaparak devlet iç borçlanma kağıtlarından elde edilen gelirlere stopaj getirmiştir¹³⁹. Hazine bonusu reel getirileri, 1994 yılı başlarına doğru eksi değerler almış, sık sık ihale iptalleri piyasalarda tedirginlik yaratmıştır¹⁴⁰. Bu gelişmelerin sonucundaki likidite fazlası, döviz alımlarını arttırmış ve döviz kurlarında hızlı bir artış yaşanmıştır. Nisan 1994'e gelindiğinde, dolar, TL karşısında %53 değerli hale gelmiştir¹⁴¹.

Bu dönemde, bankalardaki döviz hesaplarının TL'ye çevrileceği söylentisi ile döviz hesaplarına hücum yaşanmış ve buna TL hesaplarına hücum da eklenince genel olarak bir bankaya hücum söz konusu olmuştur¹⁴².

Yaşanan bu kriz karşısında, alınan "5 Nisan Kararları" durumu biraz hafifletebilmiştir. Bu kararlar doğrultusunda; yılbaşında 15.000 TL seviyesinde olan dolar kuru, 5 Nisan'da 23.032 TL'ye, 6 Nisan'da 31.989 TL'ye ve 7 Nisan'da da 39.853 TL'ye yükseltilmiştir¹⁴³. Mevduat sigortası üst sınırı 50 milyon TL'den, 100 milyon TL'ye, bir süre sonra da 100 milyon TL'den de 150 milyon TL'ye

¹³⁷ Halil Seyidoğlu, "Uluslararası Mali Krizler, IMF Politikaları, Az Gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, C.4, S.2, 2003, s. 147.

¹³⁸ Günal, *a.g.e.*, s. 63.

¹³⁹ Karacan, *a.g.e.*, s. 179.

¹⁴⁰ Parasız, *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, s. 444.

¹⁴¹ Uyar, *a.g.e.*, s. 109.

¹⁴² Karacan, *a.g.e.*, s. 179.

¹⁴³ Günal, *a.g.e.*, s. 64.

çıkarılmıştır. Mevduat munzam karşılığı ve disponibilite uygulamaları yeniden düzenlenmiştir. Hazine'nin, TCMB'den çekebileceği avans oranının zamanla düşürülmesi kararlaştırılmıştır¹⁴⁴.

Bu dönemde, üç banka; Marmarabank, TYT Bank ve İmpexbank ile üç aracı kurum; Türk Invest, Çarmen ve Pasifik iflas etmiştir¹⁴⁵. 1994 yılında bankacılık sisteminin toplam aktifleri 68.6 milyar dolardan 51.6 milyar dolara, özkaynakları ise 6.6 milyar dolardan 4.3 milyar dolara gerilemiştir¹⁴⁶. Kriz, ancak Mayıs 1995'te mevduat sigortasının %100'e çıkartılması ve bu sayede güven bunalımının sonlandırılması sonucu önlenebilmiştir.

Ayrıca, 1990'lı yılların bu döneminde, döviz tevdiat hesaplarında toplanan mevduatın, toplam mevduata oranının büyük ölçüde arttığı gözlemlenmiştir. Bu artışın en önemli nedeni, yaşanan sürekli yüksek enflasyon ortamının bir sonucu olarak ortaya çıkan, para ikamesi olgusu olmuştur¹⁴⁷. Ekonomik kriz dönemlerinde döviz tevdiat hesaplarının toplam mevduatlar içindeki oranı artmıştır. Günümüzde yaşanan ekonomik istikrar neticesinde oran %37'lere kadar düşmüştür.

Tablo-3: Döviz Tevdiat Hesaplarının Gelişimi (1989-2004)

Yıllar	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
DTH/TM	%32	%37	%40	%53	%55	%51	%53	%54	%49	%38	%53	%51	%42	%37

Kaynak: TBB, 40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği Ve Türk Bankacılık Sistemi "1958-97"; TBB, Bankalarımız 1998, 2000, 2004 sayılarından yararlanılarak düzenlenmiştir.

1994 krizinden sonra tasarruf mevduatlarına getirilen %100 garanti, bankacılık sistemindeki sorunları sadece belli bir süre için dondurmaya yaramıştır. Sınırsız devlet garantisi altında küçük ve orta ölçekli bir çok banka, kaldıramayacakları kadar yüksek faizlerle döviz ve TL toplamaya başlamıştır. Bu durum, bankacılık sistemi açısından pasif yükümlülüğünün devlete, aktifin kullanımının sahip ve yöneticilere bırakıldığı ya da bir başka açıdan zararın kolektif,

¹⁴⁴ Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, s. 369.

¹⁴⁵ Günel, **a.g.e.**, s. 64.

¹⁴⁶ TBB, **a.g.e.**, s. 13.

¹⁴⁷ **A.e.**

karın bireysel olduğu bir sistem yaratmıştır ki bunun olumsuz sonuçları ileriki tarihlerde yaşanmıştır¹⁴⁸.

1995 yılından sonra ekonomide hızlı bir toparlanma süreci yaşanmış ve bu durum, tüm sektörleri olduğu gibi bankacılık sektörünü de olumlu yönde etkilemiştir. 1996 yılında sektör, dolar cinsinden %21.7 büyümüş ve toplam aktifleri 83.3 milyar dolar olmuştur¹⁴⁹.

Ancak, 1996-1998 döneminde, kısa süreli hükümetlerin iktidarları ve ekonomik belirsizlik sektörü olumsuz etkilemiş, alınamayan yapısal önlemler ve azaltılamayan kamu açıkları, açıkların tahvil ihracı ile bankalarca finansmanını ve bankaların açık pozisyonlarında artışı meydana getirmiştir¹⁵⁰. Tablo 5’de de belirtildiği gibi 1996 yılında 2.5 milyar dolar olan açık pozisyon durum takip eden yıllarda katlanarak artmış, günümüzde ise devam eden istikrar ortamı neticesinde 2000 yılında 17.3 milyar dolar seviyesinde olan açık pozisyonu 2003 yılı itibarıyla 7.2 milyar dolar seviyesine gerilemiştir.

Tablo-4: Bankacılık Sektörü Açık Pozisyonu (1994-2003) (milyar \$)

Yıllar	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Net Pozisyon	-0.8	-3.1	-2.5	-4.9	-8.3	- 13.2	-17.3	-10.8	-5.3	-7.2

Kaynak: TBB, **Bankalarımız 1997, 1998, 2000, 2004** sayılarından yararlanılarak düzenlenmiştir.

1997 yılında yaşanan Asya Krizi, bankacılık sektörünü ciddi anlamda etkilememiştir. 1998 yılı Ağustos ayında ortaya çıkan Rusya Krizi’nin olumsuz etkileri daha fazla olmuştur. Bu krizin, hem reel sektör hem de finans sektörü üzerinde olumsuz etkileri olmuş, Rusya’dan yabancı sermaye kaçıışı başlamış ve bu kaçış Türkiye için de geçerli olmuştur. Altı hafta gibi kısa bir sürede 6 milyar dolar tutarında yabancı finansal yatırım ülkeyi terk etmiştir¹⁵¹. Merkez Bankası, faiz oranlarını yükselterek dışarıya sermaye çıkışını frenlemiştir. Bu dönemde, artan

¹⁴⁸ Karacan, **a.g.e.**, s. 180.

¹⁴⁹ Uyar, **a.g.e.**, s. 111.

¹⁵⁰ Günal, **a.g.e.**, s. 15.

¹⁵¹ Uyar, **a.g.e.**, s. 112.

kamu harcamaları ile kamu kesiminin borçlanma gereksinimi artmış ve devlet tahvili faiz oranları hızla artmıştır.

Rusya krizi, ardından 1999 yılı başlarında Brezilya'da yaşanan kriz Türk bankalarının belli bir süre yurtdışından borçlanma imkanlarını daraltmıştır. Özellikle küçük ve orta büyüklükteki bankalar TL ve döviz mevduatlarına yüklenmiş ve tasarruflara getirilen sınırsız garantiyle bir çok banka kaldırabileceğinden fazla faiz yükü altına girmiştir.

1999 yılına gelindiğinde, Yaşarbank, Esbank, Egebank, Sümerbank ve Yurtbank'ın faaliyetlerine son verilmiştir. Daha önce 1997'de Türkbank'ın, 1998'de de İnterbank ve Bank Ekspres'in TMSF'ye devredildiği hatırlanırsa, fondaki banka sayısı bu dönemde 8'e çıkmıştır. Ayrıca, Birleşik Yatırım Bankası'nın faaliyetine de bu dönemde son verilmiştir¹⁵².

Bu arada yeni seçimle işbaşına üçlü koalisyon hükümeti gelmiştir. Yeni hükümet, yıllardır devam eden yüksek enflasyonla mücadele etmeye karar vermiş ve IMF ile bir stand-by anlaşması imzalanmıştır. Programın açıklanması, olumlu bir etki yaratmış ve faizlerde beklenenden daha fazla bir düşüş yaşanmıştır. Bu durum ise kredilere olan talebin artmasına neden olmuştur. Bu ise toplam talebin artmasına, toplam talebin artması ise enflasyonun beklendiğinden daha az düşmesine neden olmuştur. Artan banka operasyonları ve yaşanan siyasi gelişmeler sonucunda hükümetin azalan prestiji piyasadaki tedirginliğin artmasına neden olmuştur¹⁵³.

Açık pozisyonlarını erken kapatmaya çalışan bankalar, döviz alabilmek için likiditelerini daha fazla arttırmaya gitmiştir. Piyasalarda TL miktarı sabit tutulduğundan likidite talebi, TL faizlerinin yükselmesine yol açmıştır. Faizlerdeki bu tırmanış, yüksek miktarda Hazine kağıdı taşıyan ve bunları repo işlemlerinde kullanan Demirbank'ı zor duruma sokmuştur. Demirbank, 2000 yılında yapılan devlet tahvili ihracının %15'ini, toplamda ise %10'unu elinde bulundurmakta ve

¹⁵² Günal, a.g.e., s. 17.

¹⁵³ Uyar, a.g.e., s. 123-126.

bunun finansmanı içinde kısa vadeli iç ve dış borçlanma yapmaktaydı. Önce dış daha sonra da iç finansman yolları kapanınca banka, elindeki stoğun bir miktarını satmak istemiştir. Tahvil fiyatlarının düşmesi ve faizlerinin artması yabancı yatırımcının da çekilmesini tetiklemiştir¹⁵⁴.

Kara Çarşamba olarak nitelendirilen 22 Kasım günü gecelik repo faizleri yüzde 250'ye ulaşmış ve borsa hızla düşmüştür. Merkez Bankası, likidite ihtiyacını karşılamak için repo ihalesi ile piyasaya 380 trilyon TL vermiştir. Krizin başlangıcında Net İç Varlıklar hedefinden sapma göstermek istemeyen Merkez Bankası piyasaya ek likidite vermemekte direndiyse de bu hedefinden uzaklaşarak piyasaya ek likidite sağlamak zorunda kalmıştır¹⁵⁵. Türkiye, Kasım ayında dövize yönelik yoğun spekülasyon saldırısını çok yüksek faizle, önemli döviz rezervi kayıplarıyla ve 7.5 milyar dolarlık ek IMF kredisiyle aşabilmiştir. Ancak, daha sonra olabilecek benzer bir saldırıya karşı savunma gücü de büyük ölçüde azalmıştır¹⁵⁶.

Elinde büyük çapta kamu kağıdı olan ve sistemdeki krizden çok fazla etkilenen Demirbank'a 6 Aralık 2000 tarihinde el konulmuştur. Ayrıca, aynı tarihte, Park Yatırım Bankası'nın bankacılık yapma izni kaldırılmıştır¹⁵⁷.

Kriz tam aşıldı derken, Cumhurbaşkanı ve Başbakan arasında yaşanan ve basına yansımaması gereken tartışma, Şubat 2001 Krizi olarak adlandırılacak olan yeni bir krizi tetiklemiştir.

Bu kez, döviz krizi başlamıştır. 21 Şubat'ta gecelik faiz %6200'e fırlamış, 23 Şubat'a kadar bir haftalık sürede Merkez Bankası'nın rezervinde yaklaşık 5.5 milyar dolarlık azalma olmuştur. Önceki krizde sadece yabancıların saldırıdığı dövize, bu

¹⁵⁴ Ercan Uygur, "Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri", **Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni**, Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s. 16-18.

¹⁵⁵ Uyar, **a.g.e.**, s. 127,128.

¹⁵⁶ Uygur, **a.g.e.**, s. 22.

¹⁵⁷ Uyar, **a.g.e.**, s. 129,130.

kez yerli bankalar da katılmıştır. Hücuma dayanamayan TCMB, kuru 21 Şubat tarihinde serbest bırakmıştır¹⁵⁸.

Yaşanmaya başlayan krizle birlikte, 2001 yılı içinde Ulusal Bank, İktisat Bankası, EGS Bank, Bayındırbank, Kentbank, Tarişbank, Sitebank ve Toprakbank TMSF'ye devredilmiştir. TMSF bünyesindeki, Egebank, Yurtbank, Yaşarbank ve Bank Kapital Ocak 2001'de, Ulusal Bank ise Nisan 2001'de Sümerbank ile birleştirilmiş ve daha sonra Oyak Grubu'na satılmıştır. TMSF bünyesindeki İnterbank ve Esbank, Etibank ile birleştirilmiş ve daha sonra Etibank'ın bankacılık lisansı iptal edilmiştir. Ayrıca, İktisat Bankası ve Kentbank'ın bankacılık lisansları da iptal edilmiştir. Demirbank, HSBC Bank'a satılmış, Okan Yatırım Bankası ve Atlas Yatırım Bankası'nın faaliyet izinleri iptal edilmiş ve Türkiye Emlak Bankası, T.C. Ziraat Bankası bünyesine dahil edilmiştir. Ayrıca, Körfez Bank, Osmanlı Bankası ile Osmanlı Bankası da Garanti Bankası ile birleşmiştir. 2001 yılı sonuna gelindiğinde tüm sistemdeki banka sayısı bu gelişmeler neticesinde 79'dan 61'e gerilemiştir¹⁵⁹.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri ertesinde bankacılık sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amacıyla Mayıs 2001'de Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı uygulamaya konulmuştur. Yukarıda sayılan faaliyetler neticesinde Temmuz 2003 itibariyle yeniden yapılandırmanın toplam maliyeti 47.2 milyar doları bulmuştur. Bu miktarın 21.9 milyar doları kamu bankalarının, 17.3 milyar doları TMSF bünyesindeki bankaların ve 7.9 milyar dolarlık kısımda yeniden yapılandırmanın maliyeti olmuştur¹⁶⁰.

Bu dönem, bankaların açık pozisyonlarını artırarak, risksiz yüksek faiz geliri sağlayan devlet tahvillerine yatırım yaptıkları bir dönem olmuştur. Bu durumun Osmanlı Dönemi'nde yaşanan borçlanma bankacılığıyla paralelliği açıktır.

¹⁵⁸ Uygur, **a.g.e.**, s. 22.

¹⁵⁹ Uyar, **a.g.e.**, s. 141.

¹⁶⁰ Müge İşeri, **Son Finansal Krizler ertesinde Bankacılık Sektörü**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2004, s. 36.

Bu dönemde ilk defa bir kamu bankası özelleştirilmiş ve Etibank'ın bankacılık faaliyetleri ayrılarak, banka Etibank, Denizbank ve Anadolu Bank olarak üçe ayrılmış ve isim hakları satılmıştır¹⁶¹.

Bu dönemde, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 3182 sayılı Bankalar Kanunu yerine, uluslararası normlara daha uygun olan 4389 sayılı Bankalar Kanunu düzenlenmiştir. Bu Kanun, 18.06.1999 tarihinde kabul edilmiş ve 23.06.1999 tarihinde de Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurulmuştur. Kurumla ilgili ayrıntılı anlatım 3. Bölüm'de yapılacaktır.

Türk Ticaret Bankası A.Ş. Olağanüstü Genel Kurulu, 09.08.2002 tarihinde toplanarak, Bankanın tasfiyesine ve tasfiyenin Türk Ticaret Kanunu'nun infisah ve tasfiyeye ilişkin hükümleri ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 18. maddesi (18.madde bankaların devir, birleşme ve tasfiyelerini düzenler) kapsamında gerçekleştirilmesine karar vermiştir, bu karar 14.08.2002 tarihinde İstanbul Ticaret Sicili Memurluğu'nda tescil edilmiştir¹⁶².

27.09.2002 tarih ve 24889 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 26.09.2002 tarih ve 826 sayılı Bankacılık ve Düzenleme Kurulu Kararı ile Toprakbank A.Ş., Bayındırbank A.Ş. bünyesinde 30.09.2002 tarihi itibarıyla devren birleştirilmiş ve aynı tarih itibarıyla bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılmıştır¹⁶³.

Milli Aydın Bankası T.A.Ş., Denizbank A.Ş.'ye tüm hak alacak, borç ve yükümlülükleri ile devir olmuş, tüzel kişiliği 27.12.2002 tarihinde İzmir Ticaret Sicil Memurluğu'na tescil ettirilerek sona ermiştir¹⁶⁴.

¹⁶¹ Barlas Yurtsever, "Cumhuriyetin 75. Yılına Girerken Türk Bankacılığı", **75 Yılda Paranın Serüveni**, ed. Mustafa Sönmez, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 139.

¹⁶² TBB, "Banka Bilgileri", (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/asp/bankalar1.asp>, 25.09.2005.

¹⁶³ BDDK, "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı", (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/duyurular/kurulkararlari/26092002_826.htm, 12.09.2005.

¹⁶⁴ TBB, "Banka Bilgileri".

04.07.2003 tarih ve 25158 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun , 03.07.2003 tarih ve 1085 sayılı kararı ile Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.’nin bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun 14. maddesi (3) numaralı fıkrası uyarınca kaldırılmıştır¹⁶⁵.

Pamukbank T.A.Ş., 19.06.2002 tarih ve mükerrer 24790 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 18.06.2002 tarih ve 742 sayılı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı ile TMSF’ye devredilmiştir. BDDK’nın 09.11.2004 tarih ve 1415 sayılı kararı ile Türkiye Halk Bankası A.Ş. ve Pamukbank T.A.Ş. Genel Kurullarının devre dair kararlarının tesciline onay verilmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda tescil işlemleri 12.11.2004 tarihinde yapılmış ve aynı gün akşamı Devir Protokolü uyarınca Pamukbank T.A.Ş.’in Türkiye Halk Bankası A.Ş.’ye fiili devir işlemleri gerçekleştirilmiş ve 17.11.2004 tarihinden itibaren iki banka birleşik tek banka olarak faaliyet göstermeye başlamıştır¹⁶⁶.

PTT’ye, mevduat toplamamak şartıyla, banka ismini kullanma izni verilmiş ve 2004 yılında mevduata sağlanan tam güvence kaldırılmış ve sigorta kapsamı 50 milyar TL ile sınırlandırılmıştır¹⁶⁷. Son olarak, bankaların faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetimine ilişkin yasal çerçevenin uluslararası düzenlemelere uyumlu hale getirilmesi yanında uygulamada görülen eksikliklerin de giderilmesini amaçlayan 5387 sayılı Bankalar Kanunu 02.07.2005 tarihinde kabul edilmiştir.

Son dönemde yabancı yatırımcıların Türk bankacılık sistemine olan ilgilerinde artış yaşanmaktadır. Nitekim İtalyan sermayeli UniCredito Italiano SPA Bankası’nın Koçbank A.Ş.’nin ana ortağı olan Koç Finansal Hizmetler hisselerinin yüzde 50’sini almasından sonra, Fransız sermayeli BNP, Türk Ekonomi Bankası A.Ş.’nin ana ortağı olan TEB Mali Hizmetler A.Ş.’nin hisselerinin halka açık olmayan kısmının yüzde 50’sini satın almıştır. 04.07.2005 tarihinde Türk Dış Ticaret

¹⁶⁵ BDDK, “Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı”, (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/duyurular/kurulkararlari/bddk/03072003_1085.htm, 12.09.2005.

¹⁶⁶ TBB, “Banka Bilgileri”.

¹⁶⁷ TBB, **Bankalarımız 2004**, TBB Yayınları, İstanbul, 2005, s. 14, 15.

Bankası A.Ş.'nin ödenmiş sermayesinin % 89,34'ü Fortis Bank NV-SA'ya devredilmiştir¹⁶⁸.

Rabobank International Holding BV tarafından BDDK'ya yapılan başvuru ve Kurul'un 15.09.2005 tarih ve 1696 sayılı kararı ile Şekerbank T.A.Ş. hisselerinin %51'inin, Rabobank Netherland'ın %100'üne sahip olduğu Rabobank International Holding B.V. tarafından devralınması uygun görülmüştür¹⁶⁹.

Son olarak, T.C. Garanti Bankası A.Ş.'nin yabancı yatırımcılar ile olan görüşmeleri de GE Consumer Finance ile yapılan ortaklık anlaşması ile sonuçlanmıştır¹⁷⁰.

¹⁶⁸ TBB, "Banka Bilgileri".

¹⁶⁹ BDDK, "Basın Açıklaması", (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/duyurular/basinaciklamasi/15092005_bddk.htm, 25.09.2005.

¹⁷⁰ TBB, "Türk Bankacılık Sistemi-Haziran 2005", (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/bankabilgileri/200506/haziran2005.doc>, 25 Eylül 2005.

İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SİSTEMİNİN DÜZENLENMESİ VE DENETLENMESİ: ÜLKE ÖRNEKLERİ

2.1. Bankacılık Sistemini Düzenleme ve Denetleme Gereksinimi

Bankacılık sisteminin ekonomide kaynak ve gelir dağılımını etkilemesi, kaydi para yaratabilmesi ve bunun para arzının büyük bir bölümünü oluşturması, ekonomik istikrarı etkileyerek enflasyonist baskılara sebebiyet verebilmesi ve başarısızlığı durumunda bunun dar bir çerçevede kalmayarak tüm ülke ekonomisini olumsuz yönde etkileyebilmesi, bankaların diğer ticari kuruluşlardan daha fazla düzenleme ve denetime tabi olmalarını gerektirmektedir. En liberal ülkeler dahi söz konusu bankalar olunca devletin yasal düzenleme ve denetimler yapmasını tercih etmiştir¹.

Finansal kırılganlık, bankalara olan güvenin azalmasını ve bankadan kaçışı kışkırtabilir ve likidite sağlayan kurumlar olan bankaların bunu sağlamasının engellenmesine neden olabilir. Bankacılık sistemi herkesi etkileyecek kadar hassastır ve bu durumun varlığı sistemik riske neden olabilir. Banka iflaslarının özel maliyetleri olduğu gibi sosyal maliyetleri de vardır ve bu nedenlerle sistem devlet tarafından düzenlenmelidir².

Bankacılık sisteminin sağlıklı bir yapıya sahip olmasının kamu yararı ve kamu düzeni üzerindeki etkileri, sistemin belirli bir idari otorite tarafından düzenlenmesi ve denetlenmesi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda devletler, sistemin

¹ Öztin Akgüç, **100 Soruda Türkiye’de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 179,180.

² Shelagh Heffernan, **Modern Banking**, John Wiley & Sons Ltd., Chischester, 2005, p. 176.

sağlıklı işleyebilmesi için gerekli yasal düzenlemeleri yapmakta ve sistemi sıkı bir şekilde denetlemektedir³.

Bankaları denetim altında tutulmasının gerekliliği, serbest bir şekilde çalışmalarının sakıncaları kısa bir sürede görüldüğünden, modern bankaların kurulduğu 16. yy.'dan itibaren anlaşılmaya başlanmıştır⁴. Tasarrufların korunması ve bunların etkin ve verimli bir şekilde kullanılması, mali sektörde doğabilecek olumsuzlukların önlenmesi için, ülkeden ülkeye farklılıklar bulunmakla birlikte, son yıllarda bankalara ilişkin mevzuatta bazı değişikliklere gidilmektedir. Bu düzenlemeler; tasarrufları korumaya yönelik önlemlerin sıkılaştırılması, birer güven ve itibar müessesesi olarak kurulan bankaların likidite, emniyet ve rantabilite ilkeleri çerçevesinde faaliyet göstermeleri ve etkin bir şekilde denetlenmelerini sağlamaya yöneliktir⁵.

Bankaların yaşadığı sorunların ülke ekonomisinin geneline yaptığı olumsuz etki göz önüne alındığında uluslararası alanda aktif bir bankanın da yaşayacağı sorunların dünya geneline yayılabilecek krizlere ve kayıplara yol açabileceği açıktır ki; bu bağlamda uluslararası aktif bankalarında denetlenebilmesi için uluslararası alanda bir yapı oluşturulmaya çalışılmıştır.

2.2. Basle Bankacılık Denetim Komitesi

Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülke ayrımı olmaksızın, bir ülkede bankacılık sisteminin zayıflığı ulusal ve uluslararası alanda mali istikrarı tehdit edebilmektedir. Finansal istikrarı sağlamada bankacılık alanında etkin bir gözetimin sağlanması gereği ile G-10 ülkeleri(Almanya, ABD, Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere, İsveç, İtalya, Japonya ve Kanada⁶) merkez bankaları başkanları tarafından 1974 yılı

³ Nusret İlker Çolak, **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve ABD Örneği**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 55.

⁴ Akgüç, **a.g.e.**, s. 180.

⁵ Ayşenur Gönül, Zeynep Ada Eroğlu, **Etkin Bankacılık Denetiminde Temel Prensipler**, DPT Yayınları, Ankara, 1999, s. 1.

⁶ Heffernan, **a.g.e.**, p. 180.

sonunda Basle Bankacılık Denetim Komitesi kurulmuştur. Komite, Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD merkez bankaları veya resmi bankacılık denetleme otoritelerini temsil eden üyelere oluşur⁷.

Yılda dört defa toplanan ve yaklaşık 25 teknik çalışma grubu ve görev birlikleri olan Komite'nin aldığı kararların bağlayıcılığı yoktur. Bunun yerine, Komite, genel denetleme standartlarını ve takibedilecek yol haritasını belirlemekte ve ülkeler kendi sistemlerine uygun düşen düzenlemeleri bunların ışığında yapmaktadır. Komite'nin en büyük görevlerinden birisi, hiçbir yabancı banka denetimden kaçmamalı ve bu denetim yeterli olmalıdır prensipleriyle hareket ederek uluslararası aktif bankaların denetimden kaçacağı boşlukları doldurmaktır⁸.

Komite, bu ve diğer hedeflerine ulaşmak için 1975 yılından beri sürekli yayınlar yapmaktadır. Komite, 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası platformda geçerli olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak amacıyla Basel-1 olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nı yayınlamıştır⁹. Komite, bu Uzlaşım ile bankaların sermaye yeterliliğinin risk ağırlıklı aktiflere oranının minimum %8 olmasını öngörmüştür¹⁰.

Komite; Uluslararası Takas Bankası (BIS-Bank for International Settlements), Uluslararası Para Fonu (IMF-International Monetary Fund) ve Dünya Bankası da dahil bir çok uluslararası ve/veya bölgesel düzeyde faaliyette bulunan kuruluşlarla birlikte çalışarak, dünyada finansal istikrarın sağlanması ve sürdürülmesi

⁷ BIS, "The Basel Committee on Banking Supervision", (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/bcbs/aboutbcbs.htm>, 30.08.2005.

⁸ A.e.

⁹ BDDK, "10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı", (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/10_Soruda_Basel-II.pdf, 29.08.2005.

¹⁰ Didem Akyel, "Basel-II'ye Geri Sayım", (Çevrimiçi) http://www.garanti.com.tr/anasayfa/garanti_dergisi/temmuz2003/dunyada_bankacilik.html, 29.08.2005.

için bankacılık denetim ve gözetimini etkinleştirmeye yönelik 25 tane temel prensip geliştirmiştir ve 1997 yılında yayınlamıştır¹¹.

Bu temel prensipler, G-10 ülkeleri dışında Komite'de temsilcileri bulunan Şili, Çin, Çek Cumhuriyeti, Hong Kong, Meksika, Rusya ve Tayland'ın yanısıra yakın çalışma gösteren Brezilya, Macaristan, Hindistan, Endonezya, Kore, Malezya, Polonya ve Singapur'un da katkılarıyla oluşturulmuştur.

Söz konusu prensipler; etkin banka denetiminin önkoşulları, faaliyet izni ve yapı, bankaların ihtiyatlı yönetimine yönelik düzenlemeler ve yükümlülükler, aralıksız banka denetim yöntemleri, bilgi ihtiyacı, banka denetim otoritesinin yasal yetkileri ve sınır ötesi bankacılık başlıkları altında toplanabilir. Bu prensipler şunlardır¹²;

- Etkin Banka Denetiminin Önkoşulları

1. Bankacılık denetim kuruluşlarının amaçları ve sorumlu oldukları kuruluşlar üzerindeki yetkileri açıkça tanımlanmalıdır. Bankacılık konusunda yetkili her kurumun faaliyetlerine ilişkin bağımsızlığı ve yeterli mali kaynağı bulunmalıdır. Ayrıca, denetim sisteminin, bankaların kuruluş izinleri ve denetimlerinin devamlılığının sağlanmasına; güvenilir ve sağlıklı bir sistem için yasalara uyum zorunluluğuna, denetim elemanlarının yasal olarak korunmasına ilişkin hükümler içeren bir yasal çerçevesi de olmalıdır. Elde edilen bilgilerin denetim otoritelerince paylaşılması ve bu tür bilgilerin gizliliği de yasal düzenlemelerde yer almalıdır.

¹¹ Gönül-Eroğlu, **a.g.e.**, s. 2.

¹² BIS, "Core Principles for Effective Banking Supervision", (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/press/p970409.htm>, 30.08.2005.

- Faaliyet İzni ve Yapı

2. Banka lisansı verilen ve yine bu kapsamda denetiminin yapılmasına karar verilen kuruluşların faaliyet alanları açıkça tanımlanmalıdır. “Banka” kelimesinin kullanımı mümkün olduğu kadar kontrol altında tutulmalıdır.

3. Bankacılık faaliyetlerinin yapılmasına izin veren otoritenin, faaliyet iznine ilişkin kriterleri belirleme ve bu kriterlere uygun bulunmayan başvuruları reddetme hakkı olmalıdır. Lisans verme işlemi en azından; bankanın ortaklık yapısı, genel müdürü ve diğer üst yöneticileri, faaliyet planı ve iç denetim mekanizması ve sermaye yeterliliğini de içerecek şekilde bankanın mali durumunu içeren değerlendirmelerden oluşmalıdır. Ayrıca, başvuru sahibinin yabancı bir banka olması durumunda, ilgili ülkenin denetim ve gözetim otoritelerinin onayının alınması gerekmektedir.

4. Banka denetim otoriteleri, bir bankadaki önemli büyüklükteki hissedar paylarının ya da kontrol haklarının el değiştirmesine yönelik talepleri inceleme ve reddetme yetkisine sahip olmalıdır.

5. Bir banka tarafından yapılacak önemli boyuttaki ele geçirme faaliyetlerini ve yatırımları inceleme ve bu türden oluşumların bankaya yeni riskler yüklememesi ya da denetimin etkinliğini azaltmasına yol açmaması için kriterler belirleme yetkisi bankacılık denetim otoritelerinde bulunmalıdır.

- Bankaların İhtiyatlı Yönetimine Yönelik Düzenlemeler ve Yükümlülükler

6. Banka denetim otoritelerince, bankaların üstlendikleri riskleri yansıtabilecek şekilde asgari sermaye yükümlülükleri tanımlanmalı ve sermayeyi oluşturacak kalemlerin, sermayenin banka zararlarını karşılayabilmesi amacı gözönünde bulundurularak tanımlanması gerekir. Uluslararası aktif bankalar için bu kriterler en azından Basle Sermaye Uzlaşısı’nda belirlenenin altında olmamalıdır.

7. Her denetim sisteminin en önemli özelliklerinden biri; bankanın kredi açmaya, yatırım yapmaya ve kredi ve yatırım portföyünü süreklilik içinde yönetmeye yönelik politika ve yöntemlerinin bağımsız olarak değerlendirmesini yapabilmesidir.

8. Banka denetim otoriteleri, bankaların, aktif kalitesi ve kredi karşılıklarının yeterliliğinin değerlendirilmesine ilişkin politika ve yöntemlerini tatmin edici bulmalıdır.

9. Banka denetim otoriteleri, bankaların, portföylerindeki yoğunlaşmayı tanımlayabilecek yönetimi sağlayacak yönetim bilgi sistemine sahip oldukları konusunda tatmin olmalı ve ayrıca bir kişiye veya gruba verilebilecek kredilere mantık çerçevesinde sınırlandırmalar getirmelidir.

10. Birbiriyle ilişkili kuruluşların kredilendirilmesi nedeniyle artabilecek suistimali önlemek için bankacılık denetim otoriteleri, bankaların kredi verdiği birbirleriyle bağlantılı şirket ve bireylerin devamlı gözetim altında bulundurmalarını sağlayıcı düzenlemeleri yapmalıdır ki kredinin genişliği açıkça belirlenirse riskleri kontrol edecek veya azaltacak uygun adımlar atılabilir.

11. Banka denetim otoriteleri, bankaların, uluslararası kredilendirme ve yatırım faaliyetlerinde karşılaşılabilecekleri ülke ve transfer risklerini saptayacak, izleyecek ve kontrol edecek uygun politika ve yordamların mevcut olduğundan ve bu riskleri karşılayabilecek rezervlerinin bulunduğundan tatmin olmalıdır.

12. Bankaların, piyasa riskini ölçen, izleyen ve yeterince kontrol eden sistemlere sahip oldukları konusunda bankacılık denetim birimi tatmin olmalıdır. Piyasa riskine maruz kalındığında, denetim biriminin sermaye artırımı ya da üstlenilebilecek piyasa riskine limit konulması gibi yaptırımlar uygulama konusunda yetkisi bulunmalıdır.

13. Banka denetim otoriteleri, bankaların tüm risklerini tespit edecek, ölçecek, yönetecek ve kontrol edecek, gerektiğinde risk için yeterli sermayeyi

tutacak nitelikte geniş kapsamlı bir risk yönetimi sistemi (kurul ve üst düzey yönetimin uygun gözetimini de içeren) olduğuna kanaat getirmelidir.

14. Banka denetim otoriteleri, bankaların faaliyetlerinin yapısı ve kapsamı için yeterli iç denetimlerinin mevcut olduğu konusunda tatmin olmalıdır. Söz konusu denetim, yetkilerin ve sorumlulukların paylaşılması, fonksiyonel ayırımlar, fon ödemeleri, varlık ve yükümlülüklerin idaresi, bu işlemlerin mutabakatı ve varlıkların korunmasına ilişkindir. Hem bu iç kontrollere hem de yasal ve idari düzenlemelere uyulup uyulmadığını kontrol için uygun iç veya bağımsız dış denetimin fonksiyonları belirlenmelidir.

15. Banka denetim otoriteleri, bankaların, mali sektörde mesleki ve ahlaki yüksek standartları geliştiren ve bankacılık faaliyetleriyle kasıtlı veya kasıtsız kötüye kullanımları engelleyen katı “müşterini bil” kurallarını içeren politika ve yordamlara sahip olduğuna karar vermelidir.

- Aralıksız Banka Denetim Yöntemleri

16. Etkin bir banka denetimi hem yerinde hem de uzaktan denetimin her ikisini de kapsayacak şekilde olmalıdır.

17. Banka denetim otoriteleri, banka yönetimleri ile düzenli olarak temaslarda bulunmalı ve bankaların faaliyetlerini tam olarak anlamalıdır.

18. Banka denetim otoriteleri, gözetim raporlarını ve bankalardan gönderilen tek ve konsolide temeldeki istatistikleri toplayan, inceleyen ve analiz eden bir yönteme sahip olmalıdır.

19. Banka denetim otoriteleri, bağımsız denetçiler kullanarak veya yerinde denetim yaparak, denetim bilgilerini bağımsız olarak onaylayacak bir yönteme sahip olmalıdır.

20. Bankacılık denetiminin gerekli bir ögesi, denetim otoritesinin, banka organizasyonunu konsolide bir temelde denetleyebilme kabiliyetidir.

- Bilgi İhtiyacı

21. Banka denetim otoriteleri, her bir bankanın muhasebe uygulamaları ile uyumlu, denetimciyi bankanın karlılığı ve finansman durumu hakkında doğru ve yeterli kanıya ulaştıracak kayıtların mevcut olduğundan ve bankanın bunları gerçek durumlarını yansıtacak şekilde düzenli olarak yayımladığından emin olmalıdır.

- Banka Denetim Otoritesinin Yasal Yetkileri

22. Banka denetim otoriteleri, bankalar, sermaye yeterliliği yükümlülüğünü yerine getiremez hale düştüğünde, yasal düzenlemelere aykırı davrandıklarında ya da mevduat sahipleri için herhangi bir şekilde tehdit oluşturduklarında kendilerine düzeltici tedbirler aldırarak uygun denetim ölçütlerine sahip olmalıdır.

- Sınır Ötesi Bankacılık

23. Banka denetim otoriteleri, dünya genelindeki bankaların, öncelikle yabancı ülkelerdeki şubeleri, ortaklıkları ve iştiraklerince yürütülen işlemlerin temel prensiplere uygunluğunu izleyerek küresel konsolide denetimin gereklerini yerine getirmelidir.

24. Konsolide denetimin anahtar parçası, ev sahibi ülke otoriteleri başta olmak üzere, tüm denetim otoriteleri ile temaslarda bulunmak ve bilgi alış-verişini sağlamaktır.

25. Banka denetim otoriteleri, yabancı bankaların ülke içindeki faaliyetleri için de yerel bankalara getirilen aynı yüksek standartların aranmasını şart koşmalı ve yerel denetim otoritesinin, konsolide denetimin gerçekleştirilebilmesi için söz konusu

yabancı bankaların denetim otoriteleriyle bilgi alış-verişinde bulunabilme yetkisine sahip olması gerekmektedir.

Temel prensipler, etkin bankacılık denetimi ve gözetiminde asgari gereksinimleri açıklamakla birlikte bu prensipleri kendi ülkesinde uygulamaya karar veren devletler gerekli durumlarda ilaveler yapabileceklerdir. IMF ve Dünya Bankası yada diğer ilgili kurumlara bu prensiplerle, mikroekonomik ve mali istikrarı sağlamak için kendi bankacılık sistemlerini güçlendirme ihtiyacı duyan ülkelere yardım etmeleri önerilmiştir¹³.

Komite'nin kararları, temelde bankaların etkin bir şekilde gözetim ve denetiminin sağlanabilmesini teminen, söz konusu yetkilerin bağımsız ve özerk statüde bir kurulda toplanması ve kurulun görev ve yetkileri arasında Kanun'un uygulanmasına ilişkin temel ilkelerin belirlenmesi üzerinde şekillenmiştir. Ayrıca, bankaların faaliyet izinleri, banka sahipliği ve yönetiminin denetim altına alınması, piyasaya girişte yeterli ve sağlıklı özkaynak aranması, Basle Komitesi'nce, kurulun görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

1999 yılına gelindiğinde Komite, 1988 yılında yayınlanan Basel-I Uzlaşısı'nın yerini alması için Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel-II) taslağını yayınlamıştır¹⁴. Üzerinde bir kaç kez revizyon yapılan taslak, 26 Temmuz 2004 tarihinde son haliyle dünya kamuoyuna açıklanmıştır.

Bankalarda etkin risk yönetimi ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda bulunmak için uyulması gereken Basel-II, sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği, sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği ve kamuoyuna nasıl sunulacağına dair hükümler içermektedir¹⁵.

¹³ A.e.

¹⁴ BIS, "The Basel Committee on Banking Supervision".

¹⁵ BDDK, "10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı".

Asgari sermaye yeterliliği, sermaye yeterliliğinin denetimi ve piyasa disiplini olmak üzere üç temel ayağa oturan Basel II, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk aralarında olmak üzere bankaların karşılaştığı önemli risklerin hem ölçümü ve hem de yönetimi üzerine yoğunlaşmakta, bankaların karşılaşabileceği maksimum riski, olası kayıplara karşı tuttıkları "tampon" ile karşılaştırmakta ve bankaları olası riskler ile karşılıklarını kıyaslayabilecekleri bir metodoloji kullanmaya yönlendirmektedir¹⁶.

Basel Komitesi gerçekten de önemli görevler üstlenmiş ve hem uluslararası alanda hem de kararlarının ülkelerce uygulanması sonucu bölgesel alanda önemli gelişmelere vesile olmuştur. Türkiye’de de, Komite kararlarının uygulanmaya çalışıldığını ve bu görüş ve öneriler neticesinde mevzuatımızda değişiklikler yapıldığını görölmektedir.

Türkiye’deki bankacılık sisteminin düzenlenmesi ve denetlenmesini incelemeyen önce bazı ülkelerin konuyla ilgili uygulamaları inceleme konusu yapılacaktır.

2.3. Bankacılık Sisteminin Düzenlenmesi ve Denetlenmesinde Bazı Ülke Örnekleri

Bankacılık sistemlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesinde bazı ülkelerden örnekler vererek kendi uygulamamızla karşılaştırma yapabilme imkanına sahip oluruz ve bu konuda sonuca varırken örneklerden istifade edebiliriz. Bu bağlamda, ABD, İngiltere ve G.Kore örneklerini inceleyebiliriz.

¹⁶ Didem Akyel, “Basel-II İle İlgili Son Gelişmeler”, (Çevrimiçi) http://www.garanti.com.tr/anasayfa/garanti_dergisi/eylul2004/dunyada_bankacilik.html, 29.08.2005.

2.3.1. ABD’de Bankacılık Sistemi ve Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi

ABD, Dünya’nın en büyük ekonomisine ve bunun paralelinde de en büyük bankacılık sistemine sahiptir. ABD bankacılık sistemi ve bu sistemin düzenlenmesi ve denetlenmesi başta yönetim sisteminin etkisiyle diğer ülkelerden farklılıklar göstermektedir.

2.3.1.1. ABD’de Bankacılık Sistemi

ABD, 19.000 civarında mevduat toplayan kurum ve 10 trilyon dolara¹⁷ ulaşan aktif büyüklüğüyle dünyanın en büyük bankacılık sistemine sahiptir ve aynı zamanda en karmaşık bankacılık mevzuatının da olduğu ülkedir¹⁸. Sistemdeki varlığın yaklaşık %75’i ticari bankalarda, geri kalanlar ise tasarruf kurumlarında bulunmaktadır¹⁹. ABD Bankacılık Sistemi temel olarak, tüm ülke çapında faaliyette bulunan bankalar ve eyalet çapında faaliyette bulunan bankalar şeklinde ikili bir yapıya sahiptir. Bankaların faaliyet alanlarının farklılığı gibi sisteme giriş-kuruluş ve denetimleri de farklıdır. Sistemde alışılmamış bir merkez bankacılığı, ulusal bankalar ve eyalet bankaları bulunmaktadır²⁰.

2.3.1.1.1. ABD Bankacılık Sistemi’nin Tarihi Gelişimi

ABD’de modern ticari bankacılık endüstrisi, Kuzey Amerika Bankası’nın(Bank of North America) 1782 yılında kurulmasıyla başlamıştır. Bu bankanın başarısından sonra bankacılık endüstrisi ortaya çıkmış ve diğer bankaların da faaliyete geçmesiyle endüstrinin gelişimi başlamıştır. Başlangıçta, Federal

¹⁷ Heffernan, **a.g.e.**, p. 243.

¹⁸ Aydan Aydın, ‘v.d.’, “Bankacılıkta Mali Bünye Sorunları ve Yeniden Yapılandırmada Ülke Uygulamaları”, **Bankacılar Dergisi**, S.32, 2000, s. 42.

¹⁹ Shelagh Heffernan, **Modern Banking in Theory and Practice**, John Wiley and Sons Ltd., Chichester, 1996, p. 98.

²⁰ Çolak, **a.g.e.**, s. 126-128.

Hükümetin mi yoksa Eyaletlerin mi bankaların faaliyet iznini vermeleri konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Federalistler, bankacılık sisteminin merkezi kontrolünü ve bankaların federal olarak lisanslanmasını savunmuş ve bu konudaki çalışmaları neticesinde 1791 yılında hem ticari hemde merkez bankası olan Birleşik Devletler Bankası(Bank of the United States) kurulmuştur²¹.

Tarım kesimi ve diğer ilgililerin bu sisteme şüpheli yaklaşması ve siyasetçilerin bu doğrultuda uğradığı baskılar sonucunda²² 1811 yılında Banka'nın lisansı yenilenmemiştir. Eyalet bankalarının suistimalleri ve 1812 Savaşı süresince Federal Hükümet'in fonlanmasına yardımcı olunması için Kongre, İkinci Birleşik Devletler Bankası'nın(Second Bank of the United States) kurulmasını teşvik etmiştir²³.

1863 yılına kadar bütün ticari bankalara eyalet bankacılık komisyonları tarafından lisans verilmekteydi. Ulusal bir dolaşım bulunmamakta ve bankalar piyasa banknot çıkararak sermaye ihtiyaçlarını karşılamaktaydı. Eyaletlerdeki denetimlerin yetersizliği ve banka iflasları söz konusu banknotların değer kaybetmesine neden oluyordu. Eyalet bankalarının suistimallerini ortadan kaldırmak için Birleşik Devletler Hazinesi'nin bir dairesi olan Para Denetçisi Ofisi (OCC-Office of the Comptroller of the Currency) tarafından denetlenen federal lisanslı bankalardan oluşan bir bankacılık sistemini ortaya çıkaran 1863 yılı Ulusal Bankacılık Kanunu çıkarılmıştır. İkinci Birleşik Devletler Bankası'nın 1863 yılında kapanmasından, 1913 yılında daha güvenli bir sistemin oluşturulması amacıyla Federal Hazine Sistemi (FRS-Federal Reserve System) kuruluna kadar ABD'de merkez bankası bulunmamıştır²⁴.

²¹ Frederic S. Mishkin, **The Economics of Money Banking and Financial Markets**, Addison-Wesley, Boston, 2004, p. 229,230.

²² Selim Tarlan, **Tarihte Bankacılık**, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yayınları, Ankara,1996, s. 36.

²³ Mishkin, **a.g.e.**, p. 230.

²⁴ **A.e.**, p. 231.

1930-1933 Büyük Buhran yıllarında yaklaşık 4.000 bankanın iflası buhranın olması gerekenden daha derin ve uzun olmasına neden olmuş²⁵ ve bu durum birçok mevduat sahibinin birikimlerini yok etmiştir. İleride buna benzer kayıpları ortadan kaldırmak için 1933 yılında Federal Mevduat Sigorta Kurumu (FDIC-Federal Deposit Insurance Corporation) kurulmuştur²⁶. FDIC'yi kuran 1933 tarihli Glass-Steagall olarak da bilinen Bankalar Kanunu'nu ticari banka faaliyetleriyle teminat endüstrisini ayırmıştır. 1999 yılında yürürlükten kaldırılan Glass-Steagall Kanunu şartları altında ticari bankaların yatırım bankacılığı faaliyetleri bırakılmıştır²⁷.

Ana hatlarıyla belirtilen tarihi gelişimi, 2004 yılı itibariyle bankacılık yapısını Tablo 6'da belirterek sonlandırılabilir.

Tablo-5: 2004 Yılı İtibariyle ABD'de Bankacılığın Yapısı

Banka Tipi	Varlık(milyar\$)	Sayı	Toplam Varlık
Ticari	7603	7769	79%
Tasarruf Kurumları	1474	1413	15%
Kredi Birlikleri	599	9529	6%
Toplam	9676	18711	100%

Kaynak: Shelagh Heffernan, **Modern Banking**, John Wiley & Sons Ltd., Chishester, 2005, p. 243.

2.3.1.1.2. Ulusal Bankalar

ABD Bankacılık Sistemi'ne bakıldığında düzenlemeye tabi olan ilk kurumların ulusal bankalar oldukları göze çarpar ve bunların faaliyetleri kanun ve tüzüklerle sıkı şekilde kontrol edilmektedir. Ulusal bankalar, senet, poliçe ve diğer borçlanma araçlarında iskonto yapmak, mevduat kabul etmek, satın almak ve satmak, bozuk para ve altın külçe takası yapmak, borç vermek, Federal, eyalet ve yerel idarelerin genel denetimleri altında sigorta ve iş yapmak ve bankacılık faaliyetleriyle

²⁵ Andrew Sheng, "The United States: Resolving Systemic Crisis, 1981-91", **Bank Restructuring: Lessons From the 1980s**, ed. Andrew Sheng, The World Bank, Washington, 1996, p. 73.

²⁶ Mishkin, **a.g.e.**, p. 231.

²⁷ Heffernan, **Modern Banking**, p. 246.

ilgili tüm işlemleri yürütmek konusunda yetkilidir ancak bu yetkiler 1933 Bankacılık Kanunu tarafından kısıtlanmıştır²⁸.

Ulusal bankaların kısıtlı olan yetkileri, 1982 Garn-St. Germain Mevduat Kurumları Kanunu ile genişletilmiştir. Kanun, bankacılık hizmet şirketleri şubelerinin kurulması yoluyla ulusal bankaların (aynı zamanda eyalet bankalarının) potansiyel faaliyetlerini genişletmiştir. Kanun, bankalar üzerindeki yasal sınırlamaları azaltmakla beraber banka holding şirketlerinin faaliyetlerinin düzenlenmesi daha önem kazanmıştır²⁹.

Ulusal bankaların denetlenmesi birincil anlamda OCC yapmaktadır ve ilgili başlıkta ayrıntılı olarak anlatılacaktır.

2.3.1.1.3. Eyalet Bankaları

ABD'nin federatif bir yapıya sahip olması, üniter yapıya sahip ülkelere göre farklılık göstermektedir. Federe bir devlet (eyalet) sınırları içinde faaliyette bulunan ve lisansını federe devletten alan bankalara genel olarak "Eyalet Bankaları" denilmektedir. Eyalet bankaları, faaliyette buldukları alan itibarıyla Ulusal bankalardan farklılık göstermekle beraber, bu bankaların denetlemesini yapan kurumlar da farklıdır.

Eyalet bankaları, öncelikle sınırları içinde faaliyette buldukları eyaletin denetçileri tarafından denetlenmekle beraber, federal düzenleme ve denetime de tabidir. FED, Federal Hazine Sistemine üye olan eyalet bankalarını düzenlerken, sisteme üye olmayıp da sigortalı olan eyalet bankalarını FDIC düzenlemektedir.

Genel anlamda, Federal Hükümet ile Eyaletler arasında paylaşılmış ikili bir bankacılık düzenlemesi bulunmaktadır. Ulusal bankalar lisansını OCC'den yani

²⁸ Çolak, a.g.e., s. 128.

²⁹ A.e., s. 129,130.

Federal Hükümetten alırken, eyalet bankaları faaliyette buldukları eyalet otoritesinden lisans almaktadır.

Genel olarak bakıldığında ABD Bankacılık Sistemi çok karmaşık gözükmekte ve de farklı farklı kurumlar bankacılık sistemi üzerinde söz sahibi olmaktadır. Bu durum, ABD Kongresi'nin tercihidir ve amaç birden fazla kurum oluşturarak denge politikasını sağlamaktır.

2.3.1.2. ABD Bankacılık Sistemi'nin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi

ABD bankacılık sistemi, "Federal Hazine Sistemi", "Para Denetçisi Ofisi" ve "Federal Mevduat Sigorta Kurumu" tarafından düzenlenmekte ve denetlenmektedir.

2.3.1.2.1. Federal Hazine Sistemi

ABD'de bir merkez bankasının kurulması fikri 18.yy.'a kadar uzanmakla birlikte, bu ancak 20.yy. başlarında gerçekleştirilebilmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi iki defa merkez bankası kurulmuş ancak başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu iki başarısız girişimden sonra, ülkede banknot ihracının düzenlenmesi ve denetlenmesi konusunda ciddi problemler kendisini hissettirmeye başlamıştır. Ayrıca bankaların karşılaştıkları ani nakit ihtiyacını karşılayacak bir mekanizmanın olmaması da mali sistemde ciddi sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Nitekim 1873, 1884, 1893 ve 1907 yıllarında ard arda mali panikler yaşanmaya başlanmıştır. 1907 yılında yaşanan mali panik, ABD'de bir merkez bankasının kurulmasının zorunlu hale geldiğini göstermesi açısından bir dönüm noktası oluşturmuştur. Nihayet oluşturulan Ulusal Para Komisyonu yaptığı araştırmalar sonucunda, bir merkez bankasının kurulması gerektiğini Kongre'ye

bildirmiştir. Hazırlanan kanunu 1913 yılında Başkan Wood Wilson'un imzalaması ile Federal Hazine Sistemi kurulmuştur³⁰.

Federal Hazine Sistemi'nin FED Kurulu, FRS'nin en tepesinde yer alır ve bir Federal Yürütme organı olarak oluşturulmuştur³¹. FRS, FED Kurulu'nun eşgüdümünde 12 ayrı bölgeye ayrılmıştır. Her bir bölgede merkez bankacılığı görevini yürüten 12 ayrı Federal Hazine Bankası (FRB-Federal Reserve Bank) vardır. Bu bankalar, San Francisco, Minneapolis, Kansas City, St. Louis, Atlanta, Cleveland, New York, Philadelphia, Richmond, Boston, Dallas ve Chicago merkez bankalarıdır³².

Ayrıca, FRS'nin bünyesinde FED Kurulu ve 12 FRB dışında, Federal Açık Piyasa Komitesi, Yöneticiler Kurulu ve üye bankalar vardır.

2.3.1.2.1.1. FED Kurulu

FED Kurulu, sistemin gözetleyicisi ve denetleyicisi durumunda olup, ABD Kongresine karşı sorumludur. Başkan'ın ataması ve Senato'nun onayıyla, 14 yıllık bir süre için bir defalığına 7 üye seçilir. Üyelerden birisi boşalırsa yerine atanan üye tekrar seçilebilir. Başkan'ın ataması ve Senato'nun onayıyla Kurul üyelerinden birisi Kurul Başkanı, biriside Başkan Yardımcısı olarak süresi dolduğunda tekrar seçilebilmek şartıyla 4 yıllığına seçilir³³.

FRS'nin ve doğal olarak da FED Kurulu'nun temel görevleri şunlardır³⁴;

³⁰ Haydar Akyazı, "TC Merkez Bankası ile Federal Rezerv Sisteminin (FED) Karşılaştırması", **Bankacılar Dergisi**, S.36, 2001, s .9.

³¹ Çolak, **a.g.e.**, s. 153.

³² H. Taylor, H. Barger, **Amerikanın Para ve Kredi Sistemi ve Amerikan Maliyesi**, çev. Sahir Kozikoğlu, Ege Matbaası, Ankara, 1960, p. 31,32.

³³ FRS, "The Structure of the Federal Reserve System: The Board of Governors of the Federal Reserve System", (Çevrimiçi) <http://www.federalreserve.gov/pubs/frseries/frseri.htm>, 25.08.2005.

³⁴ Çolak, **a.g.e.**, s. 145.

a) Fiyatları izleyerek ekonomideki para ve kredi durumlarını etkileyerek, ulusal para politikasını yönetmek.

b) Ulusal Banka Sistemi'nin güvenliğini ve sağlamlığını sağlamak, finansal sistemin istikrarını desteklemek ve finansal piyasalarda yükselecek sistemik riski bastırmak için bankacılık kurumlarını düzenlemek ve denetlemek.

c) Müşterilerin kredi haklarını korumak ve bankaları (düşük ve orta gelir çevrelerini de içeren) müşterilerin kredi ihtiyaçlarının karşılanması için cesaretlendirmek.

ç) Ulusun ödeme sistemini idare etmede büyük rol oynamak.

d) Hükümete, kamuya, finansal kurumlara ve yabancı resmi kurumlara finansal hizmetler sağlamak.

Kurul'un en önemli görevi, para politikasının belirlenmesi ve yürütülmesidir. Bunun yanında, Kurulun, kanuni karşılık oranlarının belirlenmesi, her bir FRB'nin kendi bölgesi için belirlemiş olduğu iskonto oranının onaylanması veya reddedilmesi, güncel ekonomik gelişmelerle ilgili olarak ABD Başkanı'na görüş bildirilmesi, yabancı ülkelerle olan ekonomik ilişkilerde ABD'nin temsil edilmesi, FRB'lerin bütçelerinin onaylanması, menkul kıymet alımında kullanılacak asgari ödeme oranının belirlenmesi, mali sistemin sorunsuz çalışmasının sağlanması, bankacılık sisteminin denetlenmesi ve faaliyetleri ile ilgili olarak yılda iki kez Kongre'ye rapor sunulması gibi görevleri vardır³⁵.

2.3.1.2.1.2. Federal Açık Piyasa Komitesi

Federal Açık Piyasa Komitesi (FMOC-the Federal Open Market Committee), FED Kurulu'nun 7 üyesi ve FRB başkanlarından 5'inin katılımıyla oluşur. New York

³⁵ Akyazı, **a.g.e.**, s. 10,11.

FRB başkanı sürekli görevli iken geriye kalan 4 üyelik diğer 11 FRB başkanlarının dönüşümlü katılımlarıyla doldurulur³⁶. Bu, 11 FRB'nin, (1) Boston, Philadelphia ve Richmond; (2) Cleveland ve Chicago; (3) Atlanta, St. Louis ve Dallas; ve (4) Minneapolis, Kansas City ve San Francisco, şeklinde 4 gruba ayrılması ve seçimlerin bu gruplardan 1'er yıllığına yapılmasıyla sağlanır. Komite'nin başkanı ve başkan yardımcısı seçimle atanmakla beraber FED Kurulu Başkanı, Komite Başkanı ve New York FRB Başkanı, Komite Başkan Yardımcısı olarak teamüller gereği seçilir³⁷.

FOMC, FRS'nin en önemli para politikası yapıcı kuruluştur. Komite, ekonomik gelişmenin, tam istihdamın, sabit fiyatların ve uluslararası ticaret ve ödemelerin sürdürülebilir gidişatını geliştirecek politikayı yapmakla sorumludur. Mevduat kurumlarına kaynak tedarikini ve ülke ekonomisindeki paranın maliyetini ve kullanılabilirliğini etkileyen, devlet ve federal kurum tahvillerinin satın alınıp satılması şeklinde açık piyasa işlemlerini yöneterek önemli kararlar alır³⁸.

2.3.1.2.1.3. Federal Hazine Bankaları

FRB'ler, Washington'daki FED Kurulu'nun genel denetimi altında faaliyette bulunan bölgesel Merkez Bankalarıdır. Daha öncede belirtildiği gibi ülke 12 bölgeye ayrılmış ve her bir bölgeden bir FRB sorumlu tutulmuştur.

Her FRB'nin faaliyetlerini izleyen 9 üyeli Yöneticiler Kurulu vardır. FRB'ler, eyalet lisanslı FRS üyesi bankalar, yurt dışı faaliyetlerini de içeren şekilde banka sahibi şirketler ve ülkedeki yabancı bankalar üzerinde denetim ve düzenleme yetkisine sahiptir³⁹.

³⁶ William C. Melton, **Inside the FED**, Dow Jones-Irwin, Illinois, 1994, p. 9.

³⁷ FRS, "The Federal Open Market Committee", (Çevrimiçi) <http://www.federalreserve.gov/pubs/frseries/frseri2.htm>, 25.08.2005.

³⁸ **A.e.**

³⁹ FRS, "Federal Reserve Banks", (Çevrimiçi) <http://www.federalreserve.gov/pubs/frseries/frseri3.htm>, 25.08.2005.

FRB'ler, ulusal ve uluslararası ekonomik gelişmeleri inceler ve FED'in uygulayacağı para politikası için kendi bölgeleri hakkında bilgi sağlarlar, mevduat bankaları için "en son ödünç veren kurum" olmaları nedeniyle yeteri kadar kaynak bulundurulur, mevduat kurumlarına ve Hazine'ye mali hizmetler sunarlar⁴⁰. FRB'ler kendi bölgelerinde bir Merkez Bankası'nın yapması gereken tüm faaliyetleri yerine getirir ve aynı zamanda FED Kurulu, bazı görevlerini FRB'ler aracılığıyla yerine getirir. Ayrıca, kendi bütçesine sahip olan FRB'ler masraflarını düşüldükten sonra kalan diğer gelirlerini her yıl Hazineye iletirler⁴¹.

2.3.1.2.1.4. Yöneticiler Kurulu

FRB'lerin her birinde 9 yönetici görev yapmaktadır. Bu yöneticiler üç'er üyeli 3 gruba ayrılır. Çoğunluğu bankacı olan A sınıfı yöneticiler, ticari bankaları; B ve C sınıfı yöneticiler, sanayi, ticaret, tarım, hizmet sektörleri ve işçi ve müşterileri göz önünde tutarak halkı temsil eder. A ve B sınıfı yöneticiler bölgedeki üye bankalar tarafından seçilirken C sınıfı yöneticiler FED Kurulu tarafından 3 yıllık dönemler için atanır ve 9 üyeli Yönetici Kurulu'na Başkan ve Başkan Yardımcılığı görevi için iki üye bir'er yıllık dönemler için FED Kurulu tarafından atanır⁴².

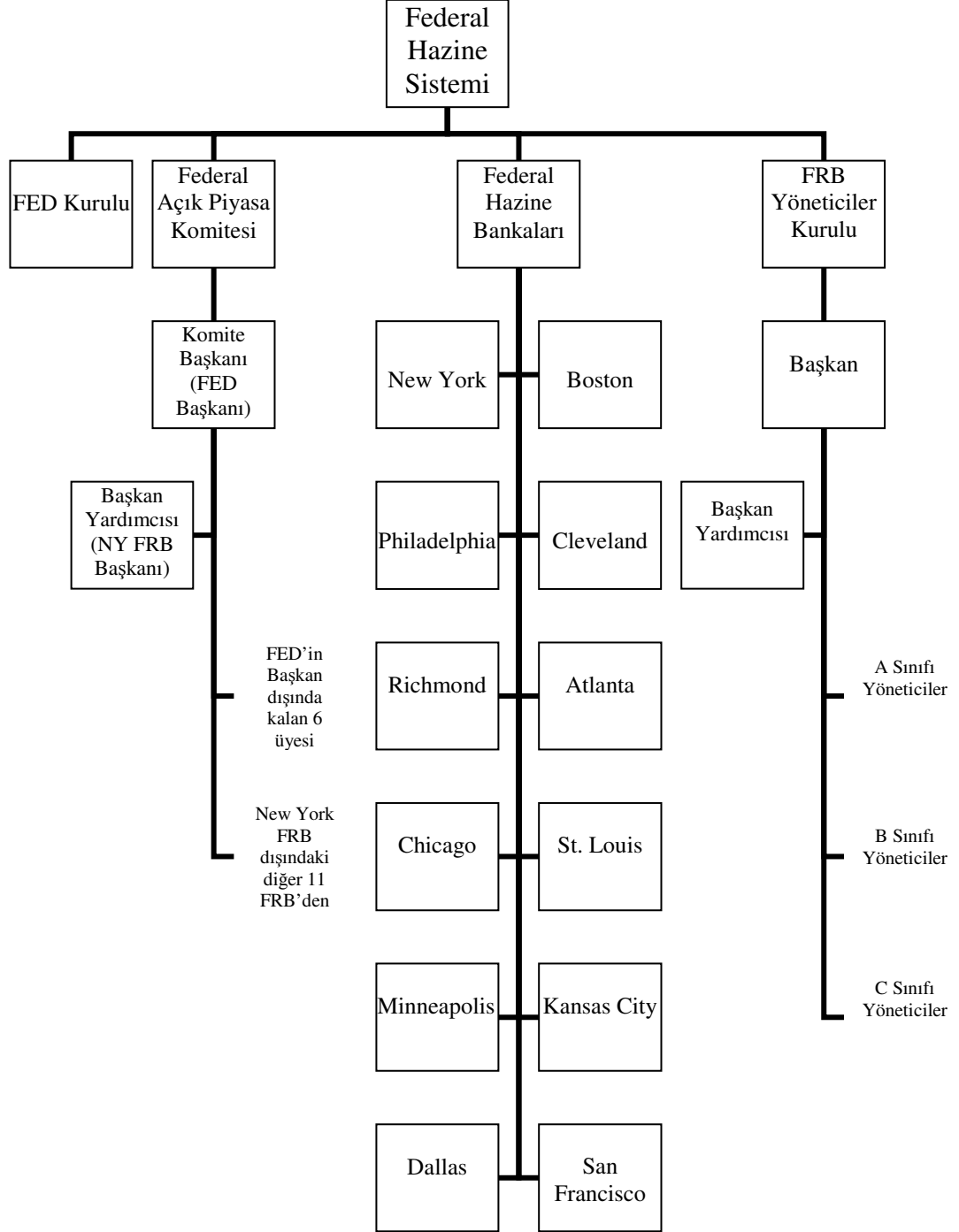
Yöneticilik tam zamanlı bir iş olmamakla beraber Yöneticiler Kurulu'nun, FRB'yi denetlemekten, para politikası konusunda tavsiyelerde bulunmaya kadar bir dizi genel sorumlulukları vardır. Yöneticiler Kurulu, FRB Başkanı'nı FED Kurulu'nun kabul etmesi şartıyla 5 yıllık dönemler için atar. Kurul ayrıca, her yıl FED Kurulu ile iş koşullarını görüşecek olan Federal Danışma Konseyi'ne faaliyette bulunduğu bölgeyi temsil edecek kişiyi atar. Mevduat kurumlarının, FRB'den borçlanırken ödeyeceği faiz oranlarını FED Kurulu'nun onayıyla belirler. Yöneticiler, Federal Hazine'ye bölgesel, iş görünümüne ise bağımsız bir bakış açısı

⁴⁰ Akyazı, **a.g.e.**, s. 11.

⁴¹ FRS, "Federal Reserve Banks".

⁴² FRS, "Board of Directors", (Çevrimiçi) <http://www.federalreserve.gov/pubs/frseries/frseri4.htm>, 25.08.2005.

getirir ve temsil ettikleri bölgenin kredi koşulları hakkında yargı ve tavsiyede bulunur⁴³.

Kaynak: FRS; "The Federal Reserve Board", (Çevrimiçi) <http://www.federalreserve.org>, 25.08.2005'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil-1: FRS'nin Genel Yapısı

⁴³ A.e.

2.3.1.2.2. Para Denetçisi Ofisi

Para Denetçisi Ofisi(OCC), 1863 yılında Hazine'nin bir bürosu olarak kurulmuştur. Ofise, Senato'nun tavsiye ve onayıyla Başkan tarafından 5 yıllık bir dönem için atanan ve aynı zamanda FDIC yöneticisi olarak da hizmet verecek olan "Denetçi" başkanlık eder. Tüm Ulusal Bankaları lisanslayan, düzenleyen ve denetleyen Ofis, aynı zamanda yabancı bankaların federal şubelerini de denetler. Merkezi Washington'da olan Ofisin, 4 bölgesel ofisine ek olarak Ulusal Bankaların uluslararası faaliyetlerini denetlemek için de Londra'da da bir ofisi bulunmaktadır⁴⁴.

OCC'nin bütün ülkeye yayılmış memurları, ulusal bankaların yerinden denetimini yaparlar. Denetçiler, ulusal bankaların ulusal ve yerel faaliyetlerini denetler ve raporlar. Ayrıca, bir bankanın kredi ve yatırım portföyleri, fon yönetimi, sermayesi, gelirleri, likiditesi, piyasa riskine hassaslık ve tüketiciyi koruma kanunlarına uyulup uyulmadığı da denetçiler tarafından denetlenir. Denetçiler, bankaların iç kontrollerini, iç ve dış yıllık hesap denetimlerini ve yasalara uygunluklarını tekrar gözden geçirir ve banka yönetiminin riski tanımlama ve kontrol kabiliyetleri hakkında değerlendirmede bulunur⁴⁵.

Denetçiler, en az 2 yılda üç defa denetimde bulunurlar ve bankaları değerlendirmede CAMEL analiz sistemini kullanırlar⁴⁶. Bu sistem, bankaların 5 kritere göre 1'den(en iyiden) 5'e(en kötüye) kadar bir çizelge üzerinde numaralandırılması şeklinde işler. C (capital adequacy) sermaye yeterliliğini, A (asset quality) varlık kalitesini, M (management quality) yönetim kalitesini, E (earnings performance) gelir performansını ve L (liquidity) likiditeyi ifade eder⁴⁷. Analiz sistemini oluşturan her bir bileşen için notu 1 ya da 2 olanlar "1- her yönden güçlü bankaları", her bir bileşen için notu 3'den kötü olmayanlar "2- genel olarak güçlü bankaları", notu 3 olanlar bankayla ilgili sorunlar olduğunu ve denetçilerin sorunlu alanlara eğilmesi gerektiğini, notu 4 olanlar genel olarak ciddi problemleri

⁴⁴ OCC, "About the OCC", (Çevrimiçi) <http://www.occ.treas.gov/aboutocc.htm>, 25.08.2005.

⁴⁵ A.e.

⁴⁶ Heffernan, **Modern Banking in Theory and Practice**, p. 233.

⁴⁷ Heffernan, **Modern Banking**, p. 245,246.

olan bankaları ve notu 5 olan bankalar ise çok ciddi mali ve idari sorunları olan, yüksek iflas riski olan bankaları ifade eder⁴⁸.

Ayrıca, OCC, Ulusal Bankaları düzenlemede, bankaları denetleme; yeni lisans, şube, sermaye veya hükmü veya yapısında olacak diğer değişiklikleri onaylama veya reddetme; kanun ve düzenlemelere uymayan veya güvenilir olmayan bankacılık faaliyetlerinde bulunan bankalara karşı denetim yapma, memur ve yöneticileri çıkarma, banka yatırımları, borç ve diğer faaliyetleri idareyle ilgili kurallar ve düzenlemeler çıkarma gücüne sahiptir⁴⁹.

OCC'nin faaliyetleri, istikrarlı ve rekabetçi bir ulusal bankacılık sistemini koruma görevinde OCC'yi destekleyecek 4 hedef üzerine kurulmuştur. Bunlar⁵⁰;

a) Ulusal Bankalar Sistemi'nin güvenliğini ve sağlamlığını garanti altına almak,

b) Bankaların yeni ürünler ve hizmetler sunmasına izin vererek rekabeti teşvik etmek,

c) OCC'nin düzenleme yükünü de azaltmayı da içeren şekilde denetimin verimliliğini ve etkinliğini geliştirmek,

ç) Bütün halkın finansal hizmetlere adil ve eşit şekilde ulaşmasını sağlamaktır.

Günümüzde, OCC, ABD'deki ticari bankaların toplam varlıklarının %55'inden fazlasına sahip 2.200'den fazla ulusal banka ve yabancı bankaların 56 federal şubesini düzenler ve denetler⁵¹.

⁴⁸ Yasemin Türker Kaya, **Türk Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi**, MSPD Çalışma Raporları, BDDK Yayınları, Ankara, 2001, s. 1,2.

⁴⁹ OCC, "About the OCC".

⁵⁰ **A.e.**

⁵¹ Heffernan, **Modern Banking in Theory and Practice**, p. 233.

2.3.1.2.3. Federal Mevduat Sigorta Kurumu

Federal devletin bağımsız bir kurumu olan FDIC, 1920'ler ve 1930'ların başlarındaki binlerce banka iflasına karşılık 1933 yılında kurulmuştur. 5200 civarında çalışanı olan FDIC, üçü aynı partiden olmamak şartıyla Başkan tarafından atanan ve Senato tarafından onaylanan 5 kişiden oluşan Yöneticiler Kurulu tarafından idare edilir⁵².

Bankacılık sisteminin sağlıklı şartlarda çalışmasına yardımcı olmak ve finansal kuruluşların zorda kalması durumunda ülkenin para arzını korumak amacıyla olan⁵³ FDIC'in 1 Ocak 1934 tarihinden itibaren başlayan sigortası ile iflas etmiş sigortalı bir bankada mevduatı olanların kaybı olmamıştır ki; FDIC, bir banka veya tasarruf kurumu iflas ettiğinde, mevduatı 100 bin dolara kadar güvence altına alarak kamu güvenini korumakta ve arttırmaktadır⁵⁴.

FDIC, yaklaşık 5300 bankayı inceler ve denetler ki; bankalar federal devlet veya eyalet lisanslı olabilir. FDIC, FRS üyesi olmayan kendisi tarafından sigortalanmış eyalet bankalarının birincil derecede düzenleyecisi konumundadır⁵⁵. Eğer bir banka iflas ederse, FDIC anında müdahale eder ve genellikle iflas eden kuruma lisans veren kurum, bankayı kapatır. FDIC'nin en bilinen sorun çözme yöntemi, mevduatı ve kredileri başka bir kurumu satmaktır ki böylece tüm müşteriler yeni kurumun müşterileri olarak devam edebileceklerdir ve bu durum genellikle müşteriler açısından zararsız olmaktadır⁵⁶. FDIC, bankalara açık banka desteği sağlamıştır ve bu destek genelde acil likidite desteği şeklinde olmuştur. Ayrıca faaliyet göstermelerinin toplum için gerekli olduğuna inanılan bankalar tasfiye ettirilmemiştir. Tüm bu önlemlere karşın banka yine de durumunu düzeltemezse tasfiye yerine daha az maliyetli yöntemlerin seçilmesi üzerinde durulmuştur. Garn-

⁵² FDIC, "Who is the FDIC?", (Çevrimiçi) <http://www.fdic.gov/about/learn/symbol/index.html>, 25.08.2005.

⁵³ Mehmet Günal, **Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği**, ATO Yayınları, Ankara, 2001, s. 67.

⁵⁴ FDIC, "Who is the FDIC?".

⁵⁵ Çolak, **a.g.e.**, s. 144.

⁵⁶ FDIC, "Who is the FDIC?".

St. Germain Yasası FDIC'yi sorunlu bankaların eyaletlerarası birleşmelerinin sağlanması konusunda yetkilendirmiştir. FDIC daha çok banka satın almalarını düzenlemekle ilgilenmiş ve aktarılan sermayenin bir kısmı FDIC tarafından bir kısmı da bankaların yeni sahipleri tarafından sağlanmıştır⁵⁷.

Buraya kadar özetleyecek olursak, ABD bankacılık düzenleme ve denetleme sisteminin üst üste binen çoklu bir özelliği vardır. OCC, ulusal bankalar üzerinde birincil denetim yetkisine sahiptir; FRS ve eyalet bankacılık otoriteleri, FRS üyesi eyalet bankaları üzerinde ortaklaşa denetim yetkisine sahiptir ve FRS aynı zaman bir veya daha fazla banka sahibi şirketler üzerinde birincil ve ulusal bankalar üzerinde ikincil sorumluluğa sahiptir; FDIC ve eyalet bankacılık otoriteleri, FRS üyesi olmayan ancak FDIC sigortası olan bankaları ortaklaşa denetlemekte ve FDIC sigortası olmayan eyalet bankaları da eyalet bankacılık otoritelerinin tek başlarına sorumluluk alanına girmektedir⁵⁸.

2.3.2. İngiltere’de Bankacılık Sistemi ve Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi

İngiltere, gerek bankacılık faaliyetlerinin çok eskilere dayanması gerekse de birçok ülkeden farklı olarak kendine özgü finansal hizmetler sunan kurumlara sahip olması açısından ve Basel Kararları paralelinde tek ve bağımsız olarak bankacılık sistemini düzenleyen ve denetleyen bir idari otorite kurması açısından önemli özelliklere sahiptir.

2.3.2.1. İngiltere’de Bankacılık Sistemi

İngiliz Bankacılık Sistemi, 4 büyük banka temeline dayanır. Bu, HSBC (Hong Kong & Shanghai Banking Corporation/Hong Kong & Şangay Bankacılık Şirketi), İskoçya Kraliyet Bankası grubu (The Royal Bank of Scotland), HBOS

⁵⁷ Aydın, a.g.e., s. 43.

⁵⁸ Mishkin, a.g.e., s. 231,232.

(Halifax-Bank of Scotland/Halifax-İskoçya Bankası), ve Barclays'den oluşan 4 büyük banka ve bu bankaların yanında yaklaşık bir düzine başka bankadan oluşan bir sistemdir ve önemli bir uluslararası mali merkez olan Londra da bu sistemin kalbidir⁵⁹.

1970'lerde ve 1980'lerde Birleşik Krallık (BK) finansal sistemi önemli yapısal değişiklikler yaşamıştır. Bu değişimlerden önce bölümlere ayrılmış sistemde, farklı kurumlar, farklılaştırılmış ticari bankacılık, yatırım bankacılığı, ev finansmanı, hayat sigortası, fon yönetimi ve menkul kıymetler ticareti hizmetleri sağlamaktaydı. Bankacılık sektöründe, genelde yerel müşterilerine ticari bankacılık ve para transferi hizmetleri sunan Clearing Bankaları, genel olarak yerel ve denizaşırı piyasalarla ilgilenen kurumlara finansal hizmetler sunan yatırım bankaları ve Yapı Cemiyetleri(Building Societies) arasında bir dağılım vardı⁶⁰.

Yabancı bankaların piyasaya girmesiyle birlikte Clearing Bankaları, geleneksel olmayan piyasalarda da hizmet vermeye başlayarak hizmet alanlarını genişletmiş ve küçük ölçekteki BK ticari bankaları, Clearing Bankaları'nın ve yabancı bankaların bu artan rekabetlerinden en çok etkilenen kurumlar olmuştur. Ayrıca, 1979'da döviz kontrolünün kaldırılmasında doğası gereği küresel rekabeti arttırmıştır. 1980'lerin başında perakendeci bankalar, Yapı Cemiyetlerince hakim olunan yerel mortgage piyasasına girmiştir ki, artan rekabet, fiyatları sınırlayan düzeni ortadan kaldırmıştır. Kısacası, bankalar, artan rekabete dayanabilmek için uzmanlaşmış faaliyet alanlarından çıkarak verebildikleri her türlü hizmeti vermeye başlamışlardır. Bu durum ise farklı şekillerde bölünmüş olan bankacılık sisteminin farklılıklarının azalmasına ve aynışmasına neden olmuştur⁶¹.

⁵⁹ Heffernan, **Modern Banking**, p. 221,222.

⁶⁰ Alex Bowen, Glenn Hoggarth, Darren Pain, "The Recent Evolution of the UK Banking Industry and Some Implications for Financial Stability", **The Monetary and Regulatory Implications of Changes in the Banking Industry**, BIS Conference Papers, Basle, 1999, p. 251.

⁶¹ **A.e.**, p. 251,252.

2.3.2.1.1. Clearing Bankaları

Clearing Bankaları, bu isimlerini, Londra, Edinburgh ve Belfast'ta para ve çek havaleleri için oluşturulan takas (clearing) odalarına üye olmalarından almaktadır. Takas (clearing) odalarının ilk oluşumu çek kullanımının kullanılmaya başlaması ve ulakların bu çekleri bankalar arası elden götürmeleriyle başlamıştır. Ulaklar, bankalar arası gidip gelişlerinde para taşımanın riskini ortadan kaldırmak ve daha az yürümek için kahve hanelerde buluşmaya başlamış ve çekler karşılıklı olarak mahsuplaşma yoluyla el değiştirmeye başlamıştır⁶².

Aslında bu bankalar, her türlü bankacılık işlemleri yapan mevduat veya ticaret bankaları niteliğinde olup, asıl işlevleri sanayi kuruluşlarına işletme sermayesi sağlamaktır ve Londra'daki Clearing Bankaları, BK bankacılık sisteminin kalbini oluşturmaktadır⁶³. Ancak bu terim geniş anlamda gereksizleşmiştir çünkü bu bankaların bir çoğu ticaret bankaları tanımıyla uyuşmakta ve bir çoğu çeşitli derecelerde ticaret ve yatırım bankacılığı hizmetleri veren büyük finansal şirketler haline gelmiştir⁶⁴.

2.3.2.1.2. Yapı Cemiyetleri

Asıl amacı üyelerini ev sahibi yapmak olan Yapı Cemiyetleri (Building Societies), İngiliz finansal sisteminde uzun yıllardan beri faaliyette bulunmaktadır. (Orijinali "Building Societies" olan kuruluşların, literatürdeki bazılarının tercih ettiği gibi Kooperatif olarak adlandırılması benzeşmeden doğabilecek yanlış anlaşılmalara sebep olabilir çünkü bizdeki yapı kooperatifleriyle İngiliz Yapı Cemiyetleri temelden büyük farklılıklar göstermektedir.)

⁶² Meir Kohn, **Financial Institutions and Markets**, Oxford University Press, New York, 2004, p. 22.

⁶³ İSO, **Batı Avrupa Ülkelerinde Bankacılığın Denetim ve Gözetimi**, İSO Yayınları, İstanbul, 1982, s. 58,59.

⁶⁴ Heffernan, **Modern Banking**, p. 230.

Şahıslar, istedikleri Cemiyete üye olabilmekte ve üye olduktan sonrada üye aidatı ödemekteydi, bu aidatlarla yeteri kadar fon toplandığında ise bir dizi işlem sonucunda bir seçim yapılmakta ve seçilen kişiye ev veya bina alması için bu fon devredilmekteydi. Yapı Cemiyetlerine ilk örnek, Birmingham'da 1775 yılında kurulan Golden Cross Inn'dir, bu Cemiyet, bütün üyeleri ev sahibi olunca dağılmıştır. 1986 yılında çıkarılan Yapı Cemiyetleri Kanunu, Yapı Cemiyetleriyle ilgili ilk düzenlemeyi yapmış ve bu Kanunla, Cemiyetler birçok faaliyette bulunmaya hak kazanmışlardır ki; bunlar, çek defterinden veya kredi kartından para transferi yapabilme, sigortasız kişisel krediler, döviz değişim işlemi ve yatırım yönetimi ve danışma işlemleri gibi işlemlerdir. Hernekdar bu işlemleri yapabilme hakkını alsalarda, bir cemiyetin varlık toplamının %90'ı ev ipoteğinden(mortgage) oluşmalı, örneğinde olduğu gibi bazı sınırlamalar da devam etmiştir⁶⁵.

2003'de yapı cemiyetleri, mortgage piyasasının %18'ine ve yine kişisel mevduatında %18'ine sahiptiler. Yapı Cemiyetleri, bağımsız Yapı Cemiyetleri Komisyonu (BSC-Building Societes Commission) tarafından düzenlenmektedir. 2000 yılı Finansal Hizmetler ve Piyasalar Kanunu ile BSC, Finansal Hizmetler Otoritesine (FSA-Financial Services Authority) devredilmiş ve cemiyetlerle ilgili birçok yasal düzenleme gereksiz hale gelmiştir ancak FSA benzer kuralları kendisi tekrar koymuştur⁶⁶.

2.3.2.1.3. Yardım Cemiyetleri

Yardım Cemiyetleri (Friendly Societies), 1793 yılında ilk defa kanunlarda tanımlanmıştır. Bu Cemiyette yine üye olanlar belirli aidatlar ödemektedir ancak bu sefer Cemiyetin amacı farklı olmaktadır. Cemiyet, üyesinin, hastalık, yaşlılık ve işsizlik gibi zor zamanlarında, toplamış olduğu fonlarından söz konusu ihtiyaç sahibi üyesine destek sağlamaktadır. Bazı Yardım Cemiyetleri, bir çeşit sigorta hizmeti de sağlamakta ve zorluk çeken üyesine sık sık ödentiyle orantısız miktarda destek

⁶⁵ A.e., p. 222,223.

⁶⁶ A.e., p. 224.

vermektedir. Yardım Cemiyetleri de Yapı Cemiyetleri gibi 2000 yılında çıkarılan Finansal Hizmetler ve Piyasalar Kanunu ile birlikte FSA ile düzenlenmeye başlanmıştır ki; düzenlemenin bir çok kuralı 1992 Yardım Cemiyetleri Kanunu'ndan gelmektedir⁶⁷.

2.3.2.1.4. Kabul Evleri

Kabul Evleri (Accepting House), esas itibarıyla şirket finansmanı, menkul değerlere ilişkin portföy yönetimi ve bankacılık faaliyetiyle uğraşmaktadır. Şirket finansmanına ilişkin olarak finans kaynakları sağlanması konularında danışmanlık yapmakta, yeni hisse senedi veya tahvil çıkarılmasını düzenlemekte ve diğer şirketlerin devralınması konusunda şirketlere yardımcı olmaktadır. Yaptıkları kabuller, merkez bankası nezdinde özel bir statüye sahip olduğundan, bu kurumların vermiş olduğu kabul kredileri önemli bir finansman aracı olmaya devam etmektedir ki; kurumlar, müşterileri adına poliçeleri kabul etmekte böylece vadelerinde ödeneceği garanti edilen poliçeler para piyasalarında kolayca el değiştirebilmektedir. Kabul Evleri ile Clearing Bankaları arasında en önemli fark, Clearing Bankaları faaliyetlerini mevduat toplayarak yürütmelerine karşın Kabul Evleri diğer kuruluşların fonlarını müşterilerine yönlendirmektedir⁶⁸.

2.3.2.2. İngiliz Bankacılık Sistemi'nin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi

İngiliz Bankacılık Sistemi'nin düzenlenmesi ve denetlenmesinde ilk önceleri İngiltere Bankası sorumlu iken bu daha sonraları yeni kurulan Finansal Hizmetler Otoritesi'ne devredilmiştir. Tüm finansal sistem göz önüne alınırsa, sistemde faaliyette bulunan her sektörü düzenleyen bir üst kurumun olduğu anlaşılır ancak tıpkı bankacılık sektöründe olduğu gibi diğer sektörlerin düzenleyici ve denetleyici

⁶⁷ A.e., p. 225,226.

⁶⁸ İSO, a.g.e., s. 59,61.

otoritelerinin sorumlulukları da FSA'ya devredilmiştir ve FSA tüm finansal sistemin düzenleyicisi ve denetleyicisi konumunu almıştır.

2.3.2.2.1. İngiltere Bankası

İngiltere Bankası, 1694 yılında devletin bankası ve borç yöneticisi olmak için kurulmuştur. Banka kurulduktan sonra rolü, ulusun parasını yönetme ve finansal sisteminin merkezi olma şeklinde gelişmiş ve değişmiştir. Geçmiş 300 yıldaki olaylar ve şartlar bankanın rolünü ve sorumluluklarını şekillendirmiştir⁶⁹.

1946 yılında, İngiltere Bankası, ulusallaştırılmış, 1970'lerin ve 1980'lerin başlarındaki enflasyon ortamı, değişim gerektiğini kanıtlamıştır. Fiyat istikrarının büyüme için gerekliliği, enflasyonun büyümeyi düşürdüğü ve diğer sosyal maliyetlerinin olduğu, uygun parasal ölçüler olmadan enflasyonun kontrol altına alınamayacağı anlaşılmıştır⁷⁰.

1979 yılında Bankalar Kanunu çıkarılıncaya kadar BK'de bankacılıkla ilgili genel bir kanun bulunmamaktaydı. İngiltere Bankası, 1972'deki ikinci bankacılık krizinden sonra tarihinde ilk defa İngiliz bankalarının birincil düzenleyicisi olmuştur. 1979 Bankalar Kanunu'nda 1987 yılında yapılan değişikliklerle beraber bazı prensipler İngiliz mevzuatına katılmıştır. Bunlar⁷¹;

a) Geniş yetkilerle donatılmış olan müfettişlere, düzenleyici kurumu bankalarda meydana gelen sahtekarlıklara karşı uyarma yetkisi verilmiştir.

b) İfşa kanunları değişmiştir (eğer bir kredi miktarı banka sermayesinin %10'unu geçerse banka bilgilendirilmeli ve bu oran %25'i geçerse banka ile görüşülmelidir).

⁶⁹ Bank of England, "History", (Çevrimiçi) <http://www.bankofengland.co.uk/about/history/index.htm>, 20.08.2005.

⁷⁰ Bank of England, "Major Developments", (Çevrimiçi) http://www.bankofengland.co.uk/about/history/major_developments5.htm, 20.08.2005.

⁷¹ Heffernan, **Modern Banking**, p. 230.

c) Bir bankanın %5'inden fazla hissesine sahip olan yatırımcılar kendilerini ilan etme zorunluluğu getirilmiştir.

ç) Bir BK bankasının %15'inden fazlasının yabancılar tarafından satın alınması otoriteler tarafından engellenebilmesi hakkı ilgili otoritelere verilmiştir.

d) Bankacılık Düzenleme Kurulu kurulmuş ve bu kurul İngiltere Bankası'na bankacılık düzenlemesinde yardımcı olmakla görevlendirilmiştir. Bu kurula İngiltere Bankası Başkanı başkanlık etmekte ve diğer üyeler ticari bankacılık geçmişi olan bağımsız üyelerden seçilmekteydi.

1997 yılında hükümet, para politikasında bankanın tam operasyonel sorumluluğu olduğunu açıklamış ve banka bundan sonra bağımsız bankalar sınıfına girebilmiştir. Bankaya ait devletin borç idaresi sorumluluğu Hazine Bakanlığı'na ve bankanın düzenleyici fonksiyonları FSA'ya geçmiştir⁷².

İngiltere Bankası, tüm finansal sistemin istikrarının sağlanmasından sorumludur. Para piyasalarında istikrarın sağlanması, bankaların para piyasalarındaki faaliyetlerinin izlenmesi para politikası fonksiyonlarından. Banka, para piyasalarında günlük faaliyetlerde bulunarak, günlük dalgalanmaları ve likiditeyi takip etmektedir. Bankaların bankası konumunda tüm finansal sistemin kalbi olan Banka, yurt içi ve yurt dışı ödemelerde bulunmaktadır. Ödeme sistemlerinde doğabilecek belli başlı problemleri çözmek, tavsiyelerde bulunmak, ayrıca finansal sistemdeki muhtemel risklerin azaltılmasını sağlamak, finansal sistemin gelişmesini ve altyapısının güçlendirilmesine katkıda bulunmak Banka'nın en önemli görevlerindedir. Tüm finansal sistemin değerlendirilmesi ve finansal istikrarın sağlanması esastır ki; Banka'nın Başkanı aynı zamanda FSA'nın da üyesi pozisyonundadır⁷³.

⁷² Bank of England, "Major Developments".

⁷³ Gönül-Eroğlu, a.g.e., s. 42.

Sağlıklı ekonomiyi sağlamada istikrarlı ve iyi çalışan parasal ve finansal yapıyı sürdürmek için bankanın iki temel hedefi vardır. Bunlar⁷⁴;

a) Parasal istikrar, istikrarlı fiyatlar ve paraya güven anlamına gelir. İstikrarlı fiyatlar enflasyon hedefinde belirtilir ve banka, para politikası komitesinde belirlenen faiz oranlarını tutturmaya çalışır ve bunlar, para piyasalarına açıkça anlatılır ve piyasalarda etkin olarak yerine getirilir.

b) Finansal istikrar, finansal sistemin genelindeki tehditleri saptamayı ve yok etmeyi gerektirir. Bazı tehditler bankanın gözetimi ve piyasa bilgi fonksiyonları doğrultusunda saptanır. Bu tehditler, altyapıyı güçlendirerek ve içeride ve dışarıda olağanüstü şartları içeren finansal ve diğer operasyonlarla ve son borç başvuru merci olarak yok edilebilir.

Banka, ödemeler dengesinin, iç piyasaların ve uluslararası piyasaların da istikrarlı bir şekilde gelişmesini sağlamak için tavsiyelerde bulunmaktadır. Ayrıca, finansal sektördeki parasal büyüklüklerin tespitinde etkili olmaktadır. Uluslararası rekabete açık etkin bir finansal sektör oluşturmaktan sorumludur⁷⁵.

2.3.2.2.2. İngiliz Mevduatı Koruma Sistemi

İngiliz Mevduat Sigorta Sistemi, 1979 yılında çıkarılan Bankalar Kanunu çerçevesinde kurulmuş olup, sistem, söz konusu Kanunda 1987 yılında yapılan değişikliklerle geliştirilmiştir. İngiltere Bankası ve sisteme katılan bankaların temsilcilerinden oluşan ve kamu kurumu niteliği taşıyan Mevduat Koruma Kurulu tarafından yönetilen mevduat sigorta sisteminin amacı küçük tasarruf sahiplerini korumaktır ve Kurulun düzenleme ve gözetim fonksiyonu bulunmamaktadır. Kurul, ancak bir banka ödeme güçlüğü içine girer veya iflas ederse devreye girmektedir⁷⁶.

⁷⁴ Bank of England, "Core Purposes", (Çevrimiçi) <http://www.bankofengland.co.uk/about/corepurposes/index.htm>, 20.08.2005.

⁷⁵ Gönül-Eroğlu, **a.g.e.**, s. 42.

⁷⁶ Günel, **a.g.e.**, s. 71.

Bu kanunla, mevduat 35.000 sterline kadar sigorta güvencesine alınmış, ancak, bunun da %90'ının ödenebileceği belirtilmiş ve bu %10'luk kesintinin şahısların bankalarının sağlığını takip etmeleri gerektiğini anlamaları için olduğu belirtilmiştir⁷⁷.

2.3.2.2.3. Finansal Hizmetler Otoritesi

Finansal Hizmetler Otoritesi kurulmadan önceki dönemde finansal sistemin nasıl denetlendiğine kısaca değinecek olursak; 1986 yılında "City" olarak bilinen Londra'nın finans bölgesinde, "Big Bang" diye tabir edilen, finansal sektörün yapısını değiştirmek ve rekabeti arttırmak için bir dizi finansal reform yapılmıştır. 1986 yılında kabul edilen Finansal Hizmetler Kanunu çerçevesinde yapılan bu değişikliklerle iki katlı bir sistem olan kişisel düzenleme (self-regulation) sistemi tüm finansal şirketlere tanıtılmıştır. Alt kat, farklı fonksiyonları düzenleyen Kişisel Düzenleme Organizasyonlarından (SRO-Self Regulation Organisations) oluşmaktaydı. Menkul Kıymetler ve Vadeli İşlemler Birliği (SFA-Securities and Futures Association), Yatırım Yöneticileri Düzenleme Örgütü (IMRO-the Investment Managers Regulatory Organisation) ve Şahsi Yatırım Otoritesi (PIA-the Personal Investment Authority) olmak üzere üç tane SRO vardı ve bu SRO'lar üst katı oluşturan Menkul Kıymetler ve Yatırım Kuruluna (SIB-the Securities and Investment Board) rapor vermekle yükümlü kılınmıştır⁷⁸.

Kanun, şirketlerin bir SRO'ya ait olmalarını istemekte ve eğer bir üye iflas eder veya yükümlülüklerini yerine getiremezse 30.000 sterline kadar bütün talepler karşılanmakta, 30.000 sterlin ile 50.000 sterlin arası olan kayıpların ise %90'ı karşılanmaktaydı. SRO'lara ek olarak bankalar için İngiltere Bankası, Yapı Cemiyetleri için BSC ve sigorta şirketleri için Ticaret ve Sanayi Dairesi düzenleyici konumundaydı⁷⁹.

⁷⁷ Heffernan, **Modern Banking**, p. 230.

⁷⁸ Heffernan, **Modern Banking in Theory and Practice**, p. 229-232.

⁷⁹ Heffernan, **Modern Banking**, p. 228.

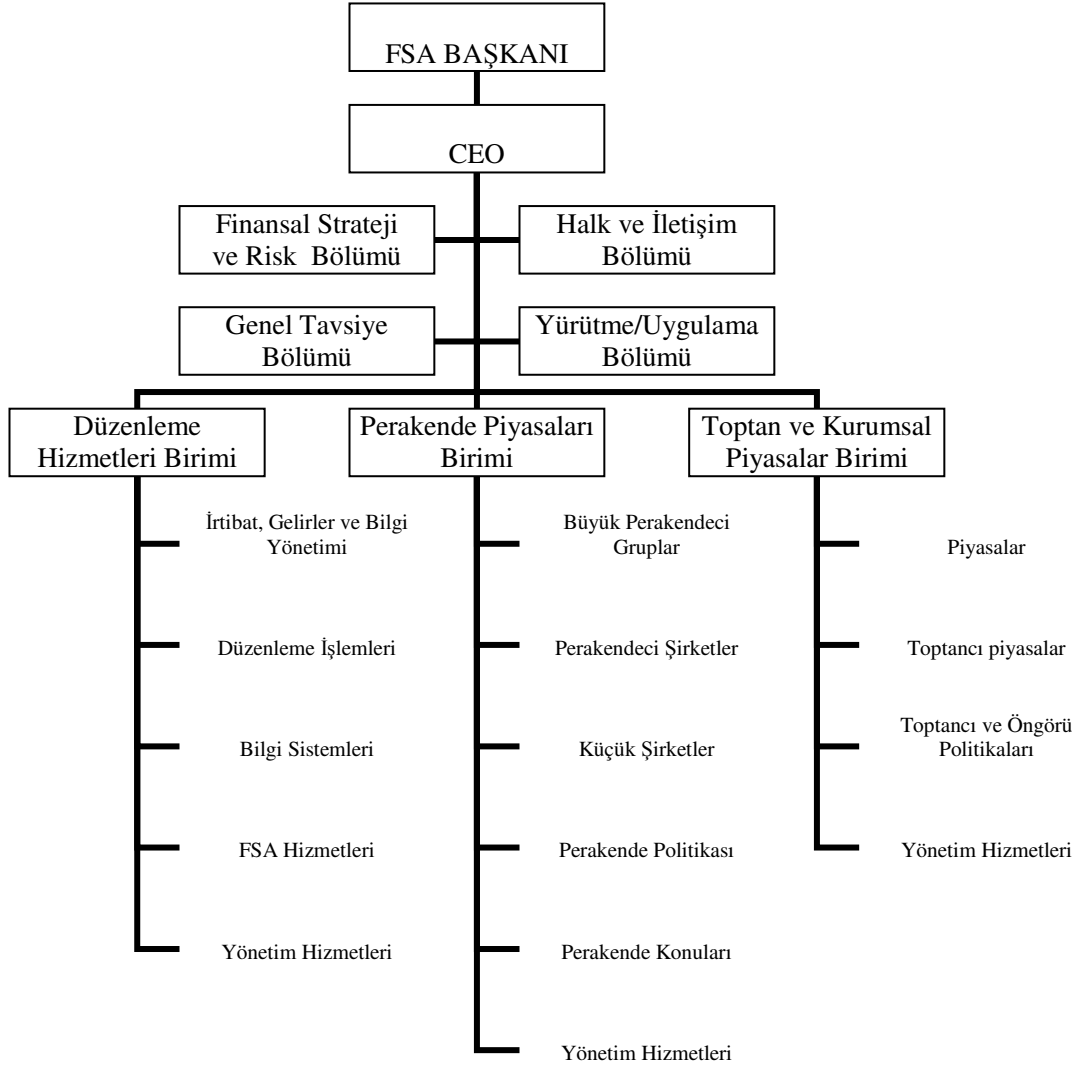
İngiliz Hazine Bakanı, 20 Mayıs 1997 tarihinde finansal hizmetlerin düzenlenmesi reformunu ve tüm sistemi düzenleyecek yeni bir kurumun kuruluşunu duyurmuştur. Bakan, bankacılık denetimini ve yatırım hizmetleri düzenlemesini SIB bünyesinde birleştirme kararını duyurmuş ve SIB'in adı Ekim 1997'de FSA olarak değişmiştir. İngiltere Merkez Bankası'nın bankacılık denetleme yetkisini Haziran 1998'de FSA'ya devretmesiyle ilk aşama tamamlanmıştır. FSA, Mayıs 2000'de Londra Stok Değişim'den (London Stock Exchange) BK Listeleme Otoritesi rolünü almış ve 2001 yılında, 2000 yılı Finansal Hizmetler ve Piyasalar Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle, Yapı Cemiyetleri Komisyonu (Building Societies Commission), Yardım Cemiyetleri Komisyonu (Friendly Societies Commission), Yatırım Yönetimi Düzenleme Organizasyonu (Investment Management Regulatory Organisation), Kişisel Yatırım Otoritesi (Personal Investment Authority), Yardım Cemiyetleri Sicili (Register of Friendly Societies) gibi bir çok kurumu da devralmıştır⁸⁰.

Ek olarak, Ekim 2004'de, Hazine'nin kararını müteakip mortgage düzenlemesine ilişkin sorumluluğu ve Ocak 2005'de, sigorta arabuluculuk yönergesini yerine getirmek ve 2004'deki hükümet ilanına uymak için genel sigorta faaliyetlerinin düzenlemesini de FSA devralmıştır.

FSA, BK'de yapılan son yasal düzenleme olan, 2000 yılı Finansal Hizmetler ve Piyasalar Kanunu'nun verdiği güce sahip devletten bağımsız bir kurumdur. Kurum, finansal hizmetler endüstrisinde finanse edilen bir şirkettir. Hazine, FSA Kurulunu atar, ve Kurul, başkan, şef icrai memur, üç idari müdür ve 10 tane idari olmayan müdürden oluşur. Kurul, FSA'nın tüm politikasını belirlerken günlük kararlar ve memurların idaresi icra müdürünün sorumluluğundadır⁸¹.

⁸⁰ FSA, "History", (Çevrimiçi) <http://www.fsa.gov.uk/Pages/About/Who/History/index.shtml>, 20.08.2005.

⁸¹ FSA, "Who we are?", (Çevrimiçi) <http://www.fsa.gov.uk/Pages/About/Who/index.shtml>, 20.08.2005.

Kaynak: FSA, “Full Organization Chart”, (Çevrimiçi) <http://www.fsa.gov.uk/pages/about/who/management/who/pdf/orgchart.pdf>, 20.08.2005’den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil-2: FSA’nın Organizasyon Yapısı

FSA’nın, kanunla belirtilen temel hedefleri şunlardır⁸²:

a) Piyasa güvenini sağlamak, finansal sistemde güvenin devamını temin etmek.

b) Kamuyu haberdar etmek, finansal sistemi halkın anlamasını teşvik etmek.

⁸² FSA, “Aims”, (Çevrimiçi) <http://www.fsa.gov.uk/Pages/about/aims/statutory/index.shtml>, 20.08.2005.

c) Müşterileri korumak, uygun derecede müşteri korunmasını güvence altına almak.

ç) Finansal suçları azaltmak, mali suç işlemek amaçlı iş alanını azaltmak.

Kanunla verilen bu dört temel hedefe ulaşmada Kurumun geniş bir kural koyucu, teftiş yapıcı ve zorlayıcı gücü bulunmaktadır. Kurum, düzenleme işinin piyasaya karşı değilde piyasanın bir parçası olduğuna ve düzenleyici sistemin bütün başarısızlıkları hedefleyemeyeceğine inanmaktadır⁸³. FSA, bu temel hedefler çerçevesinde düzenlemekle yükümlü olduğu şirketlerin karşılaması gereken standartları ayarlar ve eğer söz konusu şirketler, bu standartları karşılayamaz ise harekete geçer ve bu genellikle şirketlerin müşterilerine tazminat ödemesi şeklinde gerçekleşmektedir⁸⁴.

2000 yılında kabul edilen ve Aralık 2001’de yürürlüğe giren Finansal Hizmetler ve Piyasalar Kanunu çerçevesinde finansal hizmetleri düzenleyen tek kuruluştur olan FSA, BK’da iş yapan bütün finansal şirketlerin uyuması gereken kuralları içeren kılavuz bir el kitabı yayınlamıştır. Ayrıca Kurum, yasal olarak ulaşması istenen temel hedeflere ulaşılmasına engel olacak tehditleri tanımlamak ve bunları ortadan kaldırmak istemiş ve bu bağlamda hedeflerine ulaşmadaki riskleri de tanımlamıştır⁸⁵. Bunlar⁸⁶:

1- Piyasa güvenini sağlamak, mali sistemde güvenin devamını temin etmek hedefine ulaşmadaki tehditler;

⁸³ FSA, “What we do?”, (Çevrimiçi) <http://www.fsa.gov.uk/Pages/About/What/index.shtml>, 20.08.2005.

⁸⁴ FSA, “Who we regulate?”, (Çevrimiçi) <http://www.fsa.gov.uk/Pages/About/What/Who/index.shtml>, 20.08.2005.

⁸⁵ FSA, “Building the New Regulator-Progress Report 1”, (Çevrimiçi) http://www.fsa.gov.uk/pubs/policy/bnr_progress1.pdf, 20 Ağustos 2005.

⁸⁶ **A.e.**

a) Büyük ölçekte finansal suç ve piyasa suistimalleri.

b) Yaygın şekilde kurumlarca kötü niyetli davranış veya kurumların kötü yönetimi.

c) Önemli piyasa aksaklıkları.

ç) Düzenleyicinin neyi başarıp neyi başaramayacağını az anlaşılabilirliği.

d) Finansal sistemdeki önemli bir kurumun iflası.

2- Kamuyu haberdar etmek, finansal sistemi halkın anlamasını teşvik etmek hedefine ulaşmadaki tehditler;

a) Halkın genel finansal sistemi takibinde yetersizlik.

b) Özel ürün ve hizmetlerin müşteriler tarafından yetersiz anlaşılması.

3- Müşterileri korumak, uygun derecede müşteri korunmasını güvence altına almak hedefine ulaşmadaki tehditler;

a) Kurumların iflası.

b) Finansal suç veya piyasanın suistimali.

c) Kurumların kötü niyetli davranışı veya kurumların kötü yönetimi.

ç) Aksak piyasa koşulları.

d) Özel ürün ve hizmetlerin müşteriler tarafından yetersiz anlaşılması.

4- Finansal suçları azaltmak, finansal suç işlemek amaçlı iş alanını azaltmak hedefine ulaşmadaki tehditler;

a) Dolandırıcılık veya sahtekarlık.

b) Finansal piyasada kötü niyetli davranış veya piyasayla ilgili bir bilgiyi kötü niyetle kullanmak.

c) Suç kazancını kullanmak.

FSA, belirlemiş olduğu bu risklerin aslında oluşmamasını amaçlamaktadır; ancak, bu riskler ortaya çıkarsa o zamanda onları en kısa zamanda ortadan kaldırmaktadır. Bunu yapmak içinde sık sık bankaları yerinde denetlemekte ve uzaktan gözlemlemektedir.

2.3.3. Güney Kore’de Bankacılık Sistemi ve Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi

1960’lardan 1990’lara kadar geçen sürede Güney Kore ekonomisi her yıl ortalama %6.6 oranında büyüme gerçekleştirmiştir⁸⁷. Güney Kore ekonomisi böylesine dikkat çekici ilerleme gösterirken 1997 yılında ekonomik bir kriz yaşamış ve kriz sonucunda IMF ile 3 yıllık ve 21 milyar dolarlık bir paketi içeren stand-by antlaşması imzalamış ve buna ek olarak Kore için Dünya Bankası’nın, Asya Kalkınma Bankası’nın ve ilgili ülkelerin katkılarıyla toplamı 58.4 milyar doları bulan bir yardım paketi oluşturulmuştur⁸⁸. Ülke krizle beraber yeniden yapılandırma sürecine girerek, kriz öncesinde başlamış olduğu mali sistemini tek, bağımsız bir

⁸⁷ G. Chris Rodrigo, “Long-term Perspectives on Economic Reform and Industrial Restructuring”, **Industrial Economics for Countries in Transition: Evidence from Eastern Europe and Asia Pasific**, ed. Phillippe R. Scholtés, Brookfield, Cheltenham, 1996, p. 12.

⁸⁸ Timothy Lane, Marianne Schulze-Ghattas, “Program Financing and Market Reactions”, **IMF-Supported Programs in Indonesia, Korea and Thailand: A Preliminary Assessment**, ed. Timothy Lane, IMF Occasional Paper-178, Washington, 1999, p. 21.

otoritenin düzenlemesine ve denetimine bırakma işlemlerini hızlandırmıştır ve bu konuda varolan uluslararası teamüllerle de örtüşen bir sisteme kavuşmuştur.

2.3.3.1. Güney Kore’de Bankacılık Sistemi

Güney Kore’de bankacılık sisteminin yapısını yaşanan ekonomik kriz ciddi anlamda etkilemiştir. Kriz sonrası bazı bankalar kapanmış, bazıları daha büyük bankalarla birleştirilmiş ve iki tanesi de devletleştirilmiştir⁸⁹.

Güney Kore Bankacılık Sistemi, temel olarak, Ticaret Bankalarından ve Uzmanlaşmış Bankalardan oluşan ikili bir yapıya sahiptir.

2.3.3.1.1. Ticaret Bankaları

Ticaret bankaları, Bankalar Kanunlarına tabi öncelikli olarak mevduat toplama ve kredi verme işleriyle uğraşan kurumlardır. Ulusal bankalar, bölgesel bankalar ve yabancı banka şubeleri şeklinde üç başlık altında toplanan ticaret bankaları, Kore ekonomisinde anahtar rol oynamaktadır.

Ulusal bankalar, bölgesel sınırlamalar olmadan faaliyette bulunabilen bankaları ifade etmektedir ve 1970’lerin sonlarında 5 olan ulusal banka sayısı 1997 yılı sonunda 16’ya ulaşmıştır. Yaşanan ekonomik kriz sonucu bazı bankaların kapanması ve bazılarının da birleşmeleri neticesinde bugün bu sayı 8’e düşmüştür⁹⁰.

Bölgesel bankalar ise bölgesel ekonomik kalkınmaya destek olmak ve finansal hizmetlerin bölgesel ve kırsal alana taşınması amacıyla ilk olarak 1967

⁸⁹ Ajai Chopra, ‘v. d.’, “From Crisis to Recovery in Korea: Strategy, Achievements, and Lessons”, **Korean Crisis and Recovery**, ed. David T. Coe, Se-Jik Kim, IMF: Korea Institute for International Economic Policy, Washington, 2002, p. 55.

⁹⁰ FSS, “Financial Supervisory System in Korea”, (Çevrimiçi) http://english.fss.or.kr/en/news/publication_1.jsp?gubun=06, 18.09.2005.

yılında kurulmaya başlanmıştır. Bu bankaların sayısı kriz öncesi dönemde 10 iken, gene kapanma ve birleşmeler neticesinde 6'ya düşmüştür⁹¹.

Yabancı banka şubelerine 1967 yılından itibaren faaliyet izni verilmeye başlanmıştır. 1984 yılından itibaren devlet bu alandaki sınırlamaları kaldırmaya başlamış ve Kore Bankalarıyla sisteme giren yabancı bankaların rekabet etmesini sağlamak ve toplam kaliteyi arttırmak için 1991 yılında da bu alandaki düzenlemeleri dikkat çekici şekilde kolaylaştırmaya başlamıştır⁹².

2.3.3.1.2. Uzmanlaşmış Bankalar

Uzmanlaşmış bankalar, ticaret bankaları gibi Bankalar Kanunu'na tabi olmayıp, kendileriyle ilgili özel kanunlara tabi olan ve belirli konularda faaliyet gösteren bankalardır. Bu bankalar, ticaret bankalarının faaliyette bulunmadığı yada az bulunduğu alanlara destek olmak amacıyla 1960'larda kurulmaya başlanmıştır. Şu an itibarıyla, Kore Kalkınma Bankası (Korea Development Bank), Kore İhracat-İthalat Bankası (Export-Import Bank of Korea), Kore Sanayi Bankası (Industrial Bank of Korea), Ulusal Tarım Kooperatif Federasyonu (National Agricultural Cooperative Federation) ve Ulusal Balıkçı Kooperatifleri Federasyonu (National Federation of Fisheries Cooperatives) olmak üzere 5 adet uzmanlaşmış banka faaliyette bulunmaktadır⁹³.

2.3.3.2. Güney Kore Bankacılık Sistemi'nin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi

Kriz öncesi dönemde, daha öncede belirttiğimiz gibi Güney Kore bankacılık sisteminin düzenlenmesi ve denetlenmesiyle ilgili olarak çalışmalar yapılmakla beraber sistemin tamamlanması kriz sonrası işlemlerin hızlanmasıyla

⁹¹ A.e.

⁹² A.e.

⁹³ A.e.

tamamlanabilmiştir. Bankacılık sistemini de içine alacak şekilde tüm finansal kurumları düzenleyen ve denetleyen bir yapı oluşturulmuştur.

2.3.3.2.1. Finansal Denetleme Örgütleri

Finansal sistemin düzenlenmesi ve denetlenmesinde rol sahibi başlıca kurumlar; Finansal Denetleme Komisyonu, Menkul Kıymetler ve Vadeli İşlemler Komisyonu ve Finansal Denetleme Servisi başlıkları altında toplanır.

2.3.3.2.1.1. Finansal Denetim Komisyonu

Finansal Denetim Komisyonu (FSC-Financial Supervisory Commission), 1 Nisan 1998 tarihinde kurulmuştur ve IMF gibi uluslararası kuruluşlar ve diğer organizasyonlarla işbirliği çerçevesinde, komisyon ulusal ekonomi için güçlü bir finansal alt yapının oluşturulmasından sorumlu tutulmuştur.

Tüm finansal piyasalar için tek bir denetim mekanizmasının oluşturulması aslında Kore için yeni bir model değildir. Zira 1980'lerden beri bu konuda bir çok tez ileri sürülmüştür. Nihayet 1997 yılının başlarında Kore'de finansal reform çalışmaları hızlanmıştır. İlk olarak Merkez Bankası ve finansal piyasalar denetim yapısının ele alınması önerilmiştir. Bunun üzerine Hükümet, Banka Denetim Ofisi (OBS-the Office of Bank Supervision), Menkul Kıymetler Denetim Kurulu (SSB-the Securities Supervisory Board), Sigorta Denetim Kurulu (ISB-the Insurance Supervisory Board) ve Banka-Dışı Denetim Otoritesi (NSA-the Non-bank Supervisory Authority) olmak üzere mevcut dört mali denetim otoritelerinin birleştirilmesinin gerekliliğini ileri sürmüştür⁹⁴. Bunun üzerine 1 Ocak 1999 tarihinde OBS, SSB, ISB ve NSA tek bir çatı altında FSS olarak birleştirilmiştir⁹⁵.

⁹⁴ Gönül-Eroğlu, **a.g.e.**, s. 20.

⁹⁵ FSS, "Financial Supervisory System in Korea".

FSS, finansal alanı düzenlemek için kurulan bağımsız bir devlet kurumudur. Komisyon'un 9 üyesi bulunmaktadır. İlk üç üyeden birincisi olan FSC Başkanı, Bakanlar Kurulu tavsiyesi üzerine Kore Devlet Başkanı tarafından atanır. FSC Başkanı aynı zamanda Finansal Denetim Servisi'nin (FSS-Financial Supervisory Service) de başkanıdır. Başkan yardımcısı, Maliye ve Ekonomi Bakanı'nın tavsiyesi üzerine yine Devlet Başkanı tarafından atanır. Üçüncü üye olan daimi üye ise Komisyon Başkanı'nın tavsiyesiyle atanır. Kurumun bağımsızlığı, görevlilerin siyasi veya ticari hiçbir görev yada işle uğraşmamasından gelmektedir⁹⁶.

Geri kalan 6 üyenin üçü, Maliye ve Ekonomi Bakanlığı Müsteşarı, Kore Bankası Başkanı ve Kore Mevduat Sigorta Kurumu Başkanı'dır. Diğer üç üye ise; Maliye ve ekonomi Bakanlığının tavsiyesiyle bir muhasebeci, Adalet Bakanlığının tavsiyesiyle bir hukukçu ve Kore Ticaret ve Sanayi Odasının tavsiyesiyle bir sanayi kesimi temsilcisi olarak atanır⁹⁷.

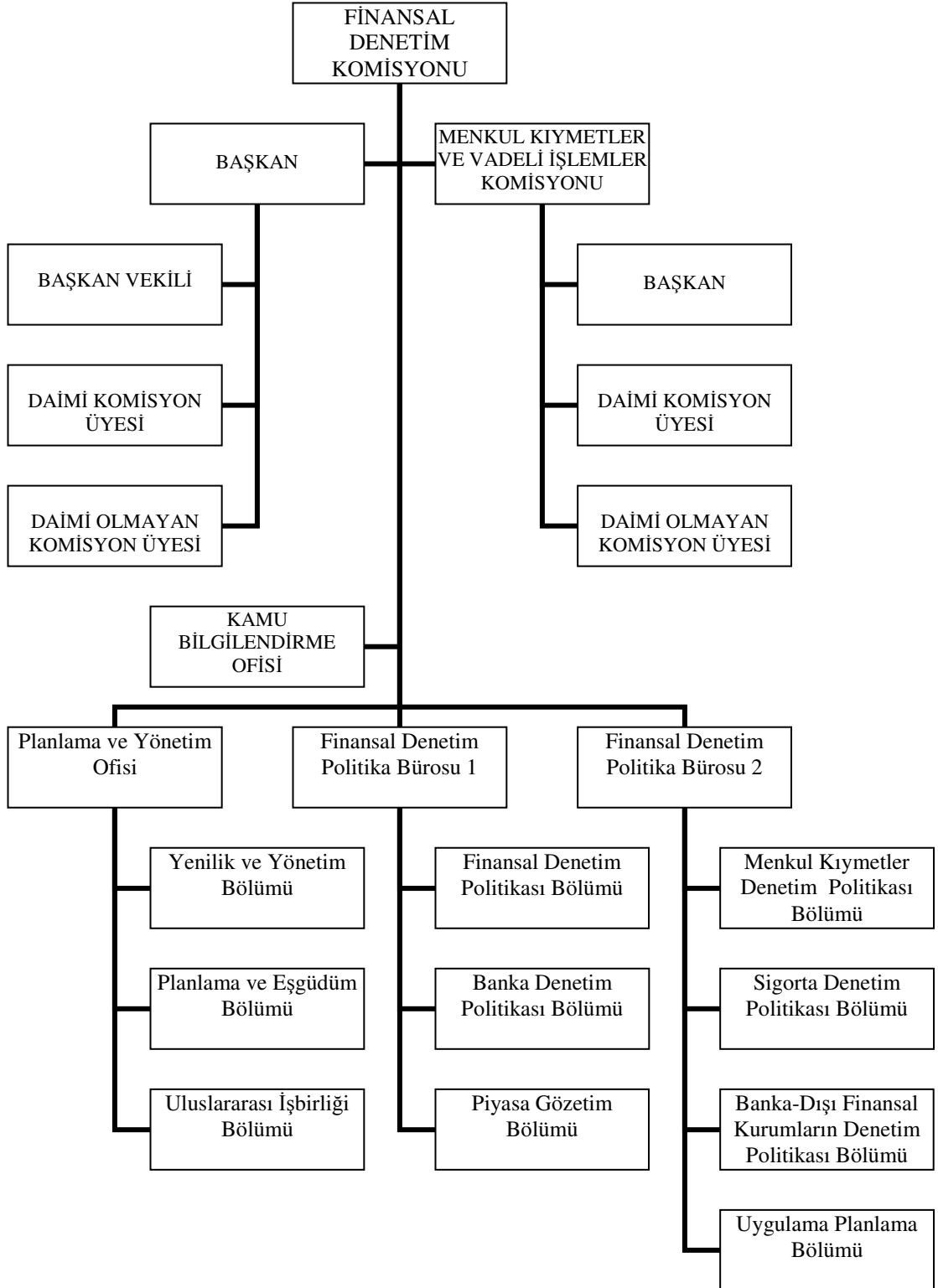
Komisyonun teşkilatlanmasında alt Komisyon olarak Menkul Kıymetler ve Vadeli İşlemler Komisyonu; Planlama ve Yönetim Ofisi, Finansal Denetim Politika Bürosu 1 ve Finansal Denetim Politika Bürosu 2 olmak üzere üç ofis şeklinde yapmıştır⁹⁸.

FSC'nin temel fonksiyonları; finansal denetim, finansal sektör yeniden yapılandırmanın gözetimi ve FSS'yi görevlendirme olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Burada şunu belirtmek gerekirk FSC ile FSS literatürde "FSC/FSS" şeklinde birlikte kullanılmaktadır, bu ise FSS'nin FSC'nin icra organı olarak faaliyette bulunmasından kaynaklanmaktadır.

⁹⁶ FSS, "Financial Supervision in Korea", (Çevrimiçi) http://english.fss.or.kr/en/news/publication_1.jsp?gubun=06, 18.09.2005.

⁹⁷ FSS, "Financial Supervisory System in Korea".

⁹⁸ FSS, "Financial Supervision in Korea".

Kaynak: FSS, "Financial Supervision in Korea", (Çevrimiçi) http://english.fss.or.kr/en/news/publication_1.jsp?gubun=06, 18.09.2005.

Şekil-3: FSC'nin Organizasyon Yapısı

2.3.3.2.1.2. Menkul Kıymetler ve Vadeli İşlemler Komisyonu

Başkan, daimi üye ve diğer 3 üye olmak üzere toplam 5 üyeden oluşan ve Finansal Denetim Komisyonu'na bağlı olan Menkul Kıymetler ve Vadeli İşlemler Komisyonu(SFC-Securities and Futures Commission) sermaye piyasalarından sorumludur. Finansal Denetim Komisyonu'nun başkan yardımcısı aynı zamanda, Menkul Kıymetler ve Vadeli İşlemler Komisyonu'nun da başkanı pozisyonundadır. Daimi üye ve diğer 3 üye Başbakan tarafından FSC Başkanı'nın önerdiği adaylar arasından 3 yıllığına seçilebilmektedir⁹⁹.

Komisyonun başlıca görevleri şunlardır¹⁰⁰;

- a) Piyasa suistimallerini araştırmak; bilgi ticareti, piyasa manüplasyonları gibi sorunların tespit etmek.
- b) Muhasebe standartlarının belirlemek.
- c) Sermaye piyasalarına ve vadeli işlemler piyasalarına ilişkin ön müzakerelerde bulunmak ve bu konularla ilgili üst Komisyon ile toplantılar düzenlenmek.

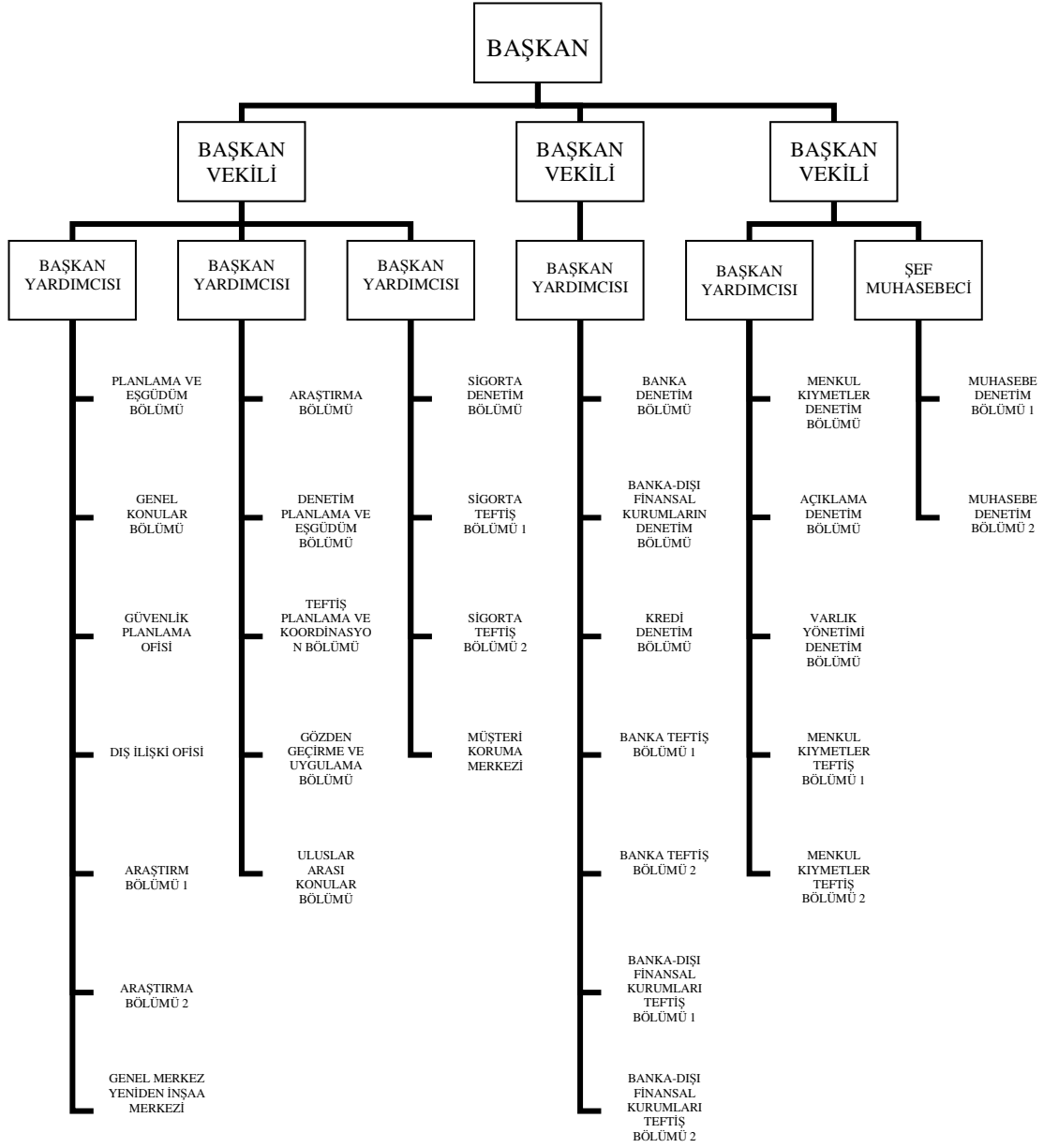
2.3.3.2.1.3. Finansal Denetim Servisi

FSC'nin yönetim kurulu olarak Finansal Denetim Servisi'nin(FSS-Financial Supervisory Service) sorumlulukları Güney Kore'deki tüm finansal kurumların denetlenmesi ve teftişidir. Denetlemenin yanı sıra FSS, FSC tarafından gösterilen konularda planlama ve taslak hazırlamakla da görevlidir¹⁰¹.

⁹⁹ Gönül-Eroğlu, **a.g.e.**, s. 22.

¹⁰⁰ FSS, "Financial Supervision in Korea".

¹⁰¹ FSS, "Financial Supervisory System in Korea".

Kaynak: FSS, “Financial Supervision in Korea”.

Şekil-4: FSS'nin Organizasyon Yapısı

FSS, üç yıllık dönemler için hizmet eden 11 memur tarafından idare olunur ve bu memurlar bir defaya mahsus tekrar atanabilmektedir. FSS’de 3 Başkan vekili ve 5 Başkan yardımcısı bulunmaktadır. FSS’nin Başkanlığını ise FSC Başkanı yürütmektedir. FSS, 26 bölüm ve 4 ofis şeklinde teşkilatlanmıştır. Seul’deki genel merkez dışında, 3 deniz aşırı ve 4 bölgesel ofisi bulunmaktadır. Bölümler ve ofisler; 1- Denetim desteği ve genel konular, 2- Finansal kurumların denetimi, 3- Muhasebe

sistemi ve yıllık hesapların tekrar teftişi, 4- müşteri koruma,5-finansal kurumların teftişi,6- adaletsiz finansal işlemlerin teftişinden oluşan 6 temel alana bölünmüştür ve ayrıca, Yıllık Hesap Denetim Ofisi, FSS'nin mali denetimini yapmaktadır¹⁰².

FSS, sahip olduğu yetki ve denetim gücüyle, denetim standartlarını, risk yönetimini ve piyasa etkinliğini geliştirir. FSS'nin her bölümü kendi alanına giren kurumlarla ilgili denetim politikalarını ve kurumların uyacakları standartları belirler. Ayrıca, FSS, adil ve düzenli bir piyasa yaratmak için aynı bir "bekçi köpeği" gibi hizmet verir ve bilgi kaçırma ve piyasa manipülasyonu gibi suistimalleri araştırır¹⁰³.

FSC finansal sistemin genel düzenleyicisi ve denetleyicisiyken, FSS, FSC'nin yapmış olduğu düzenlemelere piyasada uyulup uyulmadığını denetler, yani FSC, denetim fonksiyonunu FSS vasıtasıyla yürütür.

2.3.3.2.2. Finansal Denetleme Sistemiyle İlgili Örgütler

Finansal Denetleme Sisteminde yukarıdaki düzenleyicilerden başka sistemde varolan ve düzenleyicilere yardımcı olan ve diğer bir anlamla onları tamamlayan kurumlar da vardır.

2.3.3.2.2.1. Maliye ve Ekonomi Bakanlığı

Maliye ve Ekonomi Bakanlığı tarihsel olarak Kore'nin finansal piyasasına yön vermektedir. Bakanlığın 1997-1998 krizleri öncesinde uzmanlaşmış bankalar ve banka-dışı finansal kurumların denetim yetkisini de içeren şekilde sorumluluk alanları genişti. Krizleri takiben tüm finansal kurumların düzenlenmesi ve denetlenmesinin FSC/FSS'ye devredilmesi ile bu durum ortadan kalkmıştır. Ancak, Bakanlık finansal denetimle ilgili Meclise sunulmak üzere yasa tasarısı hazırlamakta

¹⁰² FSS, "Financial Supervision in Korea".

¹⁰³ FSS, "Financial Supervisory System in Korea".

ve finansal sektör politikalarını düzenlemektedir. Ayrıca, Bakanlıkla FSC'nin karşılıklı olarak bilgi ve belge paylaşımları zorunlu hale getirilmiştir¹⁰⁴.

2.3.3.2.2.2. Kore Bankası

Kore Bankası (the Bank of Korea), 1950 yılı Kore Bankası Kanunu ile kurulmuş olan bir merkez bankasıdır. Paranın değerini korumak, ekonomik gelişmeyi ilerletmek, ulusal kaynakların etkin şekilde kullanılmasını ve ulusun bankacılık sisteminin fonksiyonel gelişimini sağlamak bankanın temel görevlerindedir. Bunların yanında Para Kurulu denetimi altında, banknot ve bozukluk çıkarmak, bankaların bankası ve devletin bankası olmak, para arzını kontrol etmek ve banka faaliyetlerini izlemek de bankanın klasik merkez bankası fonksiyonlarından¹⁰⁵.

Ayrıca, Banka Denetim ve Teftiş Ofisi tarafından bankaların geniş anlamda denetimi ve periyodik teftişi yapılmaktadır¹⁰⁶. 1998 yılında Kore Bankası Kanunu'nun çıkarılmasıyla beraber banka denetleme sorumluluğu bankadan alınmış ve para politikası yapma konusunda bankaya geniş bağımsızlık sağlanmıştır. Ayrıca, 4 Ekim 2002 tarihinde Banka ile FSS işbirliğini arttırmak ve bankaların ortak teftişini geliştirmek için bir anlaşma imzalamışlardır¹⁰⁷.

2.3.3.2.2.3. Kore Mevduat Sigorta Kurumu

Aralık 1995'de Mevduatı Koruma Kanunu çıkarılmış ve bu kanunla Haziran 1996'da da Kore Mevduat Sigorta Kurumu(KDIC-Korean Deposit Insurance Corporation) kurulmuştur¹⁰⁸. KDIC'nin temel amacı mevduat sahiplerini korumaktır

¹⁰⁴ FSS, "Financial Supervisory System in Korea".

¹⁰⁵ Nicola Ramiden, "Republic of Korea", **Banking in the Far East: Structures and Sources of Finance**, ed. Anne Hendrie, Financial Times Business Information, London, 1986, p. 141.

¹⁰⁶ **A.e.**, p.143.

¹⁰⁷ FSS, "Financial Supervisory System in Korea".

¹⁰⁸ KDIC, "Deposit Insurance System", (Çevrimiçi) <http://www.kdic.or.kr/english/overview/overview.jsp?mkp=01>, 20.09.2005.

ve bunu yaparak finansal sistemin istikrarını sağlamaya çalışır. Ayrıca, KDIC'nin temel işlevini de Mevduat Sigorta Fonunu idare etmek oluşturmaktadır¹⁰⁹.

Kurumun idaresi, Kurumun Başkanı, Maliye ve Ekonomi Bakanı yardımcısı, Planlama ve Bütçe Bakanı yardımcısı, FSC üyesi yardımcısı ve Kore Bankası vekilinin de üyesi olduğu Mevduat Sigorta Komitesi (Deposit Insurance Committee) tarafından yapılmaktadır¹¹⁰.

Kurum ilk kurulduğunda 20 milyon Kore WON'una kadar olan mevduatı sigortası kapsamında tutarken, kriz sırasında sigorta kapsamını sınırsız hale sokmuş ve kriz sonrası gene 20 milyon WON seviyesine çekmiştir. Günümüz itibariyle sigorta kapsamı 50 milyon WON'a kadardır¹¹¹. Ayrıca, 30 Haziran 2005 tarihi itibariyle bankalardan, menkul kıymetler şirketlerine ve sigorta şirketlerinden, ortak tasarruf bankalarına kadar toplam 266 kuruluş sigorta kapsamında bulunmaktadır¹¹².

KDIC ve FSC/FSS arasında FSC/FSS'nin kabul edilebilir bir itirazı olmadıkça karşılıklı olarak bilgi ve belge alışverişinde bulunarak ortak hareket etmeye çalışırlar¹¹³.

2.3.3.2.2.4. Kore Varlık İdaresi Kurumu

Kore Varlık İdaresi Kurumu (KAMCO-Korea Asset Management Corporation) Kore Yatırım Bankası Kanunu ile kurulmuştur ve amacı atıl kaynakların kullanılmasını sağlamaktır. 1997 yılında yapılan değişiklikle KAMCO'nun amacı yeniden yapılandırma maliyetlerini en aza indirirken, atıl

¹⁰⁹ KDIC, "Mission & Profile", (Çevrimiçi) <http://www.kdic.or.kr/english/about/profile.jsp>, 20.09.2005.

¹¹⁰ KDIC, "The Deposit Insurance Committee", (Çevrimiçi) <http://www.kdic.or.kr/english/about/committee.jsp>, 20.09.2005.

¹¹¹ KDIC, "Deposit Insurance Protection Limit", (Çevrimiçi) http://www.kdic.or.kr/english/overview/insured_protection.jsp?mkp=01, 20.09.2005.

¹¹² KDIC, "Insured Financial Institutions", (Çevrimiçi) <http://www.kdic.or.kr/english/protect/all.jsp>, 20.09.2005.

¹¹³ FSS, "Financial Supervisory System in Korea".

kapasitenin azalmasını arttırmak ve finansal sektöre güveni yeniden kurmak olmuştur. KAMCO'nun en önemli fonksiyonları şunlardır¹¹⁴:

- a) Atıl Varlıkları İdare Fonu'nu idare etmek.
- b) Finansal kurumlardaki atıl varlıkların kazancını ve karlılığını arttırmak.
- c) Eldeki tehlikeli şirketleri çalışma programlarıyla tamamlamak.
- d) Kamu mallarını idare etmek ve gecikmiş vergi borçlarını çözmektir.

¹¹⁴ A.e.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE BANKACILIK SİSTEMİNİN DÜZENLENMESİ VE DENETLENMESİ

3.1. BDDK'dan Önce Sistemin Düzenlenmesi Ve Denetlenmesi

Türk Bankacılık Sistemi, BDDK kurulmadan önceki dönemde çeşitli kanunlar ve kanun hükmünde kararnamelemler çıkarılarak düzenlenmiş ve bu kanunlardan güç alan kurumlarca denetlenmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren önemli düzenlemeler ana hatlarıyla anlatıldıktan sonra BDDK ayrıntılı olarak anlatılacaktır.

3.1.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu Uyarınca Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi

Mevzuatımızda bankacılıkla ilgili ilk düzenlemeyi 30.05.1933 tarih ve 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu'nda görmektedir. Asıl amacı mevduatın korunması olan bu Kanun'un gerekçe bölümünde; bankaların önemi ve bankaların neden gözetim altında tutulması gerektiği, ticaret serbestisine zarar vermemek için müdahalenin en zorunlu hallerde yapılacağı, diğer birçok devletin aksine bankaların açılmasının Ticaret Kanunu'na tabi olduğu sadece mevduat toplamak için Maliye Bakanlığı'ndan izin alınması gerektiği ve izin alma şekli gibi konular belirtilmiştir.

Bu Kanunda; bankaların TCMB’de bulundurmak zorunda oldukları munzam karşılık oranı belirlenmiş, bankaların açacakları şubelerin, bulunacakları şehrin nüfusuna göre sahip olması zorunlu sermaye miktarı belirlenmiştir. Ayrıca, bankaların, Maliye ve Ekonomi Bakanlıkları’nca ortaklaşa hazırlanan şekile uygun olarak üçer aylık hesap özetlerini ve yıllık bilançolarını hazırlamaları zorunlu hale getirilmiştir¹.

Bakanlar Kurulu huzurunda yemin ederek göreve başlayacak olan yeterli sayıda yeminli bankalar murakıpının, Maliye ve Ekonomi Bakanlıkları’nca tayin edileceği, bu memurların görev yapmalarına engel olan bankalara para cezası verileceği ve bunun tekrarı halinde para cezasının katlanacağı ve hatta bankanın mevduat toplama hakkının Maliye Bakanlığı’nca kaldırılabilceği de bu Kanun ile kararlaştırılmıştır².

3.1.2. 1999 Sayılı Bankalar Kanunu Uyarınca Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi

Gerek Ticaret Kanunu’nun hükümleri ve gerek bankacılık konusunda ilk adımın ifadesi olan Mevduatı Koruma Kanunu’nun getirdiği esaslar yeterli olmamıştır. Bundan dolayı bankalar konusunun ekonomik, hukuki ve idari bütün cephelerini içine alan bir ana kanuna ihtiyaç hissedilmesiyle, 01.06.1936 tarih ve 1999 sayılı Bankalar Kanunu çıkarılmıştır.

Mevduatı Koruma Kanunu’nun aksine, 1999 sayılı Bankalar Kanunu’nda bankacılık işlemleri yapmak isteyen şirketler, bu işlemleri yapabilmek için, Maliye ve Ekonomi Bakanlıkları’nın bu konuda verecekleri müşterek bir izin almak zorunda bırakılmış ve bu şekilde Hükümet’in bankaların tesis ve faaliyetini yakından izlemesi sağlanmak istenmiştir. Bu Kanun ile beraber “banka” kelimesinin kullanılması da

¹ Abdullah Taşcıoğlu, **Cumhuriyet Dönemi Bankalar Kanunları Ve İlgili Yasal Düzenlemeler**, TBB Yayınları, İstanbul, 1998, s. 15-20.

² A.e., s. 20.

sınırlandırılmak istenmiş ve bu kanun kapsamına giren işletmeler dışındakilerin banka ünvanını kullanamayacağı kararlaştırılmıştır.

Ayrıca, bankaların yönetiminde “İdare komitesi” adıyla yeni bir organ oluşturulması şartı getirilmiştir ve genel müdürlük ile yönetim kurulu arasında yer alan bu komitenin, kanunda ve ana sözleşmede gösterilen sınırlar içinde işlerin yönetim kuruluna havalesinden doğacak uzamaları önleyen karar verici bir organ olması amaçlanmıştır. Genel müdürü de içine alan bu idare komitesi, bankanın gidişi ve hayatı ile yakından ve sürekli olarak ilgili olacak ve böylece genel müdürlük ile yönetim kurulu arasında filiyatta görülen uzaklık ve bundan doğan sorunlar ortadan kaldırılmış olacaktır. Yine yeni bir esas olarak, murakıpların, banka yönetim kurulu, idare komitesi, başkan ve üyeleri ile müdür ve memurlarının bu kanun hükümlerine aykırı olarak yapacakları hareketleri belgelere dayanarak genel kurula hitaben hazırlayacakları raporda belirtmeleri ve bu raporun birer suretini Maliye ve Ekonomi Bakanları’na göndermeleri zorunlu tutulmuştur. Ayrıca, kredilendirme konusunda, kredi talep edenlerin hesaplarının araştırılması zorunlu hale getirilmiş ve bu sayede kredi talep edeceklerin kayıtlarını sağlıklı tutmalarının sağlanacağı düşünülmüştür. Kredi verme konusunda yeminli bankalar murakıplarının doğrudan müdahalesi olmamakla birlikte bilanço ve hesap özetlerinin incelenmesi ve tehlike arz eden durumların belirlenerek önceden müdahale edilmesi amaçlanmıştır³.

Özet olarak, Mevduatı Koruma Kanunu sadece bankaların mevduatla ilgili kısmını düzenlemiştir. 2999 sayılı Bankalar Kanunu ise bankaların faaliyetini toplu olarak kavramak amacı ile hazırlanmış olup, bankaların kuruluş şekli, dahili teşkilatı, kredi işlemleri ve karşılıklar, muhtemel riskler karşılığı, hesap özetleri ve bilanço ve defterlerle kanunun uygulamasını kontrolle görevlendirilen yeminli bankalar murakıpları ve kanuna muhalefet halinde uygulanacak cezai müeyyideler hakkında hükümler içermiştir.

³ A.e., s. 22-32.

3.1.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu Uyarınca Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi

1950 yılından sonra ekonomik ve finansal alanda yaşanan gelişmelerin yarattığı yeni şartların gerekleri karşısında, 2999 sayılı Kanun kendisinden beklenen fonksiyonu artık yerine getiremez hale gelmiş, birçok konuda eksik ve yetersiz kaldığı görülmüş ve bu kanunun yerini alacak yeni bir bankalar kanunu hazırlanmaya başlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı ve onu izleyen yıllarda bankaların ekonomik hayatın temeli haline gelmesi dolayısıyla birçok ülke, bu konuyla ilgili kanunlarında önemli tadilat ve ilaveler yapmıştır. Bankacılık sisteminin en fazla gelişmiş olduğu başta ABD olmak üzere, İsviçre, Almanya ve Fransa gibi ülkelerdeki mevzuat ve uygulama gözden geçirilmiş, Türkiye'deki ekonomik ve sosyal şartlara uyabilecek olanlardan geniş ölçüde yararlanılarak 23.06.1958 tarih ve 7129 sayılı Bankalar Kanunu hazırlanmıştır⁴.

Bu Kanun ile, yerli ve yabancı bankaların kurulması ve yabancı bankaların ülkede şube açması için Maliye ve Ticaret Bakanlıkları'nın ortak teklifleri üzerine Bakanlar Kurulu'ndan izin almaları şartı getirilmiştir⁵.

Ayrıca, bu Kanun ile verilen işleri yapmakla ve ülkedeki ekonomik faaliyetlerin gereklerine göre banka plasmanları üzerinde düzenleyici tedbirleri almak ve genel kredi hacmi ile genel kredi hacmi içinde muhtelif kredi oranlarının sektörler ve konular itibarıyla yönlendirme tarzını ayarlamaya uygun kararlar almak ve bu Kanun'un uygulanması ile bankacılık ve kredi konularıyla ilgili hususlarda Hükümetçe verilecek konularda görüş bildirmekle görevli⁶ ve üyeleri Maliye, Ticaret, Sanayi ve Çalışma Bakanları, Hazine Genel Müdürü, İç Ticaret Genel

⁴ A.e., s. 47-55.

⁵ Alper Bakdur, **Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları**, DPT Yayınları, Ankara, 2003, s. 12.

⁶ BDDK, "7129 Sayılı Bankalar Kanunu", (Çevrimiçi) <http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/7129.doc>, 29.07.2005.

Müdürü, Sanayi Dairesi Reisi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Genel Müdürü, Amortisman ve Kredi Sandığı Genel Müdürü, Türkiye Ticaret ve Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Genel Sekreteri, ödenmiş sermaye ve ihtiyatları toplamı beş milyon liradan fazla bankaların genel müdürlerinin kendi aralarında iki sene için seçecekleri dört genel müdür ile ödenmiş sermaye ve ihtiyatları toplamı beş milyon liradan az olan banka genel müdürlerinin kendi aralarından iki sene için seçeceği bir genel müdür ile Kalkınma ve Yatırım Bankaları Genel Müdürlerinin kendi aralarından iki sene için seçecekleri bir Genel Müdürdan ve Bankalar Birliği Genel Sekreteri'nden oluşan Banka Kredilerini Tanzim Komitesi kurulmuştur⁷.

Ayrıca, organları ve çalışma esasları, Ticaret Bakanlığı ile TCMB'nin görüşleri alındıktan sonra Maliye Bakanlığı'nın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konan tüzüğünde gösterilen, Türkiye'de faaliyette bulunan bütün bankaların üyesi olmak ve aldığı karar ve tedbirlere uymak zorunda oldukları "Türkiye Bankalar Birliği" kurulmuştur⁸.

Ayrıca, bankalarca, bankanın durumunu gösteren ve hem banka yönetim kuruluna hem de Maliye Bakanlığı'na sunulmak üzere yıllık ve üçer aylık rapor düzenlemekle yükümlü, en az iki adet denetçi görevlendirilmesine, bankaların ve işletmelerinin bankacılık ilkelerine ve mevzuatına uygunluğunu denetlemek üzere yeteri kadar müfettiş çalıştırması şartı da getirilmiştir⁹.

7129 Sayılı Bankalar Kanunu'na son şeklini veren 22.07.1983 tarih ve 70 nolu KHK ile, bankalara duyulan güveni artırmak suretiyle tasarrufları korumak ve Türk mali sistemine istikrar kazandırmak amacıyla, tasarruf mevduatı ile sınırlı tutulan mevduat sigortası uygulaması getirilerek, TCMB'ce idare ve temsil olunan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulmuştur.

⁷ Bakdur, **a.g.e.**, s. 13.

⁸ TBB, "TBB Hakkında", (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/turkce/hakkinda.htm>, 23.07.2005.

⁹ BDDK, "7129 Sayılı Bankalar Kanunu".

Yine, 70 nolu KHK ile son şekli alan sistemin denetlenmesini ve alınan tedbirleri kısaca özetlenecek olursa¹⁰;

Bankalar yeminli murakıplarınca yapılan denetlemeler sonucunda, mevzuata aykırı ve bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek nitelikte işlemleri tespit olunan bankaya bunları düzeltmesi için Maliye Bakanlığı'nca süre verilir. Bakanlık, mevzuata aykırı işlemlerini verilen süre içinde düzeltmeyen ve kanuna aykırılıkların giderilmesi ve önlenmesi konusunda alınmasını istenen tedbirleri almayan bankaların, sorumlular hakkında yapılacak kanuni kavuşturma saklı olmak üzere, avans ve reeskont kredilerinin durdurulmasını, açılan kredilerin geri alınmasını TCMB'den istemeye, yararlandıkları teşvikleri durdurmaya yetkilidir.

Denetlemeler sonucunda bir bankanın mali bünyesinin ciddi bir şekilde zayıflamakta olduğunun tespit edilmesi halinde, Maliye Bakanlığı, uygun bir süre vererek banka yönetim kurulundan;

- a) Sermayenin artırılmasını veya sermayenin ödenmeyen kısmının tahsilini,
- b) Kar dağıtılmamasını, tahsilinde tehlike görülen alacaklar için karşılık ayrılmasını,
- c) Masrafların kısılmasını, yeni personel alımının durdurulmasını,
- ç) Risk doğurucu işlemlerden kaçınılmasını, plasmanlarının durdurulmasını veya sınırlandırılmasını,
- d) Mali bünyenin güçlendirilmesi için benzeri diğer tedbirlerin alınmasını,

isteyebilir. Yönetim Kurulu bu talimata uymak ve aldığı karar ve tedbirleri aylık raporlar halinde Maliye Bakanlığı'na bildirmek zorundadır¹¹.

¹⁰ Taşcıoğlu, a.g.e., s. 149-151.

Mevzuata aykırı ve bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek nitelikte fiilerin ya da banka finansal bünyesini zayıflatan karar ve işlemlerin banka yönetim kuruluna ait olması halinde Maliye Bakanlığı bankanın denetçilerinden yeni bir yönetim kurulu teşkili için genel kurulun toplantıya çağrılmasını istemeye yetkilidir. Genel kurul toplanmadığı veya yönetim kurulunun değiştirilmesine karar vermediği ya da seçtiği yeni yönetim kurulu talimata uymadığı takdirde Maliye Bakanı yönetim kurulunu feshederek yerine geçici bir yönetim kurulu teşkil edebilir ve müdahaleyi gerektiren sebeplerin ortadan kalkması halinde geçici yönetim kurulu Maliye Bakanı'nın onayını aldıktan sonra genel kurulu toplantıya çağırarak görevini seçilecek yönetim kuruluna devrederdi¹².

Bankalar yeminli murakıplarınca yapılan incelemeler sonucunda mali bünyesinin taahhütlerini karşılayamayacak derecede zayıflamış bulunduğu ya da bu durumun gerçekleşmek üzere olduğu tespit olunan bir bankanın; yönetimini geçici bir yönetim kuruluna veya bir bankaya ya da birden fazla bankanın iştirak ettiği bir konsorsiyuma havale ederek;

a) Likiditesinin güçlendirilmesi amacıyla iştirak ve gayrimenkuller gibi duran varlıklarının kısmen veya tamamen TMSF tarafından satın alınmasına,

b) Kanuni karşılık yükümlülüklerinin, cezai faizlerini de kaldırmak suretiyle ertelenmesine,

c) Hazine'ye, diğer kamu kurum ve kuruluşlarına, TCMB'ye ve TMSF'ye olan borçları ile alacaklarını mahsup ve tahkim ile gerektiğinde bunları Hazine iştiraki olarak banka sermayesine dönüştürmeye, bu işlemlerin gerektirdiği meblağları bütçeye gelir, gider ve ödenek kaydetmeye,

¹¹ Taşçıoğlu, a.g.e., s. 151,152.

¹² BDDK, "7129 Sayılı Bankalar Kanunu".

ç) Mali bünyesinin takviyesi için gerekli göreceği benzeri diğer tedbirleri almaya, Maliye Bakanı yetkiliydi¹³.

Bu tedbirlerle mali bünyesinin güçlendirilmesine imkan görülemeyen bir bankanın;

a) Bütün aktif ve pasifi ile mevcut veya kurulacak bir bankaya devredilmesine,

b) Bir veya birkaç banka ile birleştirilmesine,

Maliye Bakanı'nın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu'nca karar verilebilir, bu halde devir veya birleştirmeye ilişkin esas ve usuller Bakanlar Kurulu kararında gösterilir ve hakkında devir veya birleştirme kararı verilen bankalara TMSF'den mali destek sağlanırdı¹⁴.

3.1.4. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu Uyarınca Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi

1958 yılında kabul edilen ve çeşitli değişiklik ve eklere tabi olan 7129 Sayılı Kanunu'nun yerini almak üzere 05.02.1985 tarih ve 3182 Sayılı Bankalar Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun da, yerini alan kanun çıkarılana kadar 7 defa değişikliğe uğramıştır ki; burada son yapılan değişiklikleriyle 3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na değinilmiştir¹⁵.

Öncelikle bu Kanunun amacı, tasarrufları korumak ve ekonomik kalkınmanın gereklerine göre kullanılmasını sağlamak üzere bankaların kuruluşunu, yönetimini, çalışma esaslarını, devir, birleşme ve tasfiyeleri ile denetlenmelerini düzenlemek,

¹³ A.e.

¹⁴ A.e.

¹⁵ BDDK, "3182 Sayılı Bankalar Kanunu", (Çevrimiçi) <http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/3182.doc>, 14.07.2005.

kapsamı da, Türkiye’de kurulmuş ve kurulacak bankalar ile yabancı ülkelerde kurulmuş olup da Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan veya bundan sonra Türkiye’de şube açarak faaliyete geçecek olan bankalar ve kanunlarında yer alan hükümler dışında özel kanunlarla kurulan bankalardır¹⁶.

Bankalar Yeminli Murakıpları’nın görevlerinde ve Hükümetin aldığı tedbirlerde bir önceki Kanuna göre yapılmış önemli bir değişiklik bulunmamakla birlikte sistemin denetiminde Maliye Bakanlığı’nın rolü Hazine Müsteşarlığı’na ve Müsteşarlığın bağlı olduğu Bakanlığa geçmiştir.

TMSF’ye tasarruf mevduatını sigorta etmenin yanı sıra, bankaların mali bünyelerini güçlendirme ve gereğinde yeniden yapılandırma görevi, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu’nda değişiklik yapan, 16.06.1994 tarih ve 538 sayılı KHK ile verilmiştir.

Bankacılıkta güven ve istikrarı korumak ve bankaların mali bünyelerini güçlendirmek, gerektiğinde yeniden yapılandırmak ve bankalardaki tasarruf mevduatını sigorta etmek amacıyla tüzel kişiliği haiz TMSF; bankanın yönetim ve denetim kurullarını değiştirmek, riskli alacaklarını, iştirak paylarını, menkul ve menkul sayılabilecek değerlerini ve gayrimenkullerini nakden veya vadeli olarak devralmak ve sermayesini arttırmak veya azaltmak da dahil bankanın yeniden yapılandırılmasına yönelik tüm tedbirleri almak, bankayı, yönetimi kendisine tevdi edilen başka bir bankaya devretmek veya böyle bir bankayla birleştirmek, iktisap ettiği her türlü menkul, gayrimenkul, iştirak ve alacaklar ile üstlendiği taahhütleri ticari usuller çerçevesinde nakde dönüştürme, tahsil ve ödemeye yönelik vade uzatma, bonifikasyon, uzlaşma, takas, teminata bağlamak gibi tedbirleri almak veya bu amaçla veya iktisap ettiği banka hisse senetlerinin satışı amacıyla bankanın devredilen aktif ve pasifini garanti etmek, mevduat sahipleri dahil banka alacaklılarının alacaklarına karşılık kısmen veya tamamen hisse senedi vermek, yukarıdaki tedbirlere rağmen mali bünyesi güçlendirilemediği takdirde veya banka

¹⁶ Taşcıoğlu, a.g.e., s. 240,241.

zararının sigorta edilmiş bulunan mevduat tutarını aşması halinde banka hakkında bankacılık izninin kaldırılmasını Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakanlıktan talep etme konularında yetkili ve görevli kılınmıştı¹⁷.

Ayrıca, Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakan, bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılan bir bankanın yönetim ve denetimini, tasarruf mevduatı sahiplerine sigorta kapsamında gerekli ödemelerin yapılması, banka aleyhine sonuç yaratmayan başlamış işlemlerin sonuçlandırılması, bankadan alacaklı olan kişilerin hak ve menfaatlerinin korunması, kredilerin ve diğer alacakların tahsiline devam edilmesi ve benzeri işlemlerin gerçekleştirilmesi konusunda görevli ve yetkili olmak üzere TMSF'ye veya bir bankaya geçici olarak devredebilirdi. Mevduat kabul ve bankacılık işlemleri yapma yetkisi kaldırılan bankanın tasarruf mevduatı sahiplerine yapılacak ödemeler TMSF tarafından karşılanır, TMSF, ödediği tasarruf mevduatı için tasarruf mevduatı sahipleri yerine bankanın iflasını ister ve iflas masasına imtiyazlı alacaklı sıfatıyla iştirak edebilirdi¹⁸.

Bankalar Yeminli Murakıpları'nın Hazine Müsteşarlığı'na, TMSF'nin de TCMB'ye bağlı olduğu belirtilip sonra 3182 Sayılı Kanun'da sistemin denetimini kısaca özetlenecek olursa; bankaların, gözetimi ve denetimi, murakıplar tarafından yapılmakta, Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakan ise, bu denetimler sonucunda gerekli tedbirleri almaktaydı. Alınan tedbirler sonucunda, bankanın Fon'a devredilmesi gerekirse, Fon, kanunla kendisine verilen imkanları kullanarak sorunlu bankanın sisteme olan ve olabilecek zararlarını bertaraf etmeye çalışırdı.

Sonuç itibarıyla, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu'nda, Bakanlar Kurulu, Hazine Müsteşarlığı ve bağlı olduğu Bakan, Bankalar Yeminli Murakıpları, TCMB ve TMSF'den oluşan çoklu bir sistem ortaya çıkmaktadır.

¹⁷ BDDK, "3182 Sayılı Bankalar Kanunu".

¹⁸ Taşcıoğlu, a.g.e., s. 309,310.

3.2. BDDK ve Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi

Uluslararası alanda bankacılık sistemini denetim altına alınmasıyla ilgili yapılan çalışmalar ve özellikle Basle Komitesi'nin bu konudaki kararlarını Avrupa Birliği'nin de benimsemesi ve üye ülkelerce uygulanmasını kararlaştırması, Türkiye açısından AB'ye uyum sürecinde bankacılıkla ilgili yeni bir kanun çıkarılması zorunluluğunu doğurmuştur.

Bu durumun sonucunda, 18.06.1999 tarih ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu kabul edilmiştir. İşte bu Kanun ile Türkiye'de ilk defa bankacılık sistemini düzenlemek ve denetlemekle görevli, daha önce mevcut olan çoklu sistemin yerine bütün yetki ve görevi bünyesinde toplayan, tüzel kişiliği haiz, idari ve mali özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurulmuştur. Kısa bir süre sonra da 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda değişiklik yapılması için 17.12.1999 tarih ve 4491 sayılı Kanun kabul edilmiştir.

Kısa sürede Kanunda yapılan değişikliğinde etkisiyle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu üyelerinin ataması ancak 31.03.2000 tarihinde yapılmış ve 01.09.2000 tarihinde de Kurum faaliyete geçmiştir. Kurumun faaliyete geçmesiyle birlikte, Hazine Müsteşarlığı ve TCMB bir protokolle denetim yetkilerini Kurum'a devretmiş ve bu çerçevede Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu, TCMB Bankacılık Genel Müdürlüğü ve Bankalar Gözetim Müdürlüğü Kurum'a devredilmiştir¹⁹. Ayrıca bu Kanunla, TMSF'nin TCMB'ce yapılan idare ve temsili de, BDDK'ya devredilmiştir(12.12.2003 tarih ve 5020 sayılı, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda da değişiklik yapan Kanun ile TMSF'nin karar organının Fon Kurulu olduğu ve Fon'un genel yönetim ve temsili ile Fon Kurulu'nca alınan kararların yürütülmesinin Fon Kurulu Başkanı'na ait olduğu hükme bağlanmıştır²⁰).

¹⁹ Mehmet Günal, **Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği**, ATO Yayınları, Ankara, 2001, s. 34.

²⁰ TMSF, "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Hakkında", (Çevrimiçi) <http://www.tmsf.org.tr/Content.aspx?tapid=14&lang=tr>, 23.07.2005.

4389 sayılı Kanun bir başlangıç olmuş ve kabul tarihinden itibaren, TMSF örneğinde olduğu gibi, 8 defa değişiklik yapılarak gerek görülen düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, 02.07.2005 tarihinde ise 4389 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 5387 sayılı Bankalar Kanunu kabul edilmiştir.

3.2.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Yapısı

Özellikle, hukukçular arasında Kurum'un merkezi idare içindeki yeri ve niteliği, almış olduğu kararlara ve uygulamış olduğu yaptırımlara karşı yargı süreci ve Kurum'un denetimi gibi konularda tartışmalar bulunmaktadır.

5387 sayılı Bankalar Kanunu bu tartışmaların bir çoğunu önemli ölçüde sonlandıracaktır. Bu Kanun'un 82. maddesinde, "Kurum, bu Kanunla ve mevzuatla kendisine verilen düzenleme ve denetlemeyle ilgili görev ve yetkileri kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Kurumun kararları yerindelik denetimine tabi tutulamaz, hiçbir organ, makam, merci veya kişi Kurum'un kararlarını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez. Kurum, bu Kanun'da ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde kendisine tahsis edilen mali kaynaklarını görev ve yetkilerinin gerektirdiği ölçüde, kendi bütçesinde belirlenen usul ve esaslar dahilinde serbestçe kullanır. Kurum'un malları Devlet malı hükmündedir, haczedilemez ve rehnedilemez," denilerek, Kurum'un idari ve mali bağımsızlığı vurgulanmış ve bağımsızlığına zarar verebilecek hususlar engellenmeye çalışılmıştır.

Yine bu Kanun'un 105. maddesi, "Kurul kararlarına karşı açılacak idari davalar ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülür. Danıştay, Kurul kararlarına karşı yapılan başvuruları acele işlerden sayar. İlişkili Bakanlık, Kurul'un düzenleyici nitelikteki kararlarına karşı iptal davası açabilir. Kurul kararlarına karşı açılacak idari davalarda yürütmenin durdurulması talepleri için ayrıca duruşma yapılır, yürütmenin durdurulması talepleri, Kurum'un savunması alınmadan karara

bağlanamaz, ilgili taraflar yürütmenin durdurulması talebinin kendisine tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde savunmasını vermek zorundadır, aksi halde savunma beklenmeksizin karar verilir,” diyerek Kurul kararlarına karşı yargı yoluyla ilgili düzenlemeyi de mevzuatımıza dahil etmiştir.

Kurumu oluşturan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’na ve Kurum Teşkilatı’na değinerek Kurum’un yapısı anlatılacaktır.

3.2.1.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun karar organı olan Kurul, Bakanlar Kurulu’nca atanan yedi üyeden oluşur. Bakanlar Kurulu, üyeler arasından birini başkan, birini de ikinci başkan olarak atar. Kurul Başkan ve üyelerinin görev süresi altı yıldır. Süreleri biten başkan ve üyeler yeniden atanamazlar(bu hüküm 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nda, süreleri biten üyeler yeniden seçilebilirler, şeklindeydi²¹). Başkanlığın ve üyeliğin herhangi bir sebeple boşalması halinde, boşalan yere bir ay içinde atama yapılır ve bu şekilde atananlar, bir defalığına tekrar atanabilmektedir. Kurul Başkan ve üyelerinin görev süreleri dolmadan herhangi bir nedenle (kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında) görevlerine son verilememektedir²².

Kurul, en az haftada bir defa olmak üzere, gerekli hallerde en az beş üyenin hazır bulunması ile toplanmakta ve özel nisap gerektiren haller dışında en az dört üyenin aynı yöndeki oyuyla karar almaktadır. Herhangi bir nedenle üye sayısının Kurul’un karar almasını imkansız kılacak bir sayıya düşmesi halinde, toplantı nisabı sağlanacak şekilde bir ayı geçmemek üzere, kıdem sırasına göre, Kurum başkan yardımcıları vekalet edeceklerdir. Kurul’un düzenleyici kararları, tekemmül etmesinden itibaren en geç yedi işgünü içinde ilişkili Bakanlığa ve yayımlanmak

²¹ BDDK, “4389 Sayılı Bankalar Kanunu”, (Çevrimiçi) <http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/III.%204389%20Sayılı%20Bankalar%20Kanunu.doc>, 23.07.2005.

²² BDDK, “5387 Sayılı Bankalar Kanunu”, (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/duzenlemetaslaklari/bankacilik_kanunu.htm, 23.08.2005.

üzere Başbakanlığa gönderilmekte ve bu kararlar gönderildiği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde Resmi Gazete’de yayımlanmaktadır. 5387 sayılı Bankalar Kanunu’nda öngörülen hükümler saklı kalmak üzere, denetleyici nitelikteki kararlar internet ortamı başta olmak üzere uygun vasıtalarla kamuoyuna duyurulmakta ve Kurul, yayımlanması ülke ekonomisi ve kamu düzeni açısından sakıncalı olan denetleyici nitelikteki kararların yayımlanmamasına karar verebilmektedir²³.

Kararların, sektörle ilgili sürekli raporların ve çalışmaların yayımlanması, kamuoyunun ve sektörün bilgilenmesi sağlayarak, kurumun ciddiyetini artırmış ve bankalarca kabul edilebilirliğini hızlandırmıştır ancak 2. bölümde anlatılan ülkelerin muadil kurumlarının internet adresleri incelendiğinde BDDK’nın internet adresinin de diğer örneklere benzer şekilde hem içerik hem de şekil olarak daha kullanışlı şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

5387 sayılı Bankalar Kanunu’nun 88.maddesinde Kurul’un görev ve yetkileri şu şekilde belirtilmiştir;

a) Düzenlemek ve denetlemekle görevli olduğu sektör veya alanla ilgili uluslararası ilke ve standartlarla uyumlu ikincil düzenlemeleri yapmak ve kararlar almak.

b) Kurum’un stratejik planını, performans ölçütlerini, amaç ve hedeflerini, hizmet kalite standartlarını belirlemek, insan kaynakları ve çalışma politikalarını oluşturmak, Kurum’un hizmet birimleri ve bunların görevleri hakkında öneride bulunmak.

c) Kurum’un stratejik planı ile amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanan bütçe teklifini görüşmek ve karara bağlamak.

ç) Kurum’un performansını ve mali durumunu gösteren raporları onaylamak.

²³ A.e.

d) Başkan'ın önerisi üzerine, başkan yardımcıları ve daire başkanlarını atamak.

e) Taşınmaz alımı, satımı, kiralanması konularındaki önerileri görüşüp karara bağlamak.

f) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

Görüldüğü üzere Kurul, Kurum'un tam anlamıyla yönetim kurulunu oluşturmakta ve Kurumu sevk ve idare etmektedir.

Kurum'un en üst yöneticisi ve Kurum'un genel yönetim ve temsilinden sorumlu olan Başkan'ın görev ve yetkileri şunlardır²⁴:

a) Kurul toplantılarının gündemini, gün ve saatini belirlemek, toplantıları idare etmek, gündeme alınmayan başvurular hakkında gerekli işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin olarak Kurula bilgi vermek.

b) Kurul kararlarının yayımlanmasını veya tebliğini sağlamak, bu kararların gereğinin yerine getirilmesini temin etmek ve uygulanmasını izlemek.

c) Hizmet birimlerinden gelen önerilere son şeklini vererek Kurula sunmak.

ç) Kurulun belirlediği stratejilere, amaç ve hedeflere uygun olarak, Kurumun yıllık bütçesi ile mali tablolarını hazırlamak.

d) Hizmet birimlerinin, verimli ve uyumlu bir biçimde çalışmasının en üst düzeyde organizasyonu ve koordinasyonunu sağlamak, Kurum hizmet birimleri arasında çıkabilecek görev ve yetki sorunlarını çözmek.

²⁴ A.e.

e) Yıllık faaliyet raporlarını hazırlamak, amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine göre faaliyetlerin değerlendirilmesini yaptırmak ve bunları Kurula sunmak.

f) Kurum'un faaliyet gösterdiği alanda strateji, politikalar ve ilgili mevzuat ile Başkanlığın ve çalışanların performans ölçütleri hakkında değerlendirme yapmak.

g) Kurum'un diğer kuruluşlarla ilişkilerini yürütmek ve Kurumu temsil etmek.

ğ) Kurul tarafından atanması öngörülenler dışındaki Kurum personelini atamak.

h) Kurum başkanı adına imzaya yetkili personelin görev ve yetki alanını belirlemek.

ı) Kurum'un yönetim ve işleyişine ilişkin diğer görevleri yerine getirmek.

Ayrıca, Başkan, Kurula ilişkin olmayan görev ve yetkilerinden bir bölümünü, sınırlarını açıkça belirlemek ve yazılı olmak kaydıyla alt kademelere devredebilmekte ve Başkan'a başkanlığa ilişkin görevlerinde yardımcı olmak üzere Kurul kararıyla üç başkan yardımcısı atanmaktadır. Başkan yardımcılarında biri, yerinde denetim ve gözetimle görevli birimlerden sorumlu olmakta, başkan yardımcılarını gerektiğinde sınırlarını yazılı olarak açıkça belirlemek şartıyla görev ve yetkilerinden bir kısmını alt kademelere devredebilmektedir²⁵.

3.2.1.2. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilatı

²⁵ A.e.

Kurumun teşkilat yapısı, ana hatlarıyla Kanun tarafından belirlenmiş ve geriye kalan yapılanmanın, Kurum'un teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulacak yönetmeliklerce tamamlanması kararlaştırılmıştır.

Ayrıca, Kurum, düzenlemekle görevli olduğu alanın yoğun olduğu illerde olmak ve sayısı üçü geçmemek kaydıyla Bakanlar Kurulu kararıyla yurt içi temsilcilik açabilmektedir ve merkezi Ankara olan Kurum'un, İstanbul'da da bir temsilciliği bulunmaktadır.

Kurum, 22 Haziran 2000 tarih ve 24087 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş bulunan "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesinde yapılandırılmasını düzenlemiş ancak yönetmeliğin 12. maddesinde yer alan "İhtiyaç duyulması halinde mevcut daire başkanlıklarının birleştirilmesi, genişletilmesi, kaldırılması ve bağlı bulunduğu başkan yardımcılığının değiştirilmesi ile yeni daire başkanlıklarının kurulmasına Kurum Başkanı'nın teklifi üzerine Kurul yetkilidir" hükmü uyarınca, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile teşkilatını, Ana Hizmet Birimleri, Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu, Danışma Birimi, Yardımcı Hizmet Birimleri başlıkları altında toplamış ve aşağıdaki şekilde sorumluluk alanlarını da belirlemiştir²⁶.

3.2.1.2.1. Ana Hizmet Birimleri

Kurumun ana hizmet birimleri, Kuruluşlar I,II,III,IV, Düzenlemeler, Bilgi Yönetimi, Araştırma, Dış İlişkiler, Strateji Geliştirme ve Hukuk İşleri Dairesi Başkanlıklarından oluşur.

3.2.1.2.1.1. Kuruluşlar I, II, III, IV Daire Başkanlıkları

²⁶ BDDK, "Kurum Teşkilatında Değişiklik Yapılmasına İlişkin BDDK Kararı", (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/BDDK_Teskilat_Yonetmeli_Deg.doc, 23.08.2005.

Kuruluşlar Daire Başkanlıkları'nın, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır:

a) Kurum veri tabanı esas alınmak suretiyle, Bankalar Kanunu'na tabi kuruluşlara ait bilgi ve belgeleri incelemek ve analiz etmek, bu kuruluşların konsolide ve konsolide olmayan bazda mali bünyelerini ve idari yapılarını izlemek.

b) Söz konusu kuruluşların çalışmalarını, sistemin güven ve istikrarı çerçevesinde izlemek ve mevzuata uygunluğunu sağlamak.

c) İlgili kuruluşlara ait, bağımsız denetim kuruluşları, derecelendirme kuruluşları, ulusal ve uluslararası ya da sınırötesi yetkili denetim mercilerince düzenlenen raporlar, kuruluşlarca hazırlanan ve Kuruma iletilen tablolar, cetveller, faaliyet ve iç denetim raporları ile Kurumun denetim ve gözetim sonuçlarını değerlendirmek, karşılaştırmak; elde edilen sonuçlara göre kuruluşların taşıdıkları risklerin türleri, büyüklüğü, yönü ve kuruluşları etkileme durumu, risk yönetim sisteminin güvenilirliği ile denetim riski dikkate alınmak suretiyle kuruluşlar hakkında ilgili mevzuat çerçevesinde gerekli görülen tüm tedbirlerin alınmasını sağlamak; uygulanmasını izlemek ve sonuçlandırmak.

ç) Yerinde denetim yapılması gereken hususları tespit etmek ve yetkililere bildirmek.

d) Kanunda yer alan idari cezaların uygulanmasını sağlamak.

e) Adli ceza uygulamasını gerektiren hususları, ilgili birimlere veya kurum ve kuruluşlara intikal ettirmek.

f) Düzenlemeler çerçevesinde, ilgili kuruluşların yetkilendirme ve izin işlemlerini yürütmek, reddedilen talepleri gerekçeleriyle cevaplandırmak, söz konusu işlemlere ilişkin ilgili dairelerle birlikte tip cetveller düzenlemek, bunları Bilgi

Yönetimi Dairesi ile eşgüdüm içinde kamuya duyurmak, bu işlemlerle ilgili kontrol listeleri hazırlamak ve bu koşulları cari dönemde de taşıyıp taşımadıklarını değerlendirmek.

g) Kanuna göre alınması zorunlu olan ve ilgili birimler ile birlikte tasarlanan, yemin ve mal bildirimleri ile yönetim kurulu üyeleri, genel müdür ve yardımcılarına ilişkin Kanunda aranan asgari şartlarla ilgili belgeleri izlemek, değerlendirmek ve bunları veri tabanına aktarmak.

h) Sözkonusu kuruluşların sınır ötesi faaliyetlerini ya da şubelerinin, mali iştiraklerinin faaliyetlerini önemli ölçüde etkileyen veya etkileyebilecek ilgili ülke uygulamalarını izlemek, gerekliyse ilgililer nezdinde girişimlerde bulunmak.

ı) İlgili kuruluşların faaliyetlerini etkin bir şekilde izleyebilmek için ihtiyaç duyulan bilgi ve belgelere dair görüş ve önerileri Bilgi Yönetimi Dairesi'ne iletmek.

i) Sözkonusu kuruluşların faaliyetleriyle ilgili olarak 4208 sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun gereğince ilgili kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak.

j) Sözkonusu kuruluşlara destek ve danışmanlık hizmetleri veren kurum ve kuruluşlara ait veri tabanında yer alan ilgili bilgileri değerlendirmek.

k) Kuruluşların iç denetim ve risk yönetim sistemlerinin değerlendirilmesi ve derecelendirilmesine ilişkin sonuçları analiz etmek.

l) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanını ilgilendiren bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

m) Kurum Başkanı tarafından verilecek diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

Yukarıda sayılan görevler dikkate alındığında Kurum'un düzenlemesi ve denetlemesine tabi olan tüm kurumlarla ilgili veriler (kurumların kendi verileri, Kurum'un faaliyetleriyle elde ettiği veriler ve ülke dışı kurumlardan elde edilen veriler) bu bölümlere gelmekte ve burada incelenmektedir.

3.2.1.2.1.2. Düzenlemeler Dairesi Başkanlığı

Düzenlemeler Dairesi Başkanlığı'nın, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır:

a) Kurum'un görev alanına giren temel kanunların ulusal ve uluslararası düzenlemeler ışığında geliştirilmesi çalışmalarını yürütmek.

b) Bankalar Kanunu ve ilgili diğer kanunlar uyarınca ya da bunlara istinaden çıkarılacak yönetmelik, tebliğ ve diğer düzenlemeleri; uluslararası standartlar ve uygulamalara uyumlu bir şekilde Kurum'un ilgili birimlerinin, ulusal ve gerekliyse uluslararası ilgili kurumların, kuruluşların, tarafların da görüşlerini almak suretiyle hazırlamak, bunların uygulanabilirliğini etki analizi ile tespit etmek ve bu konuda eşgüdümü sağlamak.

c) Düzenlemelerin, uluslararası standartlara ve uygulamalara, Kurum'un strateji ve politikalarına uyumlaştırılması çalışmalarını yürütmek, bu çerçevede üzerinde çalışılan ya da planlanan konuları izlemek, çalışmalara katılmak.

ç) Her yıl düzenli olarak ilgili birim, merci ve taraflardan düzenleme değişikliği ya da ihdası hususunda görüşler almak suretiyle bir düzenleme programı hazırlamak, bunlara ilişkin bilgileri kamuya duyurmak.

d) Kanun kapsamındaki kuruluşların sınır ötesi faaliyetlerini önemli ölçüde etkileyecek faaliyette bulunan ülkenin düzenlemeleri ya da düzenleme çalışmalarını izlemek.

e) Başka kurum ve kuruluşların görev ve yetki alanına giren ve Bankalar Kanunu kapsamındaki kuruluşları etkilemesi muhtemel düzenlemelere ilişkin, ilgili birimlerin görüşünü almak suretiyle görüş ve önerilerde bulunmak.

f) Görev kapsamına giren hususlarda uygulamayı yönlendirmek ve bu konuda ortaya çıkabilecek tereddütlerin giderilmesi için görüş bildirmek ve bunları zamanında Kurum içi ve Kurum dışı paylaşımına açmak.

g) Kurum'un faaliyet alanıyla ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat değişikliklerini izlemek, ilgili birimlerle eşgüdüm içinde Kurum ve sektörün kullanımına sunmak.

ğ) İlgililerin düzenlemeler konusunda aydınlatılması ve yönlendirilmesi için çalışmalar yapmak.

h) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanını ilgilendiren bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

ı) Kurum Başkanı tarafından verilecek diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

Düzenlemeler Dairesi Başkanlığı, Kurum'un adı üzerinde olan düzenleme görevini üstlenmekte ve yerine getirilmesini sağlamaktadır. Burada, daha ayrıntılı olarak daha sonra anlatılacak olmakla beraber "e)" şıkkında belirtilen durum açıklanırsa; Kurum, kendi yetki alanı dışında kalan kurumlarla ilgili düzenleyicilerin aldığı kararların kendi alanındaki kurumları etkilemesi halinde sadece görüş ve öneride bulunmaktadır, işte burada bankalarla beraber diğer finansal kurumları da kapsayan ve BDDK ile diğer düzenleyicileri de içine alan diğer ülkelerde de olduğu

gibi çatı düzenleyici ve denetleyici idari bir otoritenin kurulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

3.2.1.2.1.3. Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı

Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı'nın, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır:

a) Bilgi yönetimine ilişkin politika önerilerinde bulunmak.

b) Denetim ve gözetim amaçları başta olmak üzere Kurum gereksinimleri doğrultusunda Kanun kapsamındaki kuruluşlardan temin edilecek her türlü dönemsel bilginin, ilgili birimlerle işbirliği içinde tasarım ve diğer hazırlıklarını yapmak, bilginin etkin/verimli kullanımına yönelik veri tabanını kurmak, yönetmek, tasarımında eşgüdümü sağlamak.

c) Kanun kapsamındaki kuruluşlardan alınarak kullanıma sunulacak veri kalitesinin üst seviyede tesis edilmesi ve korunması bakımından eksiksiz, tanımlandığı şekil, kapsam ve zamanda alınması amacıyla her türlü kontrol prosedürünü araştırmak, hazırlamak ve uygulamak; bu suretle denetim/gözetim sürecinde doğru, sağlıklı ve güvenilir bilginin kullanılmasını temin etmek; aynı amaç doğrultusunda gerekli her türlü tedbirin alınmasına ilişkin önerilerde bulunmak ve uygulamak.

ç) Veri doğruluğu ve bütünlüğünü sağlamak amacıyla, veriyle ilgili sorunları Kanun kapsamına dahil kuruluşlarla iletişim halinde takip etmek ve gidermek.

d) Üst yönetimin veya diğer birimlerin görev alanına giren konulara ilişkin bilgi ihtiyaçlarını karşılamak.

e) Kanun kapsamındaki kuruluşların finansal performanslarının, taşıdıkları risklerin ve finansal durumlarındaki diğer gelişmelerin sebep olabileceği yansımaların erken tespit edilmesine ve gerekli önlemlerin zamanında alınmasına imkan verecek erken uyarı yöntem ve raporları, finansal oranlar, performans raporları, finansal güç derecelendirmesi gibi finansal analiz tekniklerini araştırmak ve ilgili dairelerle birlikte geliştirmek, hazırlamak ve Kurum içi kullanıcılara sunmak.

f) Kurum içi ve kurum dışı bilgi ve belge paylaşımına dair eşgüdümü sağlamak, ilgili birimlerle koordineli olarak Kurum yönetimine ve diğer birimlere, rapor ve yayınlarla destek sağlamak.

g) Periyodik olarak kamuya duyurulacak istatistikî bültenlerin biçim ve içeriğine, takvimi ve sunumuna ilişkin usul ve esasları ilgili birimlerle eşgüdüm içinde belirlemek, bunları ilan etmek ve yürütmek.

h) Kurum bilgi sistemlerini tasarlamak, geliştirmek, yönetmek, güvenliğini sağlamak ve teknolojik gelişmelere uyumlu şekilde güncelleştirilmesini temin etmek.

ı) Bankacılık sektöründe bilgi sistemleri standartları ve denetimi konusunda geliştirilecek uygulamaları bankalar yeminli murakıpları ile eşgüdüm içinde gerçekleştirmek.

i) Kurum bilgi sistemleri ile ilgili olarak, Kurum içi ve dışı kullanıcılar için destek, güvenlik ve yönetim politikaları oluşturmak ve uygulamak, kullanıcı eğitim programları geliştirmek ve uygulanmasını sağlamak.

j) Kurum içi otomasyon ve yönetim bilgi sistemlerinin geliştirilmesini, uygulamaya konulmasını, idamesini ve güvenliğini sağlamak.

k) Bankalar Kanununa tabi kuruluşlar bazında birime aktarılan bilgi, belge ve istatistikleri elektronik ortamda tutmak.

l) Bilgi sistemlerinin geliştirilmesini ve yönetimini sağlamak amacıyla ilgili birimlerle eşgüdüm içinde Kurum iş süreçlerinin tasarımına katkıda bulunmak.

m) Bankacılık sektöründeki teknolojik gelişmeleri izlemek ve bu gelişmeler hakkında Kurumu düzenli olarak bilgilendirmek.

n) Kurumun basın arşivini ilgili birimlerle eşgüdüm içinde oluşturmak ve Kurum çalışanlarının kullanımına sunmak.

o) Kurumun internet ve intranet hizmetlerini yürütmek.

ö) Kurum Başkanı tarafından verilecek diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı, kurumlardan BDDK'ya akan bilgileri toplamakta ve bunları ilgili birimlerin kullanacağı şekilde uygun hale getirerek doğru bilgi akışını sağlamaktadır.

3.2.1.2.1.4. Araştırma Dairesi Başkanlığı

Araştırma Dairesi Başkanlığı'nın, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır:

a) Risk, mali sektör, makro ekonomi ve Kurum'un faaliyet alanına giren diğer hususlarda, ilgili birimlerle araştırılacak konuları ve öncelikleri tespit ederek araştırma ve analizlerde bulunmak, sonuçlarını ilgili birimlerle paylaşmak.

b) Ulusal ve uluslararası ekonomilerde, reel ve mali sektörlerdeki gelişmelerin genelini izlemek, değerlendirmek, öngörülerde bulunmak, bu

gelişmelerin bankacılık sistemi üzerinde oluşturabileceği riskleri belirlemek ve değerlendirilmek üzere ilgili diğer birimlere iletmek, bu hususlarda Kurum veri tabanına bilgi aktarmak.

c) Mali sektör politikaları çerçevesinde sektörde etkinliğin ve rekabet ortamının sağlanması ile ilgili araştırmalar yapmak; mali sektörde meydana gelen yapısal değişikliklerin, düzenlemelerin ve kurumsal çerçevedeki genel değişikliklerin bankacılık sistemi ve Kurum'un faaliyetleri üzerindeki etkilerini incelemek, sistemin muhtemel davranış biçimlerinin analizi amacıyla modeller geliştirmek, sonuçlarını ilgili birimlere intikal ettirmek.

ç) İlgili birimlere politika ve orta/uzun vadeli stratejiler konusunda önerilerde bulunmak.

d) Kurum'un görev alanına giren risk konularında uluslararası düzeyde yapılmış, yapılmakta olan ve planlanan araştırmaları ilgili birimlerin de görüşünü almak suretiyle değerlendirmek, uygun görülenleri ilgili birimlerle eşgüdüm içinde projelendirmek ve belirlenen bir takvim içinde sonuçlandırmak.

e) Araştırılan konuların düzenleme ve uygulama yönlerine ilişkin, ilgili birimlere görüş ve önerilerde bulunmak.

f) Makroekonomik ve finansal riskler ile diğer risklerin analizi ve ölçümüne ilişkin teknikler ve modeller geliştirmek, bu model ve tekniklerin kullanımına ilişkin uygulama usullerinin hazırlanmasına ve gerekli veri ve bilgilerin belirlenmesine görüş ve önerilerle katkıda bulunmak.

g) Risk ölçüm ve yönetimine ilişkin modellerin ve yazılımların kullanımı konusunda ilgili birimlere destek sağlamak.

ğ) Kuruluşların risk yönetim sistemlerinin değerlendirilmesi ve derecelendirilmesi sürecinin belirlenmesine katkıda bulunmak.

h) Risk yönetim sistemleri ile ilgili olarak karşılaşılan sorunların çözümünde kuruluşlara ilgili birimlerle eşgüdüm içinde görüş vermek.

ı) Kurum bünyesinde Bilgi Yönetim Dairesi ile eşgüdüm içinde tesis edilen risk laboratuvarının idaresine, kullanımına ilişkin usul ve esaslar konusunda önerilerde bulunmak.

i) Daire'nin görev alanı ile ilgili olarak Kurum yönetimine ve diğer birimlere rapor ve yayınlarla destek sağlamak, Kurum'un yayın işlerini ve dağıtımını koordine etmek ve yürütmek.

j) Diğer birimlerle eşgüdüm içinde elektronik kütüphanecilik hizmetleri de dahil olmak üzere kütüphanecilik hizmetlerini, çağdaş bir ihtisas kütüphanesi oluşturmak ve bu kapsamda etkin hizmet sağlamak suretiyle yürütmek.

k) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanını ilgilendiren bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

l) Kurum Başkanı tarafından verilen diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

Araştırma Dairesi Başkanlığı, hem BDDK içindeki birimlerle ortaklaşa birimlerin ilgi alanında araştırmalar yapmakta hem de ekonomik gelişmelerle ilgili araştırmalar yaparak bunları ilgili birimlere sunmaktadır.

3.2.1.2.1.5. Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı

Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı'nın, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır:

a) Ulusal ve uluslararası düzeyde meslek birlikleri, muadil yetkili merciler ve kurum ve kuruluşlarla yapılacak taslak mutabakat zaptlarını ilgili birimlerin de görüşünü alarak hazırlamak, tip anlaşma metinleri ile imzalanan anlaşmaları, Bilgi Yönetimi Dairesi ile eşgüdüm içinde kamunun bilgisine sunmak.

b) Sözkonusu birlikler, merciler ve kurum ve kuruluşlar nezdinde kurum faaliyet alanlarıyla ilgili olarak üyeliklerin tesisi konusunda araştırmada bulunmak, sonuçlarını ilgili birimlerle paylaşmak, gerekli görülenlere üyelik başvurusu için Başkanlığa öneride bulunmak.

c) Kurum'un faaliyet alanı ile ilgili olarak diğer ülke kurum ve kuruluşlarıyla ve uluslararası kuruluşlarla ilgili işlemleri yürütmek, Kurum'un bu kuruluşlarla yapacağı müzakereleri koordine etmek.

ç) Konsolide denetim ilkeleri çerçevesinde denetim yapma ve bilgi alışverişi konusunda, yabancı ülke otoriteleri ile yapılacak işlemleri yürütmek.

d) Kurumsal amaçlar ve politikalar doğrultusunda belirlenen iletişim stratejilerini diğer birimlerle eşgüdüm içinde belirlemek ve uygulamak.

e) Kurum kimliği ve imajıyla ilgili projeleri gerçekleştirmek.

f) Basın bültenlerini hazırlayarak ilgililere sunulmasını sağlamak.

g) Kurum'un basın duyurularının ve açıklamalarının hazırlanmasını sağlamak ve basın yayın organlarına duyurmak.

ğ) Kurum'un yurtiçi ve yurtdışı protokol hizmetlerini ilgili birimler ile işbirliği içinde yürütmek.

h) Periyodik olarak planlanan ve yapılan yerinde denetim takvimini Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu ile eşgüdüm içinde kamuya ilan etmek.

ı) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanı ile ilgili bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

i) Kurum Başkanı tarafından verilecek diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı'nın adından sadece yurt dışı ilişkilerle ilgileneceği anlaşılabilmeyle beraber Kurul tarafından yurt içi ancak kurum dışı ilişkilerde de bu Daire'ye görevler verilmiştir.

3.2.1.2.1.6. Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı

Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır:

a) Kurum'un orta ve uzun vadeli strateji, politika ve amaçlarına ilişkin çalışmaları diğer birimlerle eşgüdüm içinde yapmak, strateji planını hazırlamak.

b) Kurum'un görev alanına giren konularda ilgili birimlerle işbirliği içinde performans ve kalite ölçütleri geliştirmek ve bu kapsamda verilecek diğer görevleri yerine getirmek.

c) Kurum yönetimi, hizmetlerin geliştirilmesi ve performansla ilgili bilgi ve verileri toplamak, analiz etmek, yorumlamak ve sonuçları Kurum içi paylaşımına açmak; yıllık faaliyet raporlarının hazırlanmasını koordine etmek.

ç) Üst yönetimin iç süreçlere yönelik işlevinin etkililiğini ve verimliliğini artırmak için gerekli hazırlıkları yapmak.

d) Kurum'un görev alanına giren konularda, hizmetleri etkileyecek dış faktörleri incelemek, kurum içi kapasite araştırması yapmak, hizmetlerin etkililiğini ve tatmin düzeyini analiz etmek, sonuçları Kurum içi paylaşımına açmak.

e) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanını ilgilendiren bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

f) Kurum Başkanı tarafından verilecek diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, adından da anlaşılacağı üzere temel anlamda Kurum'un amaçlarına ulaşmada stratejileri geliştirmekle görevlidir.

3.2.1.2.1.7. Hukuk İşleri Dairesi Başkanlığı

Hukuk İşleri Dairesi Başkanlığı'nın, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır.

a) Kurum'un taraf olduğu işlemlerin veya Kuruma ilişkin her türlü uyuşmazlığın adli ve idari merciler ile icra dairelerinde takibi, savunulması ve çözümlenmesi amacıyla Kurum'un temsil edilmesini sağlamak.

b) Takibinde ya da üst dereceli yargı mercilerine intikalinde yarar görülmeyen dava ve icra takibinden vazgeçilmesi konusunda öneri sunmak.

c) Henüz yargı mercilerine intikal etmemiş uyuşmazlıkların, bir hakkın tanınması ya da bir menfaatten vazgeçilmesi yoluyla sulhen çözümünün sağlanması amacıyla öneri sunmak.

ç) Bankalar Kanunu ve diğer mevzuat kapsamında ilgili birimlere görüş bildirmek.

d) Kurum'un menfaatlerini koruyucu, anlaşmazlıkları önleyici hukuki tedbirleri zamanında almak, anlaşma ve sözleşmelerin bu esaslara uygun olarak yapılmasına yardımcı olmak.

e) Davaların duruşmalarına göre izlenmesi ve safahatı hakkında gerekiyorsa Başkana ve Kurula bilgi vermek.

f) Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı ile eşgüdüm içinde Kurum'un görev alanıyla ilgili mahkeme kararlarını arşivlemek, veri tabanına aktararak ortak kullanıma sunmak.

g) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanı ile ilgili bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

ğ) Kurum Başkanı tarafından verilen diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

Hukuk İşleri Dairesi Başkanlığı, Kurum'un hukuku ilgilendiren işlemlerini takip etmektedir. Burada sorunlar karşısında sulh yolunun seçilmesinin de özellikle vurgulanması Kurum'un uzlaşmacı tavrını ortaya koymaktadır.

3.2.1.2.2. Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu

Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu'nun, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır:

a) Kanun ve diğer mevzuat ile bankalar yeminli başmurakıplarına, murakıplarına ve murakıp yardımcılara verilen görev ve yetkilerin gerektirdiği denetim, inceleme ve soruşturma işlerinin yürütülmesini ve sonuçlandırılmasını sağlamak.

b) Bankalar Kanunu'na tabi kuruluşların varlıkları, alacakları, özkaynakları, borçları, kar ve zarar hesapları arasındaki ilgi ve dengelerin ve mali bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların tespit ve tahlilini konsolide ve konsolide olmayan esaslar çerçevesinde kuruluşların taşıdıkları risklerin türleri, büyüklüğü, yönü ve kuruluşları etkileme durumu, risk yönetim sisteminin güvenilirliği ile denetim riski dikkate alınmak suretiyle yerinde denetim yoluyla gerçekleştirmek.

c) Kuruluşların iç denetim ve risk yönetim sistemlerinin değerlendirme ve derecelendirme sürecini denetlemek.

ç) Kurum veri tabanında yer alan ya da denetlenen kuruluşlardan alınan, derlenen ve kendisine tevdi edilen kuruluşların faaliyetleriyle ilgili bilgi ve belgeler ile, ilgili birimlerin tespitlerini değerlendirmek, yapılacak uygulamalar ve alınacak önlemler konusunda önerilerde bulunmak.

d) İlgili birimlerden BYMK'ye intikal etmiş bulunan denetim ve inceleme taleplerini değerlendirmek ve sonuçlandırmak.

e) Diğer birimlerin de görüşlerini alarak BYMK'nin çalışma programını belirlemek ve bu program çerçevesinde gerekli görülen görevlendirmeleri yapmak,

denetim rehberlerini hazırlamak ve rehberler doğrultusunda denetim süreçlerini belirleyerek denetlemeler yapılmasını sağlamak.

f) Başmurakıp, murakıp ve yardımcıları tarafından hazırlanan ve BYMK'ye iletilen raporları, tespitleri ve alınması istenen önlemleri ilgisine göre birimlere ve yetkili mercilere intikal ettirmek.

g) Birimlere ve yetkili mercilere intikal ettirilen raporlarla ilgili olarak alınan cevap ve buna ilişkin murakıplık görüşlerini nihai olarak değerlendirmeye tabi tutmak.

ğ) 4208 sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun kapsamında verilen görevleri yerine getirmek.

h) BYMK'nin ana faaliyetine ilişkin çalışmalara destek hizmeti sağlayan Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu Özel Büro Müdürlüğü'nün sevk ve idaresini sağlamak.

ı) Görev ve yetki alanına giren konularda, yurtiçi ve yurtdışında meydana gelen gelişmeleri de incelemek ve gözönünde bulundurmak suretiyle, mevzuat ve uygulama ile ilgili her türlü araştırma ve diğer çalışmaları yapmak ve yürütmek, görüş bildirmek ve tekliflerde bulunmak.

i) İlgili birimlerle eşgüdüm içinde risk ölçüm ve yönetimine ilişkin olarak Kanun kapsamındaki kuruluşlarca kullanılan model ve teknikleri incelemek ve değerlendirmek.

j) BYMK'nin görev ve çalışma esaslarına ilişkin yönetmelik taslağını hazırlamak.

k) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanını ilgilendiren bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

1) Kurum Başkanı tarafından verilecek diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

Başmuraqlar, muraqlar ve muraql yardımcıları bankaların yerinden denetimi ve uzaktan gözetimini gerçekleştirmekte ve işlemlerinin sevk ve idaresini yapan ve onlara yön veren BYMK'ye raporlar sunmaktadır.

3.2.1.2.3. Danışma Birimi

Danışma Birimi'nin, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır:

a) Kurum'un genel hedefleri, politikaları, stratejileri, plan ve programlarına ilişkin görev alanlarına giren konularda önerilerde bulunmak.

b) Kurum'un faaliyetlerini etkileyebilecek ekonomik, politik, sosyal ve hukuki gelişmeleri izlemek, değerlendirmek ve Kurum Başkanı'na önerilerde bulunmak.

c) Kurum Başkanı tarafından belirlenen konularda projeler hazırlamak veya hazırlanmasına katkıda bulunmak.

ç) Kurum Başkanı tarafından istenilen konularda inceleme ve araştırma yapmak.

d) Kendisine intikal etmiş her türlü bilgi ve belgeyi değerlendirmek, sevk ve idaresini temin etmek.

e) Görevlendirilmesi halinde Kurum bünyesinde oluşturulan komisyon, komite, çalışma gruplarında yer almak.

f) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanını ilgilendiren bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

g) Kurum Başkanı tarafından verilen diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

3.2.1.2.4. Yardımcı Hizmet Birimleri

Kurum'un yardımcı hizmet birimleri, İnsan Kaynakları ve Eğitim, Destek Hizmetleri, Kurul İşleri ve Kararlar Dairesi Başkanlıkları, Tüketici Hakları ve Şikayetleri, Başkanlık Özel Büro Müdürlükleri, İletişim ve Tercüme Bürosu ve Savunma Uzmanlığı'ndan oluşur.

3.2.1.2.4.1. İnsan Kaynakları ve Eğitim Dairesi Başkanlığı

İnsan Kaynakları ve Eğitim Dairesi Başkanlığı'nın, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır:

a) Kurum'un insan kaynakları politikalarıyla ilgili çalışmalar yapmak.

b) Personelin atama, özlük, emeklilik ve benzeri işlemlerini yürütmek.

c) Personelin ücret ve diğer mali haklarına ilişkin düzenlemeleri hazırlamak.

ç) Çalışanların performansını değerlendirme kriterleri ile meslek ilkelerinin tespitine yönelik çalışmaları diğer birimlerle işbirliği içinde oluşturmak ve İnsan Kaynakları Komitesine sunmak.

d) Personelin seçilme usul ve esasları, disiplin ve sicil amirlerinin tespiti ile personele ilişkin diğer mevzuat çalışmalarını yürütmek ve uygulanmasını sağlamak.

e) Çalışma hayatını ilgilendiren mevzuatı izlemek.

f) Personelin Kuruma bağlılığını artırıcı sosyal faaliyetlerde bulunmak.

g) Kurum'un genel eğitim politikasının oluşturulmasına ilişkin gerekli altyapı çalışmalarını yürütmek, tespit ve önerilerini İnsan Kaynakları Komitesi'nin uygun görüşü üzerine Başkanlık Makamı'na sunmak.

ğ) Kurumsal ve bireysel eğitimde kullanılacak yöntemleri belirleyerek İnsan Kaynakları Komitesi'nin uygun görüşü üzerine Başkanlık Makamı'nın onayına sunmak.

h) Diğer kurum ve kuruluşlardan alınacak eğitimin usul ve esaslarını araştırmak.

ı) Personelin mesleki bilgi ve yeteneklerini geliştirebilecekleri yurtiçi ve yurtdışı çalışma ve eğitim olanaklarına ilişkin araştırmalar yapmak, önerilerini İnsan Kaynakları Komitesi'ne sunmak.

i) Personelin Kurum'un amaçları doğrultusunda çalışmasını ve performansını artırmaya yönelik Kurum'un hizmet kalitesini yükseltecek eğitim programlarını ve Stratejik Eğitim Planını hazırlamak.

j) Kurum personelinin eğitmen olarak eğitim programlarına aktif katılımını sağlayacak yöntemler geliştirmek.

k) Yurtiçi bankacılık ve finans sektörüyle eğitim işbirliğini sağlamak.

l) Diğer ülkelerin muadil otoriteleriyle eğitim alanında işbirliği yapmak,

m) Kurum'un denetim ve gözetim faaliyetlerinin etkinliğini artırmak amacıyla bankacılık sektörüne yönelik eğitim programları hazırlamak ve gerçekleştirmek.

n) Eğitim ihtiyaçlarının tespiti hususunda Kurum içi anketler düzenlemek ve anket sonuçlarını bir rapor halinde İnsan Kaynakları Komitesi'ne iletmek ve Kurum çalışanlarına duyurmak.

o) Eğitimle ilgili yurtiçi ve yurtdışı gelişmeleri izlemek ve bu konuda Kurum'un ilgili birimlerini ve personelini bilgilendirmek.

ö) Personelin mesleki ve bireysel yeterliliğini artırıcı, mesleki sertifikaları kazandırıcı eğitim programlarını hazırlamak, uygulamak ve düzenli aralıklarla yenilemek.

p) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanını ilgilendiren bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

r) Kurum Başkanı tarafından verilecek diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

3.2.1.2.4.2. Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır:

a) Kurum'un araç, gereç ve malzeme gereksinmelerinin karşılanması ile ilgili hizmetleri yürütmek.

b) İhtiyaç duyulan bina ve arazinin kiralanma, satın alınma ve sigortalanma işlemlerini yürütmek.

c) Kurum'un mali işleri ile ilgili diğer hizmetlerini yürütmek.

ç) Haberleşme, temizlik, aydınlatma, ısıtma, bakım, onarım, taşıma ve güvenlik hizmetlerini yapmak veya yaptırmak.

d) Genel evrak ve arşiv hizmet faaliyetlerini düzenlemek ve yürütmek.

e) Bilgi Yönetim Dairesi ile eşgüdüm içinde bilgi teknolojisi araçlarını temin etmek.

f) Kurum'un bütçeleme politikasını belirlemek ve bütçesini hazırlamak.

g) Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun Kurumu ilgilendiren hükümleri ile ilgili işlemleri yapmak.

ğ) Bankalar Kanunu'nun 18. maddesinin 2 numaralı fıkrası uyarınca Kuruma tevdi edilen değerleri saklamak ve anılan madde ile verilen diğer işleri yapmak.

h) Personele sözleşmeleri uyarınca sağlanmak durumunda olan sosyal hakları temin etmek.

ı) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanını ilgilendiren bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

i) Kurum Başkanı tarafından verilecek diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

3.2.1.2.4.3. Tüketici Hakları ve Şikayetleri Müdürlüğü

Tüketici Hakları ve Şikayetleri Müdürlüğü'nün, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır:

a) İlgili birimlerle eşgüdüm içinde mevduat sahiplerinin işlemlerine ilişkin hak ve yükümlülükleri konusunda aydınlatılmasına yönelik olarak, yayınlar hazırlamak ve ilgili birim ve kuruluşlarla işbirliği içinde eğitim programları geliştirmek.

b) Kanun kapsamına giren kuruluşlar ve konular hakkında Kuruma ulaşan şikayet ve ihbarları sonuçlandırılmak üzere ilgili birimlere aktarmak.

c) Şikayetler ve bilgi talepleriyle ilgili olarak, Kurumca alınabilecek tedbirlere ilişkin çözüm önerileri geliştirmek, analizler yapmak, istatistikler oluşturmak ve raporlar hazırlamak.

ç) Kanun kapsamına giren kuruluşlarla üçüncü kişiler arasında özel hukuk ilişkileri dışında doğabilecek uyuşmazlıkların giderilmesine yönelik talep ve şikayetleri değerlendirmek.

d) Bilgi Edinme Hakkı Kanunu hükümleri kapsamında Kurum tarafından yapılması gereken işlemlerle ilgili koordinasyonu sağlamak.

e) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanını ilgilendiren bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

f) Kurum Başkanı tarafından verilecek diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

3.2.1.2.4.4. Kurul İşleri ve Kararlar Dairesi Başkanlığı

Kurul İşleri ve Kararlar Dairesi Başkanlığı'nın , 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır.

a) Kurul toplantılarına ilişkin gündemi üyelere dağıtmak.

b) Kurul görüşmelerinin kaydını tutmak, elektronik ortamda veya mevcut teknolojinin imkan vereceği diğer sistemlerde deşifre ederek saklamak.

c) Kurulun kararlarını, karar defterine kaydetmek, üyelere imzalatmak ve ilgili birimlere göndermek.

ç) Üyelerin sekreterlik hizmetlerini yürütmek.

d) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanını ilgilendiren bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

e) Kurulca verilen diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

3.2.1.2.4.5. Başkanlık Özel Büro Müdürlüğü

Başkanlık Özel Büro Müdürlüğü'nün, 16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesindeki görevleri şunlardır:

a) Başkanın resmi ve özel yazışmalarını yürütmek.

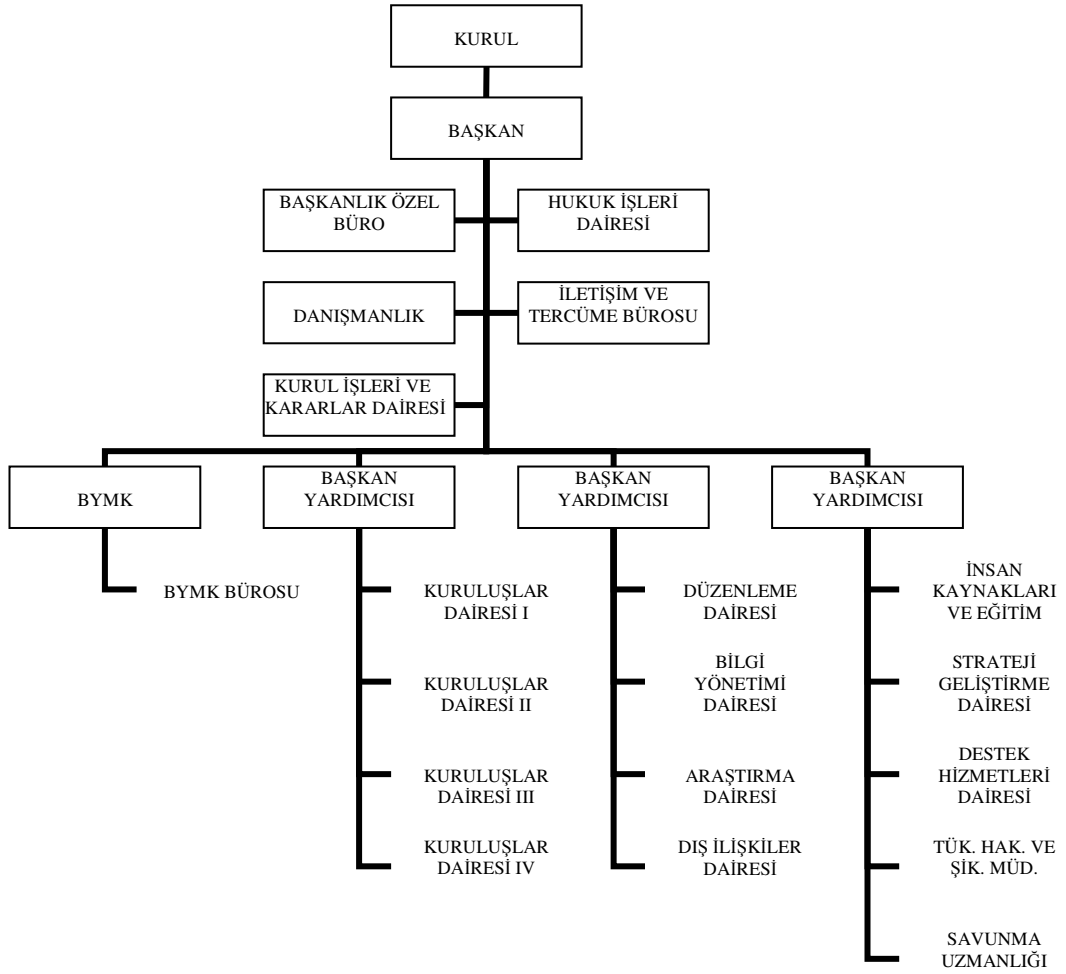
b) Başkanın protokol işlerini düzenlemek ve yürütmek.

c) Bilgi Yönetimi Dairesi'nin faaliyet alanını ilgilendiren bilgi ve belgeleri bu Daireye aktarmak.

ç) Başkan tarafından verilen diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

3.2.1.2.4.6. Savunma Uzmanlığı

16.03.2004 tarih ve 1233 sayılı Kurul kararı ile değişik "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği" çerçevesinde Savunma Uzmanlığı'nın görevi, 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu ile diğer kanunlarda gösterilen görevleri yapmaktır.

Kaynak: BDDK, 2004 Yıllık Rapor, BDDK Yayınları, Ankara, 2005, s. 58.

Şekil-5: BDDK'nın Organizasyon Yapısı

3.2.2. BDDK'nın Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesinde Hedefleri

BDDK, belirlediği hedeflerini beş başlık altında toplamıştır. Bu temel hedefler²⁷;

a) Sektörün etkinliğini ve rekabet kabiliyetini artırmak:

Kamu kesiminin kontrolündeki bankaların sektör üzerindeki bozucu etkilerinin ortadan kaldırılması, bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi, aracılık maliyetlerinin düşürülmesi, grup bankacılığı ve mali olmayan faaliyetlerinin en aza indirilmesi.

b) Sektöre güveni kalıcı kılmak:

Piyasa disiplini ve sistemde yeralanların "kendi sorumluluklarını almaları" ilkesi çerçevesinde, kamunun bilgilendirilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması, yeterli, anlaşılabilir ve doğru bilginin zamanında piyasaya ulaştırılması, muhasebe ve raporlama sisteminde uluslararası standartlara erişilmesi, taşınan riskler hakkındaki bilgilerin herkese açık ve ulaşılabilir olduğu şeffaf bir ortamın sağlanması.

c) Sektörün ekonomi üzerinde yaratabileceği zararları asgariye indirmek:

Bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek her türlü işlem ve uygulamaların önlenmesi, münferit sorunların sistemik risk yaratmasına izin verilmemesi için erken uyarı ve erken müdahale sistemlerinin geliştirilmesi.

ç) Sektörün dayanıklılığını geliştirmek:

²⁷ BDDK, "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı", (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/rapor/yapilandirmaprogrami/bank_yapilandirma_prog.doc, 11.07.2005.

Sektörün risklere karşı direnç ve esnekliğinin artırılması, kurumsal yönetişimin iyileştirilmesine önem verilmesi, iç denetim ve risk yönetim sistemlerinin geliştirilmesi, kredi riskinin yanında piyasa ve operasyonel risklerin sermaye yeterliliğinde dikkate alınması, Kurumun risk odaklı ve konsolide bazda gözetim ve denetim yeteneğinin artırılması.

d) Tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumak:

Mevduat sigortası sisteminin piyasa disiplinini bozucu ve ahlaki istismarı artırıcı etkileri ile tasarruf sahiplerinin haklarının korunması ihtiyacı arasındaki dengenin kurulmasıdır.

Kurum, yukarıda sayılanları kendisine hedef olarak belirlemiş olmakla beraber bütün bu hedeflere hemen ulaşması beklenemez. Açıkçası, son dönemde piyasalarda yaşanan sakinlik ve geleceğe yönelik olumlu beklentiler, yeni kurulmuş Kuruma sistemini oturtabilmesi için zaman kazandırmaktadır. Açıkçası, kuruluş aşmasında yaşanan ekonomik krizlerin benzerleri yakın dönemde yaşanmış olsa, Kurum'un, sektöre güveni kalıcı kılma çabaları bugünkü kadar etkili olamayabilirdi.

3.2.3. BDDK'nın Sistemin Düzenlenmesi ve Denetlenmesine Yönelik Görevleri, Yetki ve Sorumlulukları

Kurum, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, mali sektörün gelişmesi, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması için²⁸;

a) Bankalar ve finansal holding şirketleri ile diğer kanunlarda ve ilgili mevzuatta yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin; kuruluş ve faaliyetlerini, yönetim ve teşkilat yapısını,

²⁸ BDDK, "5387 Sayılı Bankalar Kanunu".

birleşme, bölünme, hisse değişimini ve tasfiyelerini düzenlemek, uygulamak, uygulanmasını sağlamak, uygulamayı izlemek ve denetlemek,

b) Yurt içi ve yurt dışı muadil kurumların katıldığı uluslararası mali, iktisadî ve mesleki teşekküllere üye olmak, görev alanına giren hususlarda yabancı ülkelerin yetkili mercileri ile mutabakat zaptı imzalamak,

c) Kanunla verilen diğer görevleri yapmakla görevli ve yetkilidir.

Kurum, tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamakla yükümlü ve yetkilidir. Ayrıca, Kurum, her türlü faaliyetinde, kuruluş kanununda verilen yetkiler saklı kalmak kaydıyla kalkınma planı, programlar ve hükümet programında yer alan ilke, strateji ve politikalara uymaktadır²⁹.

Kurum, bu anlamda denetim faaliyetlerini “uzaktan gözetim” ve “yerinden denetim” olmak üzere iki şekilde gerçekleştirmektedir.

a) Uzaktan gözetim:

Uzaktan gözetim faaliyetleri temel olarak, bankaların/ÖFK’lerin finansal performanslarına ilişkin muhtelif göstergelerin günlük, haftalık aylık ve üç aylık dönemlerde incelenerek analiz edilmesi ve dönemselsel raporlar düzenlenmesi ve/veya olumsuz gelişme veya tespitler olması durumunda, standart rapor düzenlenmesi beklenmeksizin ilgili birimlerin ve karar vericilerin bilgilendirilmesi suretiyle yerine getirilmektedir. Söz konusu faaliyetler yürütülürken; bankaların mali durumlarının ve bankalar kanunu ile ilgili mevzuat çerçevesinde uymak zorunda oldukları sınırlamaların takibine yönelik haftalık aylık ve üç aylık formlardan oluşan “Gözetim

²⁹ A.e.

Raporlama Paketi”, sistemdeki likidite durumunun nakit hareketlerinin ve emanet kıymet bilgilerinin yakından izlenmesi ve gerekli önlemlerin zammında alınabilmesi amacıyla edinilen günlük verileri içeren “ Günlük Raporlama Seti”, bankaların sermaye yeterliliğinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin yönetmelik çerçevesinde faiz oranı, kur ve hisse senedi pozisyon risklerinin ve bu risklere ilişkin sermaye gereksinimlerinin izlenmesi amacıyla “Piyasa Riski Raporlama Seti”, kullanılan temel veri kaynaklarıdır³⁰.

Ayrıca, bankaların yeminli murakıpları tarafından düzenlenen mali bünye raporları ile bağımsız denetim raporları uzaktan gözetim sürecinde yararlanılan diğer önemli kaynaklardır.

b) Yerinden denetim:

BDDK bünyesindeki BYMK, tüm bankaların yerinden denetimini gerçekleştirmektedir. BYMK, dünyadaki finansal piyasalarda olan gelişmeleri teorik ve pratik düzeyde ilk kaynaklarından izlemekte ve uluslararası uygulamalar paralelinde hazırlanmış rehberler çerçevesinde finansal bünye, mevzuat ve risk odaklı denetim faaliyetlerini yürütmektedir. Yerinden denetim faaliyetleri, yıllık çalışma programları ile yürütülmektedir. Bu programa alınacak konular ve denetlenecek birimler BYMK Başkanlığı’nca belirlenen bir takvim dahilinde murakıp ve murakıp yardımcılara tevzi edilmekte; düzenlenen rapor, mütalaa, araştırma ve etüt sonuçları BYMK Başkanlığı’nca değerlendirildikten sonra ilgili mercilere intikal ettirilmektedir. Denetim faaliyetleri, mali bünye analizi, risk odaklı denetim, mevzuat denetimi, ihbar ve şikayet incelemeleri ile Kurum’un görev ve yetki alanına giren konulara ilişkin inceleme ve araştırmalar yapmak ve görüş bildirmek şeklinde özetlenebilmektedir³¹.

Bu denetimler sonucu elde edilen bilgiler; bankalar, bağımsız denetim şirketleri ve diğer kişi, kurum ve kuruluşlardan gelen bilgi ve belgeler, gözetim

³⁰ BDDK, **2004 Yıllık Rapor**, BDDK Yayınları, Ankara, 2005, s. 68,69.

³¹ A.e., s. 69,70.

sonuçları ile birlikte değerlendirilerek bankaların alması gereken tedbirler belirlenmekte, söz konusu tedbirler bankalara iletilerek talimatların gereğinin yapılması yakından izlenmektedir³².

5387 sayılı Bankalar Kanunu çerçevesinde “kurumlararası işbirliği” başlığı altında Kurum’un sektörle ilgili kamu kurumları ve yabancı idari otoritelerle işbirliğinin sağlanması, “finansal sektör komisyonu” başlığı altında geniş katılımlı bir komisyon kurulması ve “eşgüdüm komitesi” başlığı altında Kurum ve Fon tarafından eşgüdümün sağlanması hedeflenmiştir.

- Kurumlararası işbirliği;

5387 sayılı Bankalar Kanunu’nun 98. maddesi kurumlararası işbirliğini şu şekilde düzenlemiştir:

a) Para, kredi ve bankacılık politikalarının yürütülmesiyle ilgili konularda Kurum, Hazine Müsteşarlığı, DPT Müsteşarlığı, TMSF ve Merkez Bankası karşılıklı değerlendirmede bulunurlar.

b) Kurum, Fon ve Merkez Bankası bu Kanunda belirtilen görevleri yerine getirmek amacıyla veri tabanlarında yer alan ve birlikte üzerinde uzlaşılan bilgileri gizlilik hükümleri çerçevesinde paylaşırlar.

c) Yabancı ülke kanunlarına göre denetime yetkili ve Kurum muadili mercilerin, kendi ülkelerindeki finansal piyasalarda faaliyet gösteren kuruluşların Türkiye’deki şube veya ortaklıklarında denetim yapma ve bilgi talepleri ile bankaların yurt dışındaki şube veya ortaklıklarının konsolidasyon kapsamında yer alan bilgilerine ilişkin taleplerinin, karşılıklılık ilkesi de dikkate alınarak yerine getirilmesi Kurul’un iznine tabidir.

³² A.e., s. 71.

d) Kurum ayrıca, politikaların ve düzenlemelerin uyumlaştırılmasına yönelik olarak, gerekli gördüğü hallerde yabancı ülkelerde denetim yapma ve eğitim ile personel değişimi imkanı sağlamak üzere Kurum muadili merciler ile düzenleyeceği ikili mutabakat zabıtları çerçevesinde veya başka yollarla finansal kuruluşlarla ve finansal piyasalarla ilgili her türlü işbirliği ve bilgi alışverişinde bulunmaya yetkilidir.

e) Kurum, yurt dışında şube veya ortaklığı bulunan bir bankanın faaliyet iznini kaldırdığı veya Fona devrettiği takdirde, ilgili ülkenin muadil merciine durumu ivedilikle bildirir.

- Finansal Sektör Komisyonu;

5387 sayılı Bankalar Kanunu'nun 98. maddesi Finansal Sektör Komisyonu'nu şu şekilde düzenlemiştir:

a) Kurum nezdinde, Kurum, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, Sermaye Piyasası Kurulu, TMSF, Rekabet Kurulu, DPT Müsteşarlığı, İstanbul Altın Borsası, Menkul Kıymetler Borsaları, Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsaları ve kuruluş birlikleri temsilcilerinden oluşan Finansal Sektör Komisyonu kurulur. Komisyon, finansal piyasalardaki güven ve istikrar ile gelişmeyi temin etmek üzere, bilgi teatisini, kurumlararası işbirliği ve eşgüdümü sağlamak, ortak politika önerilerinde bulunmak ve finans sektörünün geleceğini ilgilendiren konulara ilişkin görüş bildirmekle görevlidir.

b) Finansal Sektör Komisyonu en az altı ayda bir toplanır ve sonuçları hakkında Bakanlar Kurulu'na bilgi sunar. Komisyon'un çalışma usul ve esasları üye kurumların görüşleri alınmak suretiyle Kurul tarafından belirlenir.

- Eşgüdüm Komitesi;

5387 sayılı Bankalar Kanunu'nun 98. maddesi Eşgüdüm Komitesini şu şekilde düzenlemiştir:

a) Bankacılık sisteminin genel durumu, kredi kuruluşlarının denetimleri sonucu alınacak önlemler, risk esaslı sigorta primlerinin hesaplanmasında kullanılmak üzere kredi kuruluşlarının mali bünyelerini gösteren analiz sonuçları ve ayrıca bu bankaların mevduat ve katılım fonları hesap adetleri, sigortalı mevduat ve katılım fonları ve toplam mevduat ve katılım fonu tutarları hakkında gerekli bilgilerin paylaşılması, Fon'un görev alanına giren konularda ve işlem tesis edilmesinin gerekli olduğu hallerde Kurum ile Fon'un azami düzeyde işbirliği yapmasını sağlamak üzere Başkan ve Kurum başkan yardımcıları ile Fon Başkanı ve Fon başkan yardımcılarında oluşan bir eşgüdüm komitesi kurulur.

b) Komite en az üç ayda bir defa olmak üzere, tarafların uygun göreceği sıklıkta toplanır. Tarafların bir diğerinden talep edeceği bilgilerin ve belgelerin diğer tarafa uzlaşılacak bir süre içerisinde verilmesi esastır.

c) Bu Kanun hükümlerinin uygulanmasında her iki kurumu ilgilendiren konularda ve bilgi paylaşımında izlenecek usul ve esaslar Kurum ve Fon tarafından müştereken belirlenir.

Bu yapılanma düşüncesi ile doğru zamanda doğru karar alınması için sistemin bütünleştirilmesi hedeflenmiş, Kurum bağımsız olmakla beraber olası sistemden kopukluğunun önüne geçmek amaçlanmış, kurumlararası uyum ve eşgüdüm sağlanarak, hassas ve önemli olan sektörle ilgili hedeflere ulaşmada ortak gayenin varlığı pekiştirilmek istenmiştir. Yukarıdaki üç yapılanma çok yenidir ve ulaşılmak istenen amaca ulaşıp ulaşamayacağını zaman gösterecektir.

SONUÇ

Bankaların dünya ekonomisi ve ülke ekonomileri için önemi özellikle büyük ekonomik krizlerden sonra daha iyi anlaşılmaya başlanmıştır. 1974 yılında kurulan ve temel olarak uluslararası aktif bankaların gözetimi ve denetiminin etkin şekilde yapılmasını amaçlayan Basle Komitesi'nin ilkeleri, gerek uluslararası kurumların teşvik edici kararları sonucu gereksede ülkelerin kendiliğinden mevzuatlarını değiştirmeleri sonucu çeşitli şekillerde de olsa benimsenmiştir.

Bu süreçte Türkiye'de de, yeni bir Bankalar Kanunu hazırlanmaya başlanmış ve taslak şimdiki oluşumun dışında daha geniş anlamda bir yapılanmayı öngörmüştür. Ancak, o tasarının kanunlaşması dönemindeki siyasi gelişmeler neticesinde acele edilmiş ve idari düzenleyici ve denetleyici otorite anlamında sadece BDDK'nın kurulmasını içeren 4389 sayılı Bankalar Kanunu kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur. BDDK'nın kurulması ve Kurul'un atanarak göreve başlamasıyla birlikte bankacılık tarihimizde yeni bir sayfa açılmıştır.

Kurum'un faaliyete geçmesiyle birlikte bankacılık sistemini tek elden düzenleyen ve denetleyen disiplinler bir kuruma sahip olunmuştur. Kurum faaliyete geçer geçmez hemen gerekli tedbirleri almış, 2000 ve 2001 krizlerinin bankacılık sektörünü daha fazla etkilemesinin önüne geçmiş ve sistem için tehlike arz eden bankaların sistemden temizlenmesini sağlamıştır. Bu bağlamda Kurum'un kuruluş zamanı çok isabetli olmuştur. Ancak bu isabetin önemi, Kurul atamasının yaklaşık bir yıl kadar gecikmesi ve Kurum'un da bu kadar bir süre geç faaliyete başlamasıyla bir nebze azaltılmıştır. Faaliyete ne kadar geç başlarsa başlasın Kurum'un varlığı sisteme güveni arttırmıştır. Açıktır ki, sistem BDDK öncesi döneme göre daha az risklidir.

Bu kapsamda, en başta bizim sistemimizde en çok sorunu yaşadığımız holding bankalarının, bu daha sıkı denetim ve gözetim neticesinde kendi gruplarına

ve şirketlerine usulsuz kaynak aktararak içlerinin boşaltılmalarının büyük oranda önüne geçilmiştir. Bu durum bütün holding bankaları için geçerli olmamakla birlikte, bazı holding bankaları kendi şirketlerine usulsuz krediler kullandırmış ve bunu yapanlar sistemden çıkarılmış ve yapabilecek olanların da önüne geçilmiştir.

Kurum ilk kurulduğundan bu yana mevzuatta sürekli değişiklikler yapılmış ve eksik görülen hususlar mevzuata eklenmiştir. Bu eksikliklerin en önemli sebebiyse 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun aceleyle çıkarılmış olmasıdır. 02.07.2005 tarih ve 5387 sayılı Bankalar Kanunu özellikle kurumlararası işbirliği düzenlemiş, Finansal Sektör Komisyonu'nun ve Eşgüdüm Komitesi'nin kuruluşunu sistemimize katmıştır.

Bu kurumların amacı eksik olan eşgüdümün sağlanması ve sistemin genelinde doğru kararların doğru zamanda alınmasını sağlamaktır. Yeni yapılan bu düzenlemelerin sonuçlarını henüz görme fırsatımız olmasada önemli bir gelişme sağlayacağı açıktır. Ancak, kurumların birbirlerine karşı bağlayıcılığının olmaması ve özellikle de Finansal Sektör Komisyonu'nun tavsiyelerde bulunacak ve eşgüdümü sağlayacak bir kurum olarak tasarlanmış olması ve yine kararlarınının da bağlayıcılığının olmaması, bu düzenlemelerden beklenen etkilerin az olmasına neden olacaktır.

Şu açıktır ki, Kurum ne kadar etkin çalışırsa çalışsın daha etkin çalışabileceği bir yapılanma da mevcuttur. Şimdiki durumda, Kurum, kendi yetki alanı dışında kalan kurumlarla ilgili diğer düzenleyicilerin aldığı kararların kendi alanındaki kurumları etkilemesi halinde sadece görüş ve öneride bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, BDDK'nın diğer bir kurumla arasındaki ilişki sadece öneride bulunma şeklinde olmakta ve düzenlemeyi yapan söz konusu kurum bu öneriye uyup uymamakta serbest bulunmaktadır. Bu durum ise açıkça, bankalarla beraber diğer finansal kurumları da kapsayan ve BDDK ile diğer düzenleyicileri de içine alan aynen İngiltere ve Güney Kore örneklerinde de olduğu gibi çatı bir Finansal Kurumlar Otoritesi'nin kurulmasının gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Böyle bir kurumun varlığı çatısı altındaki sektörel düzenleyici ve denetleyiciler arasında eşgüdümü sağlayabilecek ve bunu öneri olarak değil de kanundan aldığı güçle bağlayıcı olarak yapabilecektir. Genel bir yönlendiricinin altında çalışmak, kurumlararası yetki çatışmalarından doğacak sorunları ortadan kaldırarak, alt sektör otoritelerinin daha etkin çalışmalarını sağlayacaktır.

Türkiye'deki mevcut finansal sistem, BDDK kurulmadan önceki Türk bankacılık sistemi gibi çoklu bir yapıya sahip bulunmaktadır. Nasıl BDDK kurulurak Türk bankacılık sistemi disiplinli bir otoriteye kavuştuysa, tüm finansal hizmetleri kapsayan bir otoritenin kurulmasıyla da tüm finansal sistem disiplinli bir yapıya kavuşturulabilir. Bu durum, diğer finansal kurumların da gelişmesini ve daha düzenli şekilde çalışmalarını sağlayarak sistemin toplamının gelişmesini sağlayacak, bu da doğal olarak hem bankaların gelişmesini sağlayacak, hem de BDDK'nın etkinliğini arttıracaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKGÜÇ, Öztin; **100 Soruda Türkiye’de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1989.

ARTUN, Tuncay; **İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık**, 2. bs., Tekin Yayınları, İstanbul, 1983.

BAKDUR, Alper; **Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları**, DPT Yayınları, Ankara, 2003.

BATTAL, Ahmet; **Sorularla Banka Hukuku**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

BDDK; **2004 Yıllık Rapor**, BDDK Yayınları, Ankara, 2005.

ÇOLAK, Nusret İlker; **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve ABD Örneği**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003.

EREN, Kasım; **Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Bankacılık**, Beta Basım Yayın, İstanbul, 1996.

GÖNÜL, Ayşenur, Zeynep Ada Eroğlu; **Etkin Bankacılık Denetiminde Temel Prensipler**, DPT Yayınları, Ankara, 1999.

GÜNAL, Mehmet; **Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği**, ATO Yayınları, Ankara, 2001.

HEFFERNAN, Shelagh; **Modern Banking**, John Wiley & Sons Ltd., Chishester, 2005.

HEFFERNAN, Shelagh; **Modern Banking in Theory and Practice**, John Wiley and Sons Ltd., Chishester, 1996.

İSO; **Batı Avrupa Ülkelerinde Bankacılığın Denetim ve Gözetimi**, İSO Yayınları, İstanbul, 1982.

İŞERİ, Müge; **Son Finansal Krizler Ertesinde Bankacılık Sektörü**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2004.

KARACAN, Ali İhsan; **Bankacılık ve Kriz**, Tütünbank Yayınları, İstanbul, 1996.

KAYA, Yasemin Türker; **Türk Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi**, MSPD Çalışma Raporları, BDDK Yayınları, Ankara, 2001.

KOHN, Meir; **Financial Institutions and Markets**, Oxford University Press, New York, 2004.

MELTON, William C.; **Inside the FED**, Dow Jones-Irwin, Illinois, 1994.

MISHKIN, Frederic S.; **The Economics of Money Banking and Financial Markets**, Addison-Wesley, Boston, 2004.

ÖÇAL, Tezer, Ömer Faruk Çolak; **Finansal Sistem ve Bankalar**, Nobel Yayınevi, Ankara, 1999.

ÖÇAL, Tezer, Ömer Faruk Çolak, Selahattin Togay, Kadir Esen; **Para Banka, Teori ve Politika**, Gazi Kitabevi, Ankara, 1997.

ÖÇAL, Tezer, Ö. Faruk Çolak; **Para Banka**, İmge Kitabevi, İstanbul, 1991.

PARASIZ, İlker; **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, y.y., İstanbul, 2000.

PARASIZ, İlker; **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, 7. bs., Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000.

PARASIZ, İlker; **Türkiye Ekonomisi:1923'den Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları**, 1.bs., Ezgi Kitabevi, Bursa, 1998.

TAKAN, Mehmet; **Bankacılık**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2001.

TARLAN, Selim; **Tarihte Bankacılık**, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.

TAŞÇIOĞLU, Abdullah; **Cumhuriyet Dönemi Bankalar Kanunları Ve İlgili Yasal Düzenlemeler**, TBB Yayınları, İstanbul, 1998.

TAYLOR, H., H. Barger; **Amerikanın Para ve Kredi Sistemi ve Amerikan Maliyesi**, çev. Sahir Kozikoğlu, Ege Matbaası, Ankara, 1960.

TBB; **Bankalarımız 1997**, TBB Yayınları, İstanbul, 1998.

TBB; **Bankalarımız 1998**, TBB Yayınları, İstanbul, 1999.

TBB; **Bankalarımız 2000**, TBB Yayınları, İstanbul, 2001.

TBB; **Bankalarımız 2004**, TBB Yayınları, İstanbul, 2005.

TBB; **40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği Ve Türk Bankacılık Sistemi "1958-97"**, TBB Yayınları, İstanbul, 1998.

TEZEL, Yahya S.; **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)**, 2. bs., Yurt Yayınları, Ankara, 1986.

ULUTAN, Burhan; **Bankacılığın Tekamülü**, y.y., Ankara, 1957.

UYAR, Seçil; **Bankacılık Krizleri**, y.y., Ankara, 2003.

ÜNAL, Targan; **Finans Kesiminin Reel Sektöre Kaynak Yaratma Kapasitesi**, İTO Yayınları, İstanbul, 1996.

ÜNSAL, Erdal M. Ünsal; **Makro İktisat**, 4. bs., İmaj Yayıncılık, Ankara, 2001.

YÜZGÜN, Arslan; **Cumhuriyet Dönemi Türk Banka Sistemi**, Der Yayınevi, İstanbul, 1982.

ZARAKOLU, Avni; **Cumhuriyet'in 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık**, TBB Yayınları, Ankara, 1973.

MAKALELER

AKYAZI, Haydar; “TC Merkez Bankası ile Federal Rezerv Sisteminin (FED) Karşılaştırması”, **Bankacılar Dergisi**, S.36, 2001, s. 3-18.

AYDIN, Aydan, Alpan İnan, Burçak Tulay, Pelin Ataman; “Bankacılıkta Mali Bünye Sorunları ve Yeniden Yapılandırmada Ülke Uygulamaları”, **Bankacılar Dergisi**, S.32, 2000, s. 37-81.

BOWEN, Alex, Glenn Hoggarth, Darren Pain; “The Recent Evolution of the UK Banking Industry and Some Implications for Financial Stability”, **The Monetary and Regulatory Implications of Changes in the Banking Industry**, Basle, BIS Conference Papers, 1999, pp. 251-292.

RAMIDEN, Nicola; “Republic of Korea”, **Banking in the Far East: Structures and Sources of Finance**, ed. Anne Hendrie, Financial Times Business Information, London, 1986, pp. 141-168.

RODRIGO, G. Chris; “Long-term Perspectives on Economic Reform and Industrial Restructuring”, **Industrial Economics for Countries in Transition: Evidence from Eastern Europe and Asia Pasific**, ed. Phillippe R. Scholtés, Brookfield, Cheltenham, 1996, pp. 3-38.

CHOPRA, Ajai, Kenneth Kang, Meral Karasulu, Hong Liang, Henry Ma, Anthony Richards; “From Crisis to Recovery in Korea: Strategy, Achievements, and Lessons”, **Korean Crisis and Recovery**, ed. David T. Coe, Se-Jik Kim, Washington, IMF: Korea Institute for International Economic Policy, 2002, pp.13-104.

LANE, Timothy, Marianne Schulze-Ghattas; “Program Financing and Market Reactions”, **IMF-Supported Programs in Indonesia, Korea and Thailand: A Preliminary Assessment**, ed. Timothy Lane, IMF Occasional Paper-178, Washington, 1999, pp. 20-26.

SEYİDOĞLU, Halil; “Uluslararası Mali Krizler, IMF Politikaları, Az Gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, C.4, S.2, 2003, s. 141-156.

SHENG, Andrew; “The United States: Resolving Systemic Crisis, 1981-91”, **Bank Restructuring: Lessons From the 1980s**, ed. Andrew Sheng, Washington, The World Bank, 1996, pp. 71-85.

UYGUR, Ercan; “Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri”, **Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni**, Ankara, Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları, 2001, s. 1-40.

YURTSEVER, Barlas; “Cumhuriyetin 75. Yılına Girerken Türk Bankacılığı”, **75 Yılda Paranın Serüveni**, ed. Mustafa Sönmez, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.138-143.

INTERNET

AKYEL, Didem; “Basel-II İle İlgili Son Gelişmeler”, http://www.garanti.com.tr/anasayfa/garanti_dergisi/eylul2004/dunyada_bankacilik.html, 29.08.2005.

AKYEL, Didem; “Basel-II’ye Geri Sayım”, (Çevrimiçi) http://www.garanti.com.tr/anasayfa/garanti_dergisi/temmuz2003/dunyada_bankacilik.html, 29.08.2005.

Bank of England; “Core Purposes”, (Çevrimiçi) <http://www.bankofengland.co.uk/about/corepurposes/index.htm>, 20.08.2005.

Bank of England; “History”, (Çevrimiçi) <http://www.bankofengland.co.uk/about/history/index.htm>, 20.08.2005.

Bank of England; “Major Developments”, (Çevrimiçi) http://www.bankofengland.co.uk/about/history/major_developments5.htm, 20.08.2005.

BDDK; “Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı”, (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/duyurular/kurulkararlari/bddk/03072003_1085.htm, 12.09.2005.

BDDK; “Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı”, (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/duyurular/kurulkararlari/26092002_826.htm, 12.09.2005.

BDDK; “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”, (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/rapor/yapilandirmaprogrami/bank_yapilandirma_prog.doc, 11.07.2005.

BDDK; “Basın Açıklaması”, (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/duyurular/basinaciklamasi/15092005_bddk.htm, 25.09.2005.

BDDK, “BDDK Merkez Teşkilat Şeması”, (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/kurumbilgileri/bddk/merkez_teskilat.htm, 23.08.2005.

BDDK; “Kurum Teşkilatında Değişiklik Yapılmasına İlişkin BDDK Kararı”, (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/BDDK_Teskilat_Yonetmeli_Deg.doc, 23.08.2005.

BDDK; “10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı”, (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/10_Soruda_Basel-II.pdf, 29.08.2005.

BDDK; “3182 Sayılı Bankalar Kanunu”, (Çevrimiçi) <http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/3182.doc>, 14.07.2005.

BDDK; “4389 Sayılı Bankalar Kanunu”, (Çevrimiçi) <http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/III.%204389%20Sayılı%20Bankalar%20Kanunu.doc>, 23.07.2005.

BDDK; “5387 Sayılı Bankalar Kanunu”, (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/duzenlemetaslamlari/bankacilik_kanunu.htm, 23.08.2005.

BDDK; “7129 Sayılı Bankalar Kanunu”, (Çevrimiçi) <http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/7129.doc>, 29.07.2005.

BIS; “Core Principles for Effective Banking Supervision” , (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/press/p970409.htm>, 30.08.2005.

BIS; “The Basel Committee on Banking Supervision” , (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/bcbs/aboutbcbs.htm>, 30.08.2005.

FDIC; “Who is the FDIC?”, (Çevrimiçi) <http://www.fdic.gov/about/learn/symbol/index.html>, 25.08.2005.

FRS; “Board of Directors”, (Çevrimiçi) <http://www.federalreserve.gov/pubs/frseries/frseri4.htm>, 25.08.2005.

FRS; “Federal Reserve Banks”, (Çevrimiçi) <http://www.federalreserve.gov/pubs/frseries/frseri3.htm>, 25.08.2005.

FRS; “The Federal Reserve Board”, (Çevrimiçi) <http://www.federalreserve.org>, 25.08.2005.

FRS; “The Federal Open Market Committee”, (Çevrimiçi) <http://www.federalreserve.gov/pubs/frseries/frseri2.htm>, 25.08.2005.

FRS; “The Structure of the Federal Reserve System: The Board of Governors of the Federal Reserve System”, (Çevrimiçi) <http://www.federalreserve.gov/pubs/frseries/frseri.htm>, 25.08.2005.

FSA; “Aims”, (Çevrimiçi) <http://www.fsa.gov.uk/Pages/about/aims/statutory/index.shtml>, 20.08.2005.

FSA; “Building the New Regulator-Progress Report 1”, (Çevrimiçi) http://www.fsa.gov.uk/pubs/policy/bnr_progress1.pdf, 20.08.2005.

FSA; “Full Organization Chart”, (Çevrimiçi) <http://www.fsa.gov.uk/pages/about/who/management/who/pdf/orgchart.pdf>, 20.08.2005.

FSA; “History”, (Çevrimiçi) <http://www.fsa.gov.uk/Pages/About/Who/History/index.shtml>, 20.08.2005.

FSA; “What we do?”, (Çevrimiçi) <http://www.fsa.gov.uk/Pages/About/What/index.shtml>, 20.08.2005.

FSA; “Who we are?”, (Çevrimiçi) <http://www.fsa.gov.uk/Pages/About/Who/index.shtml>, 20.08.2005.

FSA; “Who we regulate?”, (Çevrimiçi) <http://www.fsa.gov.uk/Pages/About/What/Who/index.shtml>, 20.08.2005.

FSS; “Financial Supervision in Korea”, (Çevrimiçi) http://english.fss.or.kr/en/news/publication_1.jsp?gubun=06, 18.09.2005.

FSS; “Financial Supervisory System in Korea”, (Çevrimiçi) http://english.fss.or.kr/en/news/publication_1.jsp?gubun=06, 18.09.2005.

KDIC; “The Deposit Insurance Committee”, (Çevrimiçi) <http://www.kdic.or.kr/english/about/committee.jsp>, 20.09.2005.

KDIC; “Deposit Insurance Protection Limit”, (Çevrimiçi) http://www.kdic.or.kr/english/overview/insured_protection.jsp?mkp=01, 20.09.2005.

KDIC; “Deposit Insurance System”, (Çevrimiçi) <http://www.kdic.or.kr/english/overview/overview.jsp?mkp=01>, 20.09.2005.

KDIC; “Insured Financial Institutions”, (Çevrimiçi) <http://www.kdic.or.kr/english/protect/all.jsp>, 20.09.2005.

KDIC; “Mission & Profile”, (Çevrimiçi) <http://www.kdic.or.kr/english/about/profile.jsp>, 20.09.2005.

OCC; “About the OCC”, (Çevrimiçi) <http://www.occ.treas.gov/aboutocc.htm>, 25.09.2005.

TBB; “Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması”, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/tablolari/tablo1.xls>, 25.09.2005.

TBB; “Banka Bilgileri”, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/asp/bankalar1.asp>, 25.09.2005.

TBB; “TBB Hakkında”, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/turkce/hakkinda.htm>, 23.07.2005.

TBB; “Türk Bankacılık Sistemi-Haziran 2005”, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/bankabilgileri/200506/haziran2005.doc>, 25.09.2005.

TCMB; “T.C. Merkez Bankası Kanunu”, (Çevrimiçi) <http://www.tcmb.gov.tr>, 29.03.2005.

T.C. Ziraat Bankası; “Tarımsal Krediler”, (Çevrimiçi) http://www.ziraatbank.com.tr/tarimsal/tarimsal_kredi.html, 29.03.2005.

TMSF; “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Hakkında”, (Çevrimiçi) <http://www.tmsf.org.tr/Content.aspx?tapid=14&lang=tr>, 23.07.2005.

E K L E R

EK-1: 25.09.2005 Tarihi İtibarıyla Banka Bilgileri

Banka Adı	Y.K. Başkan	Genel Müdür	Telefon	Fax
Tüm Bankalar				
Ticaret Bankaları				
Kamusal Sermayeli Ticaret Bankaları				
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	İlhan Uludağ	Can Akın Çağlar	312-310 37 47	312-310 11 34
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Hasan Cebeci	Hüseyin Aydın	312-289 20 00	312-229 58 57
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Yusuf Beyazıt	Bilal Karaman	312-455 75 75	312-455 76 90
Özel Sermayeli Ticaret Bankaları				
Adabank A.Ş.	Ahmet Kaya Zatitürk	Ahmet Özer	212-272 64 20	212-272 64 46
Ak Uluslararası Bankası A.Ş.	M. Akın Kozanoğlu	Eyüp Engin	212-339 57 00	212-339 57 05
Akbank T.A.Ş.	Erol Sabancı	Zafer Kurtul	212-270 00 44	212-269 77 87
Alternatif Bank A.Ş.	Tuncay Özilhan	Murat Arıç	212-315 65 00	212-233 15 00
Anadolubank A.Ş.	M. Rüşdü Başaran	Pulat Akçin	212-296 98 11	212-296 57 15
Denizbank A.Ş.	İhsan Veysi Seviğ	Hakan Ateş	212-355 08 00	212-336 30 80
Finans Bank A.Ş.	Hüsnü M. Özyeğin	Sinan Şahinbaş	212-318 50 00	212-318 55 78
Koçbank A.Ş.	Rüşdü Saraçoğlu	Kemal Kaya	212-274 77 77	212-267 29 87
MNG Bank A.Ş.	Mehmet Nazif Günal	A. Murat Kuloğlu	212-368 34 34	212-368 35 35
Oyak Bank A.Ş.	Şerif Coşkun Ulusoy	Hakan Eminsoy	212-335 10 00	212-286 61 00
Şekerbank T.A.Ş.	Hasan Basri Gökten	Hasan Basri Gökten	212-319 70 00	212-245 68 37
Tekfenbank A.Ş.	Mehmet Ercan Kumcu	Mehmet Nazmi Erten	212-357 07 07	212-357 08 08
Tekstil Bankası A.Ş.	H. Çim Güzelaydınlı	H. Çim Güzelaydınlı	212-335 53 35	212-328 13 28
Turkish Bank A.Ş.	Mehmet Tanju Özyol	Abdullah Akbulak	212-225 03 30	212-225 03 53
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	Yavuz Canevi	Varol Civil	212-251 21 21	212-249 65 68

Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Ferit Faik Şahenk	Sait Ergun Özen	212-318 18 18	212-318 18 88
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Ahmet Kırman	H.Ersin Özince	212-316 00 00	212-316 09 00
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Mehmet Çekinmez	Osman Reha Yolalan	212-339 70 00	212-339 60 00
T.M.S.F.'ye Devredilen Bankalar				
Bayındırbank A.Ş.	Mehmet Çalışkan	Haluk Ersoy(Vekil)	212-340 10 00	212-288 31 61
Yabancı Bankalar				
Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Bankalar				
Arap Türk Bankası A.Ş.	A. Aykut Demiray	M. Najib H. El-Jamal	212-225 05 00	212-225 05 26
BankEuropa Bankası A.Ş.	Tezcan Yaramancı	Pedro Jorge L C. Ferreira	212-315 35 35	212-224 74 18
Citibank A.Ş.	Steve Michael Bideshi	Steve Michael Bideshi	212-319 45 00	212-319 46 35
Deutsche Bank A.Ş.	Jüergen H. Fitschen	F. Dilek Yardım	212-317 01 00	212-317 01 05
HSBC Bank A.Ş.	Dyfrig Dafydd Juseff John	Piraye Antika	212-366 30 00	212-366 33 83
Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.	K.A. Maria De Boeck	Hüseyin Faik Açıkalm	212-274 42 80	212-272 52 78
Türkiye'de Şube Açan Yabancı Bankalar				
ABN AMRO Bank N.V.	Anthonie Cornelis Zwaan	Anthonie Cornelis Zwaan	212-359 40 40	212-359 50 50
Banca di Roma S.P.A.	Fabio Lucheroni	Fabio Lucheroni	212-285 93 10	212-276 94 25
Bank Mellat	Y.H. Sheikh Tabagh	Y.H. Sheikh Tabagh	212-296 31 20	212-296 45 85
Habib Bank Limited	Ayşe Şebnem Türkay	Ayşe Şebnem Türkay	212-246 02 20	212-234 08 07
JPMorgan Chase Bank N.A.	Mourad Micheal Megalli	Mourad Micheal Megalli	212-326 83 00	212-326 83 84
Société Générale (SA)	Eric Faivre	Eric Faivre	212-319 34 00	212-282 18 44
WestLB AG	Christian Andreas Schröter	Christian Andreas Schröter	212-339 25 00	212-352 22 58
Mevduat Kabul Etmeyen Bankalar				
Kamusal Sermayeli Mevduat Kabul Etmeyen Bankalar				
İller Bankası	Hidayet Atasoy	Hidayet Atasoy	312-310 31 41	312-310 74 59
Türk Eximbank	Tuncer Kayalar	H. Ahmet Kılıçoğlu	312-417 13 00	312-425 78 96
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	M. Kemalettin Conkar(Vekil)	S. Cansel Ynankur(Vekil)	312-417 92 00	312-418 39 67

Özel Sermayeli Mevduat Kabul Etmeyen Bankalar				
C Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	İ. Hasan Akçakayalıoğlu	Hakan Okan Balköse	212-290 32 32	212-290 32 12
Çalık Yatırım Bankası A.Ş.	Ahmet Çalık	A.Bengü Çolakoğlu	212-339 14 14	212-339 14 44
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	Necati Özsoy	İbrahim Pektaş	212-253 66 30	212-253 94 54
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	Ali Erdem Yörükoğlu	Yasef Coyas	216-489 97 50	216-489 97 81
YMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	Osman Birsen	Emin Server Çatana	212-315 25 25	212-315 25 26
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	Nurettin Çarmıklı	Bülent Reha Karagöz	212-286 81 00	212-286 80 01
Tat Yatırım Bankası A.Ş.	Meriç Bayraktaroğlu	Bülent Gültekin(Vekil)	212-293 17 00	212-249 46 85
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	İsmet Cahit Kocaömer	Halil Eroğlu	212-334 50 50	212-243 29 75
Yabancı Sermayeli Mevduat Kabul Etmeyen Bankalar				
Calyon Bank Türk A.Ş.	Henri Guillemain	Naim Koçer	212-339 37 00	212-282 63 01
Taib Yatırım Bank A.Ş.	Iqbal G. Mamdani	Sanjeev Kathpalia(Vekil)	212-347 54 54	212-347 01 11

- 4 Temmuz 2005 tarihinde Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.’nin ödenmiş sermayesinin % 89,34’ü Fortis Bank NV-SA’ya devredilmiştir. Bu tarih itibariyle banka, “Özel Sermayeli Ticaret Bankaları” grubundan “Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Bankalar” grubuna geçmiştir.
- Bnp-Ak Dresdner Bank A.Ş. 9 Mart 2005 tarihi itibariyle “Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Bankalar” grubundan “Özel Sermayeli Ticaret Bankaları” grubuna geçmiştir. Bankanın Ticari Ünvanı 30 Mart 2005 tarihi itibarıyla “Ak Uluslararası Bankası A.Ş.” olarak değişmiştir.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 9.11.2004 tarih ve 1415 Sayılı Kararı ile Türkiye Halk Bankası A.Ş. ve Pamukbank T.A.Ş. Genel Kurullarının devre dair kararlarının tesciline onay verilmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda tescil işlemleri 12 Kasım 2004 tarihinde yapılmış ve aynı gün akşamı Devir Protokolü uyarınca Pamukbank T.A.Ş.’in Türkiye Halk Bankası A.Ş.’ye fiili devir işlemleri gerçekleştirilmiş, 17 Kasım 2004 tarihinden itibaren birleşik tek Banka olarak faaliyet göstermeye başlamıştır.
- JP Morgan Chase Bank’ın Ticari Ünvanı 28 Şubat 2005 tarihi itibariyle “JP Morgan Chase Bank N.A.” olarak değişmiştir.
- Resmi Gazete’nin 15 Ekim 2004 tarih ve 25614 sayılı nüshasında yayımlanan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 8.9.2004 tarih ve 1381 Sayılı Kararı ile “Deutsche Bank A.Ş.”ye mevduat kabul etme yetkisi verilmesine karar verilmiştir.

- BDDK'nın 10 Mart 2004 tarih ve 1222 sayılı yazısı ile Citibank A.Ş. mevduat kabul etmek ve bankacılık işlemleri yapmak üzere izin almıştır. 31 Mart 2004 tarihinde Citibank N.A.'nın bütün aktifi (mevduat dahil olmak üzere) pasifi, hak ve borçları Citibank A.Ş.'ye devredilmiştir.
- Credit Lyonnais S.A. Merkezi Paris İstanbul Türkiye Merkez Şubesi 03 Mart 2004 tarihinde tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleriyle ve Ticaret Sicilinden terkin edilmek suretiyle (18 Mart 2004) Credit Agricole Indosuez Türk Bank A.Ş.'ne devredilmiştir.
- Credit Suisse First Boston Türkiye İstanbul Merkez Şubesi, "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 11.09.2003 tarih ve 1127 sayılı Kararı" ile tasfiye sürecine girmiştir. Şubenin tasfiyesinin tesciline ilişkin işlemler 2 Aralık 2003 tarihinde İstanbul Ticaret Sicili Memurluğu'nda gerçekleştirilmiştir.
- 4.7.2003 tarih ve 25158 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun , 3.7.2003 tarih ve 1085 sayılı kararı ile Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.'nin bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 14üncü maddesi (3) numaralı fıkrası uyarınca kaldırılmıştır.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 1.5.2003 tarih ve 1037 sayılı Kararı ile ING Bank N.V.'nin tasfiye işlemlerine başlaması onaylanmıştır. Söz konusu 30 Haziran 2003 itibariyle mevduat kabul etmeyecek ve bankacılık işlemlerinde bulunmamak üzere tasfiyesine başlamıştır.
- Sitebank A.Ş.'nin ticaret ünvanı 28 Mart 2003 itibariyle "BankEuropa Bankası A.Ş." olarak değişmiştir.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 3.4.2003 tarih ve 1023 sayılı Kararı ile; Fiba Bank A.Ş. , Finans Bank A.Ş.'ye devredilmiştir. Söz konusu Bankanın devre dair genel kurul kararlarının tescil edilmesiyle ilgili mevzuat uyarınca tüm hak ve borçları ile mevduatı Finans Bank A.Ş.'ye intikal etmiş, tüzel kişiliği 9.4.2003 tarihinde İstanbul Ticaret Sicilinden sildirilerek sona ermiştir.
- Toprak Yatırım Bankası A.Ş.'nin ticaret ünvanı 22 Ocak 2003 itibariyle "C Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş." olarak değişmiştir.
- Milli Aydın Bankası T.A.Ş.; Denizbank A.Ş.'ye tüm hak alacak, borç ve yükümlülükleri ile devir olmuş, tüzel kişiliği 27 Aralık 2002 tarihinde İzmir Ticaret Sicil Memurluğu'na tescil ettirilerek sona ermiştir.

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 23.10.2002 tarih ve 851 sayılı Kararı ile; Milli Aydın Bankası T.A.Ş.' nin (Tarişbank) hisselerinin % 99,99'unun Denizbank A.Ş.'ye devredilmesine izin verilmesi, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 8 inci maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendine istinaden uygun görülmüştür. Söz konusu Bankanın Denizbank A.Ş.'ye devrine ilişkin "Hisse Devir Sözleşmesi" 21.10.2002 tarihinde imzalanmış olup, fiili hisse devri ise 25.10.2002 itibariyle tamamlanmıştır.
 - 27 Eylül 2002 tarih ve 24889 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 26 Eylül 2002 tarih ve 826 sayılı Bankacılık ve Düzenleme Kurulu Kararı ile Toprakbank A.Ş., Bayındırbank A.Ş. bünyesinde 30 Eylül 2002 tarihi itibariyle devren birleştirilmiş ve aynı tarih itibariyle bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılmıştır.
 - Türk Ticaret Bankası A.Ş. Olağanüstü Genel Kurulu 09.08.2002 tarihinde toplanmıştır. Söz konusu genel kurulda, adı geçen Bankanın tasfiyesine ve tasfiyenin Türk Ticaret Kanununun infisah ve tasfiyeye ilişkin hükümleri ile 4389 sayılı Bankalar Kanununun 18 inci maddesi kapsamında gerçekleştirilmesine karar verilmiş olup, bu karar 14 Ağustos 2002 tarihinde İstanbul Ticaret Sicili Memurluğunda tescil edilmiştir.
 - Pamukbank T.A.Ş., 19 Haziran 2002 tarih ve mükerrer 24790 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 18 Haziran 2002 tarih ve 742 sayılı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı ile banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir.
- Kaynak:** TBB; "Banka Bilgileri", (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/asp/bankalar1.asp>, 25.09.2005.

EK-2: 30.06.2005 Tarihi İtibarıyla Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması

	Banka	Kuruluş Yılı	Toplam Aktifler (Milyon YTL)	Toplam Krediler* (Milyon YTL)	Toplam Mevduat (Milyon YTL)	Toplam Özkaynaklar (Milyon YTL)	Ödenmiş Sermaye (Milyon YTL)	Net Dönem Kar/Zararı (Milyon YTL)	Bilanço Dışı Yükümlülükler (Milyon YTL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	1863	57.306	11.460	45.452	4.755	2.222	898	60.079	1.146	21.037
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	1924	46.716	16.324	26.732	8.065	1.641	465	70.629	864	16.332
3	Akbank T.A.Ş.	1948	44.673	17.109	27.005	5.611	1.800	778	44.483	646	10.938
4	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1946	28.997	13.257	18.594	3.396	2.100	316	148.662	360	9.902
5	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1954	27.376	8.901	20.211	2.268	1.000	208	34.216	298	7.202
6	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1938	24.807	4.628	18.877	2.865	1.150	262	105.586	595	10.841
7	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1944	24.799	10.795	15.368	4.439	752	-124	98.956	405	10.361
8	Koçbank A.Ş.	1985	11.469	4.984	7.547	817	439	93	15.209	170	3.705
9	Finans Bank A.Ş.	1987	10.455	6.415	5.616	1.202	590	176	16.015	184	5.951
10	Denizbank A.Ş.	1997	7.630	3.675	4.197	926	316	110	13.249	205	4.629
11	Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.	1964	7.281	3.593	3.512	1.005	364	26	14.800	173	3.907
12	Oyak Bank A.Ş.	1984	6.948	4.196	5.059	934	225	199	30.098	300	4.356
13	HSBC Bank A.Ş.	1990	6.237	4.488	3.964	1.043	277	127	17.075	159	3.787
14	Türk Eximbank	1987	4.169	3.276	0	1.749	658	160	764	2	360
15	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1927	4.145	2.141	2.626	425	58	42	17.850	98	2.346
16	İller Bankası	1933	3.373	2.291	0	2.452	1.325	51	8	1	2.662
17	Şekerbank T.A.Ş.	1953	3.206	1.386	2.247	316	125	19	8.933	201	3.455
18	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	1950	2.714	1.278	0	435	200	48	4.515	2	271
19	Citibank A.Ş.	1980	2.102	1.011	1.517	420	34	64	17.023	24	1.469
20	Anadolubank A.Ş.	1996	2.033	899	1.210	176	66	16	3.585	58	1.164
21	Bayındırbank A.Ş.	1958	1.830	27	101	1.426	441	154	1.560	1	401
22	Alternatif Bank A.Ş.	1992	1.334	710	673	140	220	8	2.458	24	568
23	Tekstil Bankası A.Ş.	1986	1.268	832	728	165	145	9	2.555	38	1.025
24	ABN AMRO Bank N.V.	1921	744	80	454	120	29	10	2.353	1	125

25	Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	1975	588	263	0	392	150	16	2.493	1	725
26	Tekfenbank A.Ş.	1992	573	254	369	97	50	2	1.299	30	546
27	BankEuropa Bankası A.Ş.	1984	505	178	379	50	77	-7	573	12	231
28	Société Générale (SA)	1989	401	21	265	50	25	5	831	1	54
29	Deutsche Bank A.Ş.	1988	395	50	66	146	20	24	2.206	1	41
30	WestLB AG	1990	393	3	293	41	6	3	883	1	54
31	MNG Bank A.Ş.	1991	365	210	195	70	35	5	527	10	263
32	İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	1995	347	27	0	209	60	22	2.897.368	1	225
33	Turkish Bank A.Ş.	1982	330	53	214	68	10	4	365	14	199
34	Arap Türk Bankası A.Ş.	1977	299	84	47	81	41	4	216	3	174
35	Ak Uluslararası Bankası A.Ş.	1985	243	10	96	125	36	8	149	1	17
36	JPMorgan Chase Bank N.A.	1984	226	0	169	54	21	3	107	1	36
37	Bank Mellat	1982	190	112	28	21	4	2	8	3	50
38	Calyon Bank Türk A.Ş.	1990	176	36	0	11	13	-1	556	1	38
39	C Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	1999	168	70	0	84	48	9	683	3	48
40	Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	1999	94	33	0	48	28	0	294	3	45
41	Çalık Yatırım Bankası A.Ş.	1999	68	46	0	53	14	2	129	1	31
42	GSD Yatırım Bankası A.Ş.	1998	66	48	0	39	15	2	64	1	27
43	Adabank A.Ş.	1985	59	0	12	47	80	-3	48	5	206
44	Diler Yatırım Bankası A.Ş.	1998	58	0	0	39	14	0	150	1	19
45	Banca di Roma S.P.A.	1911	53	31	11	9	4	0	71	1	28
46	Habib Bank Limited	1983	28	8	1	10	3	0	43	1	16
47	Taib Yatırım Bank A.Ş.	1987	5	0	0	1	5	0	3	1	9
48	Tat Yatırım Bankası A.Ş.	1992	3	0	0	3	2	0	0	1	11
	Toplam		337.244	125.295	213.835	46.901	16.938	4.212	3.639.728	6.053	129.887

*Toplam Krediler = Kısa Vadeli Krediler + Orta ve Uzun Vadeli Krediler + Takipteki Krediler - Özel Karşılıklar

Kaynak: TBB, "Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması", (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/tablolalar/tablo1.xls>, 25 Eylül 2005.

EK-3: 31.12.2004 Tarihi İtibarıyla Mevduat Hesap Adetleri

Banka	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalararası Mevduat	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları	Toplam
Ticaret Bankaları	67.113.805	120.364	4.914.994	1.241.787	13.593.262	483.901	1.428	87.469.541
Kamu Sermayeli Ticaret Bankaları	36.553.120	88.822	1.502.496	1.231.481	3.196.904	297.257	0	42.870.080
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası	21.827.100	67.901	300.668	977	1.323.931	145.838	0	23.666.415
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	5.606.423	7.844	686.546	1.229.009	1.250.671	54.151	0	8.834.644
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	9.119.597	13.077	515.282	1.495	622.302	97.268	0	10.369.021
Özel Sermayeli Ticaret Bankaları	28.961.446	30.915	3.331.420	10.033	10.045.610	184.891	509	42.564.824
Adabank A.Ş.	8.752	0	435	6	885	36	0	10.114
Akbank T.A.Ş.	8.133.623	6.708	769.298	1.544	2.471.278	13.467	0	11.395.918
Alternatif Bank A.Ş.	12.806	14	4.996	20	13.204	85	0	31.125
Anadolubank A.Ş.	62.512	11	16.828	0	29.407	0	0	108.758
Denizbank A.Ş.	372.861	220	57.546	123	107.448	1.732	4	539.934
Finans Bank A.Ş.	294.102	1.265	48.908	286	458.080	81.740	0	884.381
Koçbank A.Ş.	649.577	140	65.313	45	289.121	1.656	414	1.006.266
MNG Bank A.Ş.	7.801	0	2.390	9	3.872	38	0	14.110
Oyak Bank A.Ş.	2.425.017	2.744	247.871	949	515.675	6.916	0	3.199.172
Şekerbank T.A.Ş.	461.144	653	102.864	110	163.438	4.730	0	732.939
Tekfenbank A.Ş.	58.830	14	10.344	43	27.065	185	0	96.481
Tekstil Bankası A.Ş.	35.372	12	13.281	36	21.572	308	0	70.581
Turkish Bank A.Ş.	18.860	0	3.695	21	11.897	0	0	34.473
Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.	321.002	229	98.567	91	108.819	1.416	2	530.126
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	240.793	264	41.556	512	137.715	830	44	421.714

Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1.497.951	1.078	198.864	283	645.353	8.509	45	2.352.083
Türkiye İş Bankası A.Ş.	10.087.876	14.409	1.015.222	3.418	3.694.917	59.786	0	14.875.628
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	4.272.567	3.154	633.442	2.537	1.345.864	3.457	0	6.261.021
TMSF'ye Devr. B.	77.376	0	27.883	27	30.274	11	904	136.475
Bayındırbank A.Ş.	77.376	0	27.883	27	30.274	11	904	136.475
Yabancı Bankalar	1.521.863	627	53.195	246	320.474	1.742	15	1.898.162
Abn Amro Bank N.V.	321	0	479	5	712	0	0	1.517
Ak Uluslararası Bankası A.Ş.	233	0	263	15	387	9	0	907
Arap Türk Bankası A.Ş.	1.027	0	409	28	2.508	38	0	4.010
Banca di Roma S.P.A.	59	0	110	3	213	4	0	389
Bank Mellat	119	0	196	14	1.210	5	0	1.544
Bank Europa Bankası A.Ş.	6.115	0	513	45	6.628	0	0	13.301
Citibank A.Ş.	215.951	0	883	80	27.082	30	0	244.026
Deutsche Bank A.Ş.	0	0	94	35	82	0	0	211
Habib Bank Limited	42	0	122	0	286	0	0	450
HSBC Bank A.Ş.	1.297.996	627	50.022	0	281.127	1.655	15	1.631.442
JPMorgan Chase Bank N.A.	0	0	0	7	1	0	0	8
Société Générale (SA)	0	0	7	10	164	0	0	181
WestLB AG	0	0	97	4	74	1	0	176

Kaynak: TBB, **Bankalarımız 2004**, TBB Yayınları, İstanbul, 2005, s. II254,II255.

EK-4: 31.12.2004 Tarihi İtibarıyla Mevduatın İllere ve Bölgelere Göre Dağılımı(Milyar TL)

Bölgeler ve İller*	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalararası Mevduat	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları	Toplam
İstanbul	23.718.971	1.453.793	7.506.134	3.383.262	38.906.600	3.441.933	155.410	78.566.104
Batı Marmara	2.859.107	134.187	333.455	112	1.596.406	134.513	55	5.057.836
Balıkesir	1.017.694	29.543	119.650	67	721.840	54.020	55	1.942.869
Çanakkale	368.634	25.690	35.405	0	142.590	25.743	0	598.062
Edirne	411.838	36.553	76.923	45	203.568	28.531	0	757.457
Kırklareli	387.843	10.443	21.750	0	179.347	9.798	0	609.181
Tekirdağ	673.099	31.958	79.727	0	349.061	16.422	0	1.150.267
Ege	9.616.143	535.537	1.551.592	1.526	7.743.093	419.102	752	19.867.746
Afyon	259.736	60.426	42.400	0	422.877	17.609	0	803.049
Aydın	895.686	29.602	75.911	41	612.972	29.673	0	1.643.885
Denizli	819.499	22.798	98.219	67	793.681	55.358	0	1.789.621
İzmir	5.385.852	312.900	1.095.476	1.415	4.111.643	212.356	563	11.120.204
Kütahya	167.934	32.725	52.272	0	260.468	14.229	0	527.628
Manisa	716.587	26.516	90.734	2	381.831	46.211	0	1.261.881
Muğla	1.048.067	41.768	73.550	1	768.555	33.525	189	1.965.655
Uşak	322.783	8.802	23.031	0	391.066	10.141	0	755.823
Doğu Marmara	4.687.520	489.339	2.231.705	1.853	4.879.960	374.683	28	12.665.087
Bilecik	88.441	4.465	13.176	0	44.005	4.872	0	154.959
Bolu	188.284	13.480	31.430	19	148.623	17.099	0	398.935
Bursa	2.198.209	92.065	510.111	703	2.283.492	208.203	1	5.292.784

Düzce	136.171	13.107	28.023	0	124.055	12.641	0	313.997
Eskişehir	651.190	201.797	391.079	98	552.364	52.074	12	1.848.613
Kocaeli	903.578	118.176	1.172.999	867	1.227.030	48.628	2	3.471.282
Sakarya	338.528	27.102	72.035	117	351.142	25.935	13	814.872
Yalova	183.119	19.147	12.852	49	149.249	5.230	0	369.646
Batı Anadolu	7.080.927	2.315.035	7.151.543	1.247.163	11.567.115	8.464.354	63	37.826.200
Ankara	6.414.490	2.236.317	6.878.704	1.246.653	10.277.395	8.384.881	63	35.438.504
Karaman	69.166	6.550	16.713	76	140.794	3.301	0	236.600
Konya	597.271	72.168	256.126	434	1.148.926	76.172	0	2.151.096
Akdeniz	6.696.319	347.090	821.287	9.473	5.823.653	264.898	169	13.962.889
Adana	1.870.897	91.008	242.492	1.070	1.059.834	55.149	0	3.320.450
Antalya	1.997.991	93.871	207.750	90	2.024.494	86.278	94	4.410.568
Burdur	152.277	2.680	26.087	0	113.194	14.915	0	309.153
Hatay	834.754	30.759	80.310	2.180	1.182.806	37.763	0	2.168.572
Isparta	270.673	29.955	68.786	31	270.125	14.328	19	653.917
Kahramanmaraş	163.993	39.720	36.418	304	287.104	8.196	37	535.772
Mersin	1.271.505	45.486	138.178	5.794	826.271	42.192	19	2.329.445
Osmaniye	134.229	13.611	21.266	4	59.824	6.078	0	235.012
Orta Anadolu	1.449.718	134.798	362.761	930	2.733.302	239.685	0	4.921.194
Aksaray	117.803	5.721	16.519	316	424.187	11.833	0	576.379
Kayseri	556.374	33.923	190.232	562	1.020.807	74.611	0	1.876.509
Kırıkkale	100.173	15.331	23.301	0	75.376	89.260	0	303.441
Kırşehir	79.506	14.640	13.891	0	233.347	4.387	0	345.771
Nevşehir	117.114	8.311	18.442	0	255.930	4.787	0	404.584
Niğde	122.925	13.675	33.845	12	99.377	18.271	0	288.105
Sivas	242.924	28.491	47.002	40	373.990	31.147	0	723.594
Yozgat	112.899	14.706	19.529	0	250.288	5.389	0	402.811

Batı Karadeniz	2.490.189	198.573	452.344	295	1.993.017	128.385	362	5.263.165
Amasya	119.947	6.112	28.366	0	103.771	10.721	0	268.917
Bartın	195.531	4.279	9.920	0	114.710	5.513	0	329.953
Çankırı	60.563	11.254	9.270	0	55.922	6.493	0	143.502
Çorum	210.484	21.842	29.077	3	247.166	6.957	362	515.891
Karabük	136.196	9.011	90.232	0	90.800	5.027	0	331.266
Kastamonu	206.847	39.036	35.173	21	94.332	6.366	0	381.775
Samsun	693.532	50.508	118.187	267	565.301	45.023	0	1.472.819
Sinop	106.709	13.126	13.333	4	96.510	4.488	0	234.170
Tokat	159.236	15.554	31.853	0	127.973	7.283	0	341.899
Zonguldak	601.144	27.851	86.933	0	496.532	30.513	0	1.242.973
Doğu Karadeniz	1.210.602	174.307	262.461	164	1.366.336	86.380	0	3.100.250
Artvin	113.335	16.662	11.746	0	54.665	6.254	0	202.662
Giresun	199.415	30.250	39.012	0	280.212	18.318	0	567.207
Gümüşhane	31.459	4.295	7.773	0	41.545	4.784	0	89.856
Ordu	294.520	27.653	60.427	30	200.926	10.675	0	594.231
Rize	130.832	12.095	27.840	65	139.985	21.589	0	332.406
Trabzon	441.041	83.352	115.663	69	649.003	24.760	0	1.313.888
Kuzeydoğu Anadolu	420.067	160.267	123.886	352	400.847	57.137	0	1.162.556
Ağrı	32.302	7.897	11.611	0	24.525	8.602	0	84.937
Ardahan	35.303	12.064	3.272	0	13.522	1.344	0	65.505
Bayburt	8.947	3.508	3.721	0	31.501	1.643	0	49.320
Erzincan	99.135	18.113	15.892	0	120.118	6.783	0	260.041
Erzurum	137.174	91.739	74.459	199	132.868	24.392	0	460.831
İğdır	33.112	7.897	5.996	153	50.200	1.292	0	98.650
Kars	74.094	19.049	8.935	0	28.113	13.081	0	143.272
Ortadoğu Anadolu	714.522	121.261	207.755	736	704.213	88.560	19	1.837.067

Bingöl	26.041	22.420	8.873	0	39.548	2.204	0	99.086
Bitlis	26.044	9.830	12.033	0	10.622	14.297	0	72.826
Elazığ	194.187	17.811	54.291	96	293.585	25.588	0	585.558
Hakkari	15.416	5.258	5.255	0	4.445	5.617	0	35.991
Malatya	276.332	24.472	47.421	359	241.042	16.432	19	606.077
Muş	24.116	15.214	16.462	0	20.331	1.973	0	78.096
Tunceli	68.872	11.236	5.104	0	41.564	4.700	0	131.476
Van	83.514	15.020	58.316	281	53.076	17.749	0	227.956
Güneydoğu Anadolu	1.032.160	331.061	355.282	1.085	1.198.554	145.614	0	3.063.756
Adıyaman	92.509	28.513	26.938	0	72.711	5.058	0	225.729
Batman	37.433	5.751	17.520	85	42.173	5.455	0	108.417
Diyarbakır	209.017	79.669	68.785	416	183.627	53.625	0	595.139
Gaziantep	447.116	95.424	160.455	477	688.152	33.434	0	1.425.058
Kilis	16.734	6.980	3.281	0	19.495	2.033	0	48.523
Mardin	42.744	17.906	17.215	0	55.742	3.289	0	136.896
Siirt	19.253	3.554	8.605	0	11.841	5.750	0	49.003
Şanlıurfa	146.387	74.470	42.322	107	103.209	34.882	0	401.377
Şırnak	20.966	18.794	10.161	0	21.605	2.087	0	73.613
Kıbrıs	276.679	1.796	16.334	11.897	674.157	20.250	0	1.001.113
Yabancı Ülkeler	269.704	0	1.528.940	1.669.596	5.616.115	14.544	0	9.098.900
Toplam	62.522.629	6.397.044	22.905.479	6.328.445	85.203.368	13.880.038	156.859	197.393.862

Bu tabloda 22.9.2002 tarih ve 24884 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'ndaki İstatistikî Bölge Birimleri sınıflandırılması kullanılmıştır.

Kaynak: TBB, **Bankalarımız 2004**, TBB Yayınları, İstanbul, 2005, s. II260-II262.

EK-5: 31.12.2004 Tarihi İtibarıyla Kredilerin İllere ve Bölgelere Göre Dağılımı (Milyar TL)

Bölgeler ve İller*	İhtisas Kredileri						İhtisas Dışı Krediler	Toplam***
	Tarım	Gayrimenkul	Mesleki	Denizcilik	Turizm	Diğer		
İstanbul	58.923	1.404	55.639	12.615	17.613	508.491	39.185.922	39.840.607
Batı Marmara	144.261	3.420	83.707	0	3.930	82.186	1.505.552	1.823.056
Balıkesir	37.901	128	36.351	0	3.930	41.180	511.741	631.230
Çanakkale	27.838	1.286	16.514	0	0	14.433	240.274	300.345
Edirne	40.839	0	11.094	0	0	6.421	178.703	237.057
Kırklareli	12.798	1.821	9.433	0	0	2.368	194.183	220.603
Tekirdağ	24.886	185	10.315	0	0	17.784	380.651	433.820
Ege	615.208	51.438	268.119	26	5.403	261.856	7.746.140	8.948.189
Afyon	35.001	57	22.200	0	0	18.954	335.460	411.672
Aydın	55.630	227	29.981	0	187	19.802	515.187	621.014
Denizli	35.938	9.104	35.987	0	0	53.668	908.860	1.043.557
İzmir	378.903	41.945	89.235	26	1.450	105.979	4.475.007	5.092.545
Kütahya	13.070	65	13.651	0	0	9.085	183.137	219.008
Manisa	53.339	4	49.708	0	0	25.276	648.022	776.349
Muğla	27.090	36	19.345	0	3.766	14.322	556.977	621.536
Uşak	16.237	0	8.012	0	0	14.770	123.489	162.508
Doğu Marmara	161.741	26.040	141.068	747	171	245.976	7.891.187	8.466.930
Bilecik	11.131	2.008	6.742	0	0	1.687	105.830	127.398
Bolu	14.658	0	8.158	0	0	39.485	114.551	176.852
Bursa	60.618	247	64.816	0	0	99.340	2.089.484	2.314.505
Düzce	5.836	0	2.943	0	0	13.309	213.808	235.896
Eskişehir	36.698	19.336	21.405	0	0	15.394	432.126	524.959

Kocaeli	8.982	3	12.761	747	171	61.598	4.368.424	4.452.686
Sakarya	20.753	4.223	23.105	0	0	12.871	409.471	470.423
Yalova	3.065	223	1.138	0	0	2.292	157.494	164.212
Batı Anadolu	117.758	25.558	120.108	0	1.225	203.006	9.493.867	9.961.523
Ankara	52.689	25.525	85.441	0	1.134	163.613	8.814.811	9.143.213
Karaman	9.599	0	4.943	0	0	6.394	51.183	72.119
Konya	55.470	33	29.724	0	91	32.999	627.874	746.191
Akdeniz	781.312	8.515	172.866	0	42.857	202.359	5.531.423	6.739.333
Adana	469.251	2.296	20.756	0	0	52.009	1.498.592	2.042.905
Antalya	173.447	0	67.807	0	41.080	42.904	1.729.605	2.054.842
Burdur	16.504	0	6.806	0	0	7.127	95.568	126.005
Hatay	41.028	5.014	21.407	0	1.777	33.994	712.898	816.118
Isparta	11.545	535	5.092	0	0	10.471	182.910	210.553
Kahramanmaraş	11.493	0	14.082	0	0	20.079	402.557	448.211
Mersin	45.472	670	27.173	0	0	28.309	819.451	921.075
Osmaniye	12.573	0	9.743	0	0	7.466	89.842	119.624
Orta Anadolu	132.620	829	66.901	0	506	93.660	1.767.163	2.061.680
Aksaray	23.559	0	5.296	0	0	10.541	82.246	121.642
Kayseri	19.926	201	17.783	0	348	35.690	1.058.333	1.132.281
Kırıkkale	12.077	0	3.078	0	0	3.741	90.115	109.012
Kırşehir	7.987	0	5.224	0	0	7.015	51.403	71.629
Nevşehir	12.591	79	10.568	0	86	3.687	105.633	132.644
Niğde	14.788	0	8.702	0	0	2.994	93.573	120.057
Sivas	23.543	549	7.553	0	72	16.268	187.306	235.291
Yozgat	18.150	0	8.697	0	0	13.724	98.554	139.125
Batı Karadeniz	157.650	2.798	126.935	6	204	150.199	1.815.380	2.253.172
Amasya	10.632	155	10.721	0	120	12.722	128.357	162.707

Bartın	1.810	10	1.448	0	0	4.043	70.415	77.726
Çankırı	19.379	0	3.883	0	0	3.534	67.738	94.534
Çorum	13.167	226	11.271	0	62	19.424	192.373	236.523
Karabük	4.682	2.141	5.772	0	0	9.406	114.539	136.540
Kastamonu	17.081	0	14.151	0	0	8.035	120.533	159.800
Samsun	70.284	64	50.739	6	22	26.969	526.479	674.563
Sinop	6.542	0	5.995	0	0	10.332	78.799	101.668
Tokat	10.546	202	8.715	0	0	19.149	183.702	222.314
Zonguldak	3.527	0	14.240	0	0	36.585	332.445	386.797
Doğu Karadeniz	1.514.934	184	77.634	0	711	65.994	993.316	2.652.773
Artvin	3.978	0	3.144	0	0	5.267	61.964	74.353
Giresun	1.483.733	0	12.940	0	0	7.785	131.912	1.636.370
Gümüşhane	4.279	0	1.740	0	0	3.215	32.859	42.093
Ordu	9.946	0	21.890	0	711	21.227	233.459	287.233
Rize	1.169	184	8.830	0	0	8.405	98.765	117.353
Trabzon	11.829	0	29.090	0	0	20.095	434.357	495.371
Kuzeydoğu Anadolu	30.899	1.319	18.680	0	1.459	42.288	490.193	584.838
Ağrı	940	0	3.321	0	275	3.737	34.655	42.928
Ardahan	2.460	0	896	0	0	809	25.112	29.277
Bayburt	2.495	0	1.992	0	0	4.889	16.413	25.789
Erzincan	4.813	0	4.691	0	358	16.100	79.339	105.301
Erzurum	10.639	426	5.680	0	371	3.071	213.700	233.887
İğdır	2.707	0	944	0	32	3.477	47.361	54.521
Kars	6.845	893	1.156	0	423	10.205	73.612	93.134
Ortadoğu Anadolu	56.139	4.063	21.377	0	1.584	72.649	595.465	751.277
Bingöl	919	0	306	0	0	2.888	21.044	25.157
Bitlis	2.979	0	3.047	0	0	4.555	32.519	43.100
Elazığ	4.832	0	3.572	0	1.350	12.339	143.059	165.152

Hakkari	48	0	1.240	0	99	1.459	21.179	24.025
Malatya	37.670	4.063	5.520	0	0	12.152	207.015	266.420
Muş	3.727	0	0	0	92	8.448	23.137	35.404
Tunceli	2.896	0	2.244	0	0	1.316	25.975	32.431
Van	3.068	0	5.448	0	43	29.492	121.538	159.589
Güneydoğu Anadolu	75.636	5.375	62.554	0	3.296	132.111	1.955.324	2.234.296
Adıyaman	8.051	5.077	2.565	0	913	5.904	87.384	109.894
Batman	1.612	0	1.576	0	131	6.596	62.099	72.014
Diyarbakır	11.068	0	7.059	0	926	20.829	225.392	265.274
Gaziantep	40.136	66	26.758	0	662	60.540	1.120.258	1.248.420
Kilis	200	232	925	0	0	5.279	12.559	19.195
Mardin	2.547	0	4.522	0	399	13.073	124.742	145.283
Siirt	1.569	0	2.985	0	0	4.425	29.639	38.618
Şanlıurfa	10.007	0	15.433	0	61	11.428	246.314	283.243
Şırnak	446	0	731	0	204	4.037	46.937	52.355
Kıbrıs	0	0	0	0	29.748	6.034	43.135	78.917
Yabancı Ülkeler	0	0	0	0	0	0	13.939.813	13.939.813
Toplam**	3.847.082	130.943	1.215.588	13.394	108.707	4.202.981	92.963.094	102.481.789

* Bu tabloda 22.9.2002 tarih ve 24884 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'ndaki İstatistiki Bölge Birimleri sınıflandırılması kullanılmıştır.

** İller Bankası'nın Belediyelere vermiş olduğu 2,145,384 Milyar TL'lik kredi, krediler toplamına ilave edilmiş olup il bazında dağılımı yapılmamıştır.

***Toplam Krediler = Kısa Vadeli Krediler + Orta ve Uzun Vadeli Krediler

Kaynak: TBB, **Bankalarımız 2004**, TBB Yayınları, İstanbul, 2005, s. II263-II265.

EK-6: 31.12.2004 Tarihi İtibarıyla Yurtdışındaki Banka Şubeleri ve Temsilcilikleri

Ülke	Şehir	Banka	Adres	Telefon	Faks
A.B.D.	New York	T.C.Ziraat Bankası Şubesi	330 Madison Avenue 32nd Floor N.Y.10017 U.S.A.	1-212-5575612	1-212-4908076
		Türkiye Vakıflar Bankası Şubesi	680 Fifth Avenue 23rd Floor N.Y.10019 U.S.A.	1-212-6219400	1-212-7078745
Afganistan	Kabil	T.C.Ziraat Bankası Temsilciliği	Share Now, Hadji Yakub Square, Shansab Building No 11 Kabil Afghanistan	93-75-2021382	
Almanya	Berlin	Akbank Şubesi	Karl Max Strasse 13 12043 Deutschland	49-30-62728711	49-30-62728750
		Türkiye Halk Bankası Temsilciliği*	Skalitzer Str. 140 10999 Berlin Deutschland	49-30-6149060	49-30-6148015
		Tekstil Bankası Temsilciliği	Bastian Str. 3. 13357 Berlin Deutschland	49-30-46601609	49-30-46601619
	Dortmund	Denizbank Temsilciliği	Königswall 22 44137 Dortmund Deutschland	49-231-9125051	49-231-9125059
		Türkiye Halk Bankası Temsilciliği*	Schützen Str. 22 44147 Dortmund Deutschland	49-231-820062	49-231-820095
	Düsseldorf	Türkiye Garanti Bankası Temsilciliği	Shadowplatz 14 40212 Düsseldorf Deutschland	49-211-86222400	49-211-86222350
	Essen	Akbank Şubesi	Hyssen Allee 3 45128 Essen Deutschland	49-201-2457115	49-201-200984
	Frankfurt	Akbank Şubesi	Kaiser Str. 9 60311 Frankfurt / Main Deutschland	49-69-29717100	49-69-29717104
	Hamburg	Akbank Şubesi	Lange Reihe 24 Hamburg 20099 Deutschland	49-40-28407611	49-40-2801102
		Akbank Şubesi	Goethe Str. 6/C 30169 Hannover Deutschland	49-511-12108141	49-511-131219
	Köln	Türkiye Halk Bankası Temsilciliği*	Goethe Str. 15 30169 Hannover Deutschland	49-511-363753	49-511-324151
		Türkiye Halk Bankası Temsilciliği*	Bahnhofsvorplatz 1 50667 Köln Deutschland	49-221-136545	49-221-125246
		Şekerbank Temsilciliği	Komödien Str. 9 50677 Köln Deutschland	49-221-735573	49-221-731682
		Yapı ve Kredi Bankası Temsilciliği	Marzellen Str. 12-14 50667 Köln Deutschland	49-221-136720	49-221-131140
Ludwigsburg	Türkiye Halk Bankası Temsilciliği*	Schiller Str. 14 71638 Ludwigsburg Deutschland	49-7141-9751111	49-7141-9751115	
Mannheim	Türkiye Halk Bankası Temsilciliği*	G 2, 7 (Marktplatz) 68159 Mannheim Deutschland	49-621-102625	49-621-102469	

	Münih	Akbank Şubesi	Goethe Str. 12 München 80336 Deutschland	49-89-59068770	49-89-5503850
		Yapı ve Kredi Bankası Temsilciliği	Goethe Str. 12 80366 München Deutschland	49-89-597790	49-89-5504451
	Nürnberg	Türkiye Halk Bankası Temsilciliği*	Denner Str. 6 (Am Plaerrerr) 90429 Nurnberg Deutschland	49-911-288266	49-911-268455
	Stuttgart	Akbank Şubesi	Eberhard Str. 22 70173 Stuttgart Deutschland	49-711-22295711	49-711-296600
		Yapı ve Kredi Bankası Temsilciliği	Tubinger Str. 1 70178 Stuttgart Deutschland	49-711-233869	49-711-2369610
Avusturya	Viyana	Türkiye Halk Bankası Temsilciliği	Wipplinger Str. 4/106 A-1010 Wien Austria	43-1-3403910	43-1-34083910
Bahreyn	Manama	Denizbank Şubesi	Al Jasrah Tower 6 th Floor Office No 62/63 P.O. Box 10357Diplomatic Area Manama Bahrain	973-17541138	973-17541139
		Finans Bank Şubesi	Unitag House 5th Floor 24/35 Manama Bahrain	973-211322	973-211339
		HSBC Bank Şubesi	93, Al-Khalifa Avenue Road 385, Block 304 Manama Bahrain	973-534244	973-534245
		Koçbank Şubesi	Al Jasrah Tower 10 th Floor Building No 95 Road 1702 Erea 317 Manama Bahrain	973-541055	973-541056
		Oyakbank Şubesi	Unitag House, 8th Floor Government Avenue, Manama Bahrain	973-215300	973-217900
		Türkiye Halk Bankası Şubesi	Bahrain Development Bank Building 6th Fl. Diplomatic Area, PO.Box 11378 Manama Bahrain	973-17537711	973-17535463
		Türk Dış Ticaret Bankası Şubesi	City Gardens 10th Floor P.O. Box 20303 Manama Bahrain	973-533666	973-540115
		Türk Ekonomi Bankası Şubesi	Al Jasrah Tower 9 th Floor, Diplomatic Area Manama Bahrain	973-17540070	973-1754071
		Türkiye İş Bankası Şubesi	Al Jasrah Tower 8th Floor, Diplomatic Area P.O. Box 10205 Manama Bahrain	973-549222	973-549218
		Yapı ve Kredi Bankası Şubesi	Bahrain Development Bank Building 2nd Fl. Diplomatic Area, PO.Box. 10615 Manama Bahrain	973-530313	973-530311
Bulgaristan	Sofya	T.C.Ziraat Bankası Şubesi	19 Sveta Nedelia Square 1000 Sofia Bulgaria	359-2-9806661	359-2-9802113

Çin	Şangay	Türkiye Garanti Bankası Temsilciliği	Pudang Ave. Marine Tower No 1, Room 1304 China	86-21-58797900	86-21-58793896
Fransa	Paris	Akbank Temsilciliği	5 Rue de Rome 75008 Paris France	33-1-45229411	33-1-45229412
Gürcistan	Tiflis	T.C.Ziraat Bankası Şubesi	Uznadze 117 David Agmaşenebeli Avenue No 148 0164 Tiflis Gürcistan	99-532-943704	99-532-943834
Hollanda	Rotterdam	T.C.Ziraat Bankası Temsilciliği	Westblaak 109 3012 KH Rotterdam Holland	31-10-4138139	31-10-4330239
İngiltere	Londra	T.C.Ziraat Bankası Şubesi	Basildon House 7-11 Moorgate London EC 2R 6 DB England	44-207-6004985	44-207-6004987
		Türkiye Garanti Bankası Temsilciliği	15. Knightsbridge London SW1 X 7LY England	44-207-7612500	44-207-2459239
		Türkiye İş Bankası Şubesi	London Branch 8 Princes Street EC 2R 8HL England	44-207-6067151	44-207-7262566
İran	Tahran	Türkiye Halk Bankası Temsilciliği	Ave.Ghaem Magham Farahani Building No.130, 6th Floor No 14 P.O.Box 11378 Tahran Iran	98-21-8304715	98-21-8301000
İsviçre	Cenevre	Türkiye Garanti Bankası Temsilciliği	15 Rue du Cendrier 1201 Geneva Switzerland	41-22-9091200	41-22-9091209
K.K.T.C.	Gazimagosa	HSBC Bank Şubesi	Surlarıçi Mah. Namık Kemal Mey. No 1 K.K.T.C.	392-3663999	392-3664999
		Oyak Bank Şubesi	İsmet İnönü Bulv. No 88/A K.K.T.C.	392- 3652916	392- 3652874
		Oyak Bank Şubesi	KTBK 28.Mknz.P.Tümeni Aile Kantini Bölgesi Paşaköy Gazimagosa K.K.T.C.	392- 2368558	392- 2368291
		T.C.Ziraat Bankası Şubesi	Larnaka Yolu Civisli Apt. No 1 Gazimagosa K.K.T.C.	392-3662488	392-3664476
		Türkiye Halk Bankası Şubesi	15 Ağustos Bul. No 24 Gazimagosa K.K.T.C.	392-3669585	392-3669589
		Türkiye İş Bankası Şubesi	Namık Kemal Meydanı No.18 Gazimagosa K.K.T.C.	392-3665318	392-3664988
	Girne	HSBC Bank Şubesi	Aşağı Girne Mah. Hürriyet Cad. No 16 K.K.T.C.	392-8159988	392-8159980
		Oyak Bank Şubesi	Hürriyet Cad. No 45 Girne K.K.T.C.	392-8154353	392-8157371
		T.C.Ziraat Bankası Şubesi	Atatürk Cad. Kordonboyu Phelecia Court Sitesi No 37 Kyrenia T.R.N.C.	392- 8152210	392-7142584
		Türkiye Garanti Bankası Şubesi	Atatürk Cad. No 10 Ordu Pazarı Yanı	392-8150114	392-8150113
		Türkiye İş Bankası Şubesi	Ziya Rızkı Cad. No 80 Girne K.K.T.C.	392-8151439	392-8151090

	Güzelyurt	Oyak Bank Şubesi	Piyale Paşa Mah. Alemdar Sok. No 1/B Güzelyurt K.K.T.C.	392-7147020	392-7147024
	Lefkoşa	T.C.Ziraat Bankası Şubesi	Ecevit Cad. No 231 Güzelyurt K.K.T.C.	392-7142148	392-7142763
		Türkiye İş Bankası Şubesi	Ecevit Cad. No 24/B Güzelyurt K.K.T.C.	392-7146860	392-7146859
		HSBC Bank Şubesi	Girne Cad. No 78 Lefkoşa K.K.T.C.	392-2270300	392-2270303
		Oyak Bank Şubesi	Girne Cad. Atatürk Meydanı No 7/A Lefkoşa K.K.T.C.	392-2285510	392-2286815
		T.C.Ziraat Bankası Şubesi	İbrahimpaşa Sok. Girne Kapısı Cad. 105 Lefkoşa K.K.T.C.	392-2282556	392-2282401
		Türkiye Halk Bankası Şubesi	Köşklü Çiftlik Mah. Osmanpaşa Cad. Ümit Apt. No 1 Lefkoşa K.K.T.C.	392-2288545	392-2282900
		Türkiye Garanti Bankası Şubesi	Arap Ahmet Mah. Osman Paşa Cad. No 12	392-2290980	392-2290981
		Türkiye İş Bankası Şubesi	Girne Cad. No.9 Lefkoşa K.K.T.C.	392-2283133	392-2278315
	Türkiye İş Bankası Şubesi	Şehit Mustafa Ruso Cad. No 13 Muhtar Yusuf Galeria Küçükkaymaklı Lefkoşa K.K.T.C.	392-2270415	392-2277602	
Lüksemburg		Türkiye Garanti Bankası Şubesi	8 Place Winston Churchill L-1340 Luxemburg	352-2233211	352-223321222
Makedonya	Üsküp	T.C.Ziraat Bankası Şubesi	Ul. Jeleznička No 8 1000 Üsküp Makedonia	389-2-3111337	389-2-3110013
Malta	Portomaso Sliema	Akbank Şubesi Türkiye Garanti Bankası Şubesi	Portomaso Business Tower Level 6 PTM01 Malta Strand Towers 36 The Strand Sliema Slm 07 Malta	356-21-383400 356-23288000	356-21-383666 356-23288160
Rusya Federasyonu	Moskova	Türkiye Garanti Bankası Temsilciliği Yapı ve Kredi Bankası Temsilciliği	Kosmodameanskaya Naberezhnaya, 52 Building 1 Block A-5.th Floor Moscow Russian Federation Construction 2, House 1 Goncharnaya Naberezhnaya 109172 Moscow Russian Federation	7095-9612500 7095-2349889	7095-9612502 7095-9561972

* Bu temsilcilikler Finans Hizmetleri Şubesi olarak bildirilmiştir.

Kaynak: TBB, **Bankalarımız 2004**, TBB Yayınları, İstanbul, 2005, s. II276-II278.

EK-7: 31.12.2004 Tarihi İtibarıyla Yabancı Bankaların Türkiye'deki Temsilcilikleri

Temsilcilik Adı	Temsilci	Adres	Telefon	Faks
American Express Bank Ltd.	Kaşif A. Atun	Büyükdere Cad. Maya Akar Center Kat 5 Daire 23 No 100-102 80280 Esentepe - İstanbul	212- 275 95 26	212- 213 10 64
Banca Intesa S.P.A. Banca Monte Dei Paschi di Siena S.P.A.	Mehmet Buçukoğlu Luigi Pasqualino	Cinnah Cad. No 7/3 06680 Kavaklıdere - Ankara Barbaros Bulvarı Değer Apt. No 31 Kat 4 D 7 Beşiktaş - İstanbul	312- 467 11 70 212- 327 56 19 212- 327 56 20	312- 426 37 22 212-327 56 22
Bank Hofmann A.G. Banque de Commerce et de Placements S.A.	Yasemin Akdemir Selma Türker	Mete Cad. No 16 D 10 80090 Taksim - İstanbul Büyükdere Cad. YKB Plaza A Blok Kat 16 80620 Levent - İstanbul	212- 293 60 98 212- 280 11 40 212- 280 11 41	212- 293 60 99 212- 280 11 44
Banque Internationale de Commerce-BRED	Murat Anık	Süleyman Seba Cad. No 48 BJK Plaza A-56 Akaretler 34357 Beşiktaş - İstanbul	212- 327 42 80 212- 327 42 81	212- 327 42 82
Bayerische Hypo - und Vereinsbank A.G.	Cathleen Behrends - Redlich	Büyükdere Cad. No 195 Kat 6 Büyükdere Plaza 34394 Levent - İstanbul	212- 283 49 60	212- 283 49 69
BNP Paribas S.A.	Metin Togay	Mete Cad. 22/3 34437 Taksim - İstanbul	212- 293 00 32 212- 251 74 47	212- 251 43 85
Commerzbank A.G.	Semra Demirli	Büyükdere Cad. Yapı Kredi Plaza B Blok Kat 7 80620 Levent - İstanbul	212- 280 55 24	212- 279 41 76
Credit Agricole Indosuez S.A.	Ayşe Leyla Tulpar	Büyükdere Cad. Yapı ve Kredi Plaza C Blok Kat 14 80620 Levent - İstanbul	212- 278 13 00	212- 279 73 26
Credit Industriel et Commercial	Mehmet Bazıyar	İnönü Cad. Miralay Şefik Bey Sok. No 5/8 80090 Gümüşsuyu - İstanbul	212- 251 35 41	212- 251 35 60
Credit Lyonnais	Patrice Renoux	Nispetiye Cad. Özden İş Merkezi No 14 Kat 1-2 34330 1. Levent - İstanbul	212- 339 37 00	212- 283 73 90
Credit Suisse	Simru Sonar San	Yıldırım Oğuz Göker Cad. Maya Plaza Kat 9 Akatlar 80630 Beşiktaş - İstanbul	212- 351 86 00	212- 351 87 00
Credit Suisse First Boston(Europe) LTD.	Şebnem Yorgancıoğlu	Yıldırım Göker Cad. Maya Plaza Kat 10 No 22 Akatlar Beşiktaş - İstanbul	212- 351 07 20 212- 351 03 64 212- 236 07 45	212- 351 02 75
Demir-Halk Bank (Nederland) N.V.	Fulya Baran	Suite Tower of Swissotel The Bosphorus Bayıldım Cad. K 1 No 2/2101-2102 Maçka - İstanbul	212- 327 87 00	212- 236 04 93
Deutsche Bank A.G.	Markus C. Slevogt	Swissotel Residence Kat 9 Maçka, Bayıldım Cad. No 2 34357 Beşiktaş - İstanbul	212- 327 87 00	212- 327 87 74
Dresdner Bank	Michael Maria Alphonse Burger	Büyükdere Cad. Eren Talu Binası Kat 8 34330 1. Levent - İstanbul	212- 282 69 62 212- 282 69 64	212- 282 69 55
Finansbank Holland N.V.	Kemal Öztrak	Büyükdere Cad. Stat Han No 85 Kat 1 34387 Mecidiyeköy - İstanbul	212- 217 03 93	212- 217 02 74

Finansbank Suisse S.A.	Sahir İkbal	Vişnezade Mah. Spor Cad. B.J.K. Plaza No 35-36 Beşiktaş - İstanbul	212- 227 59 29	212- 227 59 30
Fortis Bank	Burak Erdem	Ebulula Mardin Cad. Maya Park Towers C1-F Blok K:2 34335 Akatlar - İstanbul	212- 351 80 86	212- 351 80 46
Garanti Bank International N.V.	Berat A. İçinsel	Doğuş Grubu Binaları Büyükdere Cad. No 65 34398 Maslak - İstanbul	212- 335 32 60	212- 335 32 65
HSBC Bank Guyerzeller S.A.	Tuna İbrahimzadeh	Swissotel Residence Bayıldım Cad. No 2 D 2201-2202 34353 Maçka Beşiktaş - İstanbul	212- 327 41 27	212- 327 41 30
HSBC Private Bank (Suisse) S.A. ING Bank N.V.	Laurent Dumont John Mccarthy	Bronz Sok. Bize Göre Apt. 5/2 Maçka - İstanbul Vişnezade Mah. Süleyman Seba Cad. BJK Plaza B Blok K 8 Beşiktaş - İstanbul	212- 234 51 55 212- 258 87 70	212- 234 44 74 212- 259 11 40
KBC Bank N.V.	Levent Şeren	Bayraklı Sok. No 28/3 06670 Gaziosmanpaşa - Ankara	312- 447 09 93	312- 447 09 96
Kreditanstalt Für Wiederaufbau (KfW)	Christian Grenz	And Sok. 8/20 06680 Çankaya - Ankara	312- 405 41 68	321- 428 36 64
National Bank of Greece S.A.	Yorgo Derbentlis	Eski Büyükdere Cad. Ayazağa Köyü No 7 Giz 2000 Plaza No 35-36 Kat 9 34398 Maslak - İstanbul	212- 290 63 30 212- 290 63 34	212- 290 63 35
Rabobank International	Hasan Tahsin Sağışman	Süleyman Seba Cad. Akaretler Sıraevleri No 23 80680 Beşiktaş - İstanbul	212- 326 72 00	212- 326 72 02
Royal Bank of Canada (Suisse) S.A.	Lale Göçmez	Teşvikiye Cad. No 103/22 Harbiye - İstanbul	212- 258 39 70	212- 258 39 80
San Paolo İmi Bank	Mario Podio	Edin Suner Plaza, Meydan Sok. No 14 Kat 1/A 80630 Akatlar - İstanbul	212- 351 17 31 212- 351 17 32	212- 351 17 33
Standard Bank London Limited	Murat Talayhan	Baltalimanı Cad. No 4 Ressam Şevket Dağ Yalısı Rumelihisarı 34450 Sarıyer - İstanbul	212- 323 48 78	212- 323 48 74
The Bank of New York	Neslihan Tonbul	Süleyman Seba Cad. BJK Plaza B Blok No 48 Kat 6 Akaretler 34357 Beşiktaş - İstanbul	212- 259 04 66 212- 259 04 67	212- 259 04 47
The Bank of Tokyo - Mitsubishi	Kinya Kato	Büyükdere Cad. No 100-102 Maya Akar Center B Blok Kat 20 Daire 79 Esentepe - İstanbul	212- 288 56 45	212- 288 56 46
The Economy Bank N.V. Unicredit (Suisse) Bank S.A.	Sedef Güven Erhan Coral	Büyükdere Cad. Park Plaza Kat 5 Maslak - İstanbul Mecidiye Mah. Morbasan Sok. Koza İş Merkezi B Blok K 5 Beşiktaş - İstanbul	212- 345 03 55 212- 274 38 72 212- 274 38 73	212- 345 03 54 212- 274 49 94
Union Bancaire Privée	Müriyel Hayırel	Maçka Cad. Feza Apt. No 1 D 2 34353 Maçka - İstanbul	212- 296 20 40	212- 296 35 70
UPS Capital Business Credit	İlter Karakullukçu	Büyükdere Cad. No 24 80620 1. Levent - İstanbul	212- 278 91 21 212-270 03 11	212-282 33 72
Wachovia Bank N.A.	Ayşe Fatma Dilek Mutuş	İş Kuleleri Büyükdere Cad. Kule 2 K:9 34340 Levent - İstanbul	212- 324 88 86 212- 324 92 04	212- 324 88 39

Kaynak: TBB, **Bankalarımız 2004**, TBB Yayınları, İstanbul, 2005, s. II279,II280.